

**ÇEVRE TARTIŞMALARI ÇERÇEVESİNDEN SOYLULAŞTIRMA
KAVRAMINA SİSTEMATİK BİR BAKIŞ: ANKARA ORAN MAHALLESİ
ÖRNEĞİ**

Paerhati AINI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2022

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Paerhati AINI

16/05/2022

ÇEVRE TARTIŞMALARI ÇERÇEVESİNDEN SOYLULAŞTIRMA KAVRAMINA
SİSTEMATİK BİR BAKIŞ: ANKARA ORAN MAHALLESİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Paerhati AINI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2022

ÖZET

Glass'ın ilk kez tanımladığı soylulaştırma kavramı, geçtiğimiz yarım yüzyıl içinde kentsel ve kırsal alanları da içeren küresel bir olgu haline gelmiştir. Neoliberal politikaların, çevrenin kullanım değeri üzerinden oluşturduğu mekansal değişimde doğanın yeri, soylulaştırma tartışmaları içinde yeni bir odak olmuştur. Doğanın metalaştırılması, çevrenin iyileştirilmesine yönelik yatırımlar ve iklim değişikliğine bağlı afetler için alınan önlemlerin varlığı, emlak piyasasında yeni bir değer bileşeni olarak yer almıştır . Bu anlamda çevresel, ekolojik, yeşil, iklim, karbon ve dirençlilik olarak adlandırılan yeni soylulaştırma kavramları ortaya çıkmıştır. 2000'lerin son yarısından itibaren Türkiye'de dahil olmak üzere, dünya çapında kentsel yeşillendirme ve çevresel iyileştirme amaçlı kentsel dönüşüm politikaları yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Tez bu çerçevede, kentsel dönüşüm ve değişimi yönlendiren bir unsur olarak hem doğal varlıkların hem de tasarlanan yeşil olanakların metalaştırılması ile ortaya çıkan rant farkı üzerinden çevresel soylulaştırma sürecini açıklamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, tezde bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak, soylulaştırma alanyazını içinde çevresel soylulaştırma kavramının gelişimi haritalandırılmıştır. Alanyazındaki sistematik incelemeye dayalı olarak klasik soylulaştırmadan çevresel soylulaştırmayı ayıran göstergeler ortaya konulmuştur. Bu göstergeler, Ankara ORAN mahallesi örneğinde incelenmiştir. Saha araştırmasında emlak firması ve muhtar görüşmelerinin yanı sıra mahallenin dönüşüm sürecini betimleyecek açık kaynak emlak piyasası verilerine başvurulmuştur. Tez çalışması, doğal çevrenin varlığından yola çıkarak gerçekleşmekte olan kentsel dönüşümün çevresel soylulaştırma olgusuna nasıl yol açtığını ortaya koymaktadır. Temiz hava şehri olarak başlayan ORAN mahallesi “yeşil rant” odaklı prestij konut alanına dönüşmektedir. Bu kapsamda tezin en önemli bulgusu, ORAN mahallesindeki yeni konut alanlarının gösterişçi tüketim mekanları ile birlikte orman, göl manzarası gibi doğal varlıklar üzerinden yükselerek metalaştıran pazarlama stratejisinin, çevresel soylulaştırma olgusu ile ilişkili olduğudur. Bu anlamda çalışma, soylulaştırma araştırmalarının ve tartışmalarının derinleşmesine katkı sunmaktadır.

Bilim Kodu : 80208
Anahtar Kelimeler : Sürdürülebilirlik, soylulaştırma, çevresel adalet, çevresel soylulaştırma, kentsel çevre adaleti, Ankara, ORAN mahallesi
Sayfa Adedi : 122
Danışman : Prof. Dr. Nilgün GÖRER TAMER

A SYSTEMATIC REVIEW ON THE CONCEPT OF GENTRIFICATION WITHIN THE FRAMEWORK OF ENVIRONMENTAL DEBATES: THE CASE OF ANKARA ORAN NEIGHBORHOOD

(M. Sc. Thesis)

Paerhati AINI

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

May 2022

ABSTRACT

First coined by Glass, the concept of gentrification has become a global phenomenon, including urban and rural areas, over the past half century. The place of nature in the spatial change -created by neoliberal policies based on the use value of the environment- has become a new focus in the gentrification debate. The commodification of nature, investments to improve the environment and the existence of measures taken against disasters related to climate change have been incorporated as a new value component in the real estate market. In this sense, new concepts of gentrification called as environmental, ecological, green, climate, carbon and resilience have emerged. Since the last half of the 2000s, urban transformation policies with the aim of urban greening and environmental improvement have found widespread application throughout the world, including in Turkey. In this framework, the thesis explains the environmental gentrification process through the difference in rent that arises with the commodification of both natural assets and designed green opportunities as an element that guides urban transformation and change. For this purpose, the development of the concept of environmental gentrification within the gentrification literature was mapped using the bibliometric analysis method. Based on the systematic review of the literature, indicators that distinguish classical gentrification from environmental gentrification have been revealed. These indicators were examined in the example of Ankara ORAN district. In the field research, open source real estate market data was used to describe the transformation process of the quarter, alongside the interviews with the real estate companies and the mukhtars. The study reveals how the urban transformation, exploiting the existing the natural environment leads to the phenomenon of environmental gentrification. Having started as a clean-air city, ORAN quarter has been gradually turning into a "green rent" oriented prestige housing area. In this context, the most important finding of the thesis is that the marketing strategy commodifying the new housing areas in the ORAN quarter by rising over the natural assets such as forest and lake views, together with ostentatious consumption spaces, is related to the phenomenon of "environmental gentrification". In this sense, the study contributes to the further development of gentrification research and discussions.

Science Code : 80208

Key Words : Sustainability, gentrification, environmental gentrification,
environmental justice, urban environmental justice, Ankara, ORAN
neighborhood

Page Number : 122

Supervisor : Prof. Dr. Nilgün GÖRER TAMER

TEŞEKKÜR

Her şeyden önce saygı değer danışmanım Prof. Dr. Nilgün GÖRER TAMER hocamın önerileri, sürekli destekleri ve yüksek lisans çalışmam sırasında gösterdiği sabır için son derece müteşekkirim. Ayrıca çalışmamdaki destekleri ve önerileri için çok değerli Prof. Dr. Tayfun ÇINAR ve Doç. Dr. Zeynep Aslı GÜREL hocalarıma teşekkür ederim. Türkiye'deki eğitimim için bana destek olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) sunduğu burs imkanları için teşekkür ederim. Son olarak aileme ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SOYLULAŞTIRMA KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	11
2.1. Soylulaştırma Kavramının Doğuşu	12
2.2. Soylulaştırmanın Beş Dalgası	13
2.3. Soylulaştırmanın Oluşumundaki Nedenler	17
2.4. Yeni Soylulaştırma Biçimleri.....	19
2.5. Bölüm Sonucu.....	22
3. MATERYAL VE YÖNTEM	27
3.1. Materyal	27
3.2. Yöntem ve Araç	31
3.3. Soylulaştırma Kavramının Haritalaması	34
4. SOYLULAŞTIRMANIN ÇEVRE BOYUTU	39
4.1. Soylulaştırmanın Yeşillenmesi.....	39
4.1.1. Çevresel soylulaştırma kavramının ortaya çıkışı	39
4.1.2. Çevresel soylulaştırmayı oluşturan faktörler	41
4.1.3. Çevresel soylulaştırmanın etkileri.....	48
4.1.4. Çevresel soylulaştırmaya karşı mücadele stratejileri	52

	Sayfa
4.2. Soylulaştırmada İklimi Aramak	54
4.2.1. İklim soylulaştırmasının ortaya çıkışı	54
4.2.2. İklim soylulaştırmasını ortaya çıkaran faktörler	58
4.2.3. İklim soylulaştırmasının etkileri	62
4.2.4. İklim soylulaştırmasına karşı mücadele stratejileri.....	63
4.3. Soylulaştırmanın Çevre ve İklim Yönlerinin Ölçülmesinde Kullanılan Göstergeler.....	65
4.4. Bölüm Sonucu	70
5. ALAN ÇALIŞMASI.....	73
5.1. ORAN Mahallesi Kent İçindeki Konumu ve Çevresel Özellikleri.....	73
5.2. ORAN Şehrinden Kapalı Sitelere-AVM'lere Uzanan Yol	75
5.3. ORAN Mahallesi Fiziksel, Sosyo-Ekonomik Özellikleri	86
5.4. ORAN Mahallesi'ndeki Dönüşüme Çevresel Soylulaştırma Lensi ile Bakmak.	96
5.4.1. Arz (üretim) yönlü yaklaşım teorisi ile değerlendirmek	96
5.4.2. Talep (tüketim) yönlü yaklaşım teorisi ile değerlendirmek	98
5.5. Bölüm Sonucu.....	99
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	103
KAYNAKLAR	109
EKLER.....	109
EK-1. Ankara ili, Çankaya İlçesi, Dikmen mahallesi 29086 ada imar plan değişikliği plan açıklama raporu	109
EK-2. Ankara ili, Çankaya İlçesi, Dikmen mahallesi 29086 ada imar plan değişikliği .	109
ÖZGEÇMİŞ	122

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Soylulaştırmanın genişleyen tanımları ve özellikleri.....	12
Çizelge 2.2. Soylulaştırmanın beş dalgası.....	16
Çizelge 2.3. Soylulaştırma çeşitleri.....	20
Çizelge 4.1. Çevresel soylulaştırmanın farklı tanımları	41
Çizelge 4.2. Çevresel temizleme veya iyileştirme kaynaklı çevresel soylulaştırmaya örnek çalışmalar	44
Çizelge 4.3. Çevresel soylulaştırma ve çevresel adalet ilişkilerini tartışan örnek çalışmalar	45
Çizelge 4.4. Çevresel soylulaştırma ve sürdürülebilirlik ilişkilerini tartışan örnek çalışmalar	46
Çizelge 4.5. Çevresel soylulaştırma ve neoliberalizm/ekonomi ilişkilerini ele alan örnek çalışmalar	47
Çizelge 4.6. Çevresel soylulaştırma ve politika ilişkilerini ele alan örnek çalışmalar...	48
Çizelge 4.7. Çevresel soylulaştırmanın olumlu ve olumsuz etkilerini tartışan çalışmalar	51
Çizelge 4.8. Çevresel soylulaştırma için örnek vakalar ve etkileri	51
Çizelge 4.9. İklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırmasının tanımları	57
Çizelge 4.10. İklim soylulaştırması yaşanmış vaka örnekleri ve etkileri	62
Çizelge 4.11. İklim soylulaştırmasını olumlu ve olumsuz değerlendiren çalışmalar	63
Çizelge 4.12. Çevresel ve iklim soylulaştırması ile ilgili bilimsel çalışmalarda kullanılan yöntemler	66
Çizelge 4.13. Çevresel soylulaştırmayı ölçmek için kullanılan çalışmaların kullandığı göstergeler özet listesi.....	68
Çizelge 4.14. İklim soylulaştırmasını ölçmek için kullanılan çalışmaların kullandığı göstergeler özet listesi.....	69

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Soylulaştırma ile ilgili kavramsal açıdan gelişme gösteren araştırmacılar ve ilgili kavramlar	23
Şekil 3.1. Verilerin seçilmesi ve işlenmesi	28
Şekil 3.2. “Gentrification” anahtar sözcük olarak arandığındaki çalışmaların yayın sayısının Web of Science veri tabanındaki dağılımı	29
Şekil 3.3. “Gentrification and environment” anahtar kelimeleri ile elde edilen çalışmaların yayın sayısının Web of Science veri tabanına göre dağılımı	30
Şekil 3.4. “Gentrification” ve “gentrification and environment” anahtar kelimelerin veri tabanındaki dağılım karşılaştırılması	31
Şekil 3.5. Citespace ve VOSviewer programı ile bibliyometrik yöntemin gerçekleşme akış şeması	33
Şekil 3.6. Soylulaştırma konusu ile ilgili WoS veri tabanındaki çalışmaların anahtar kelime bulutu ağ haritası (VOSviewer programı ile yapılan sonuç).....	34
Şekil 3.7. Soylulaştırmanın 1979-2020 yıl arasındaki alanyazın eğilimi	36
Şekil 3.8. Anahtar kelimeler kelime bulutu ağ haritası	37
Şekil 3.9. Soylulaştırmanın çevre boyutunun zaman çizelgesi ile araştırma eğilim haritası.....	37
Şekil 4.1. İklim soylulaştırmasının gerçekleşme yolları	56
Şekil 4.2. Çevresel soylulaştırmanın gerçekleşme süreci	72
Şekil 5.1. Ankara ORAN Mahallesi ve çevresi	74
Şekil 5.2. ORAN mahallesinin çevresinde bulunan çevresel olanaklar.....	74
Şekil 5.3. ORAN mahallesinin rakım yüksekliği.....	75
Şekil 5.4. ORAN Şehri’nin coğrafi konumu.....	76
Şekil 5.5. ORAN Şehri’nin doğal verilerinin değerlendirilmesi.....	77
Şekil 5.6. ORAN Şehri’nin maket fotoğrafı	77
Şekil 5.7. Ankara kentinin çanak morfolojisi ve hava kirliliği ilişkisi.....	78
Şekil 5.8. ORAN şirketinin ORAN temiz hava şehri ile ilgili tasarladığı reklam broşürü	78

Şekil	Sayfa
Şekil 5.9. ORAN Şehri'nin tasarlanan mahalleleri	79
Şekil 5.10. ORAN Şehri projesinin sonlanmasından sonraki arazi kullanımı	80
Şekil 5.11. TBMM Milletvekili lojmanları	80
Şekil 5.12. TBMM Milletvekili lojmanları yıkılmadan önceki fotoğrafı	81
Şekil 5.13. Milletvekili lojmanlarının yıkılım sürecindeki bir görüntü	82
Şekil 5.14. Eymir gölü ve Park Oran konutlar	83
Şekil 5.15. Park ORAN konutları site içi görüntüsü	83
Şekil 5.16. Kuzu Effect'ten ODTÜ ormanı ve Eymir gölü manzarasına bakış reklam fotoğrafı	84
Şekil 5.17. Park Oran Konutları, ONE-TOWER ve Kuzu Effect	84
Şekil 5.18. ORAN mahallesinin yakın zamanlardaki fotoğrafı	85
Şekil 5.19. ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma gelişiminin zaman çizelgesi	85
Şekil 5.20. ORAN mahallesinin ilk planı ve günümüzdeki fiziksel değişimin karşılaştırılması	87
Şekil 5.21. Milletvekili lojman alanlarının yıkım öncesi (2004 yılı) ve yıkım sonrası AVM ve Park Oran konutlarının inşası (2008 yılı)	87
Şekil 5.22. ORAN mahallesi toplam nüfus yıllık dağılımı	89
Şekil 5.23. ORAN mahallesinin demografik yapı özellikleri	89
Şekil 5.24. ORAN mahallesinin yaş dağılımı	90
Şekil 5.25. ORAN mahallesinin eğitim düzeyi	90
Şekil 5.26. ORAN mahallesinin medeni hali	91
Şekil 5.27. ORAN mahallesi, Çankaya ilçesi ve Ankara ili Hanehalkı gelir durumu karşılaştırması	91
Şekil 5.28. ORAN mahallesi sosyo ekonomik statü (SES) durumu	92
Şekil 5.29. Ankara, Çankaya ve ORAN mahallesinin konut değerindeki artış hızı	93
Şekil 5.30. Ankara ilinin farklı ilçelerinin konut değeri dağılımı	94
Şekil 5.31. Ankara Çankaya ilçesinin 2010-2021 yıllar arasındaki alımsatım yoğunluk haritası	95

Şekil	Sayfa
Şekil 5.32. Oksijen ORAN konut reklamı	97
Şekil 5.33. ORAN mahallesi sokaklarında hazırlanan Koz ORAN projesi reklamı	97
Şekil 5.34. ORAN mahallesi çevresel soylulaştırma oluşum mekanizması	100

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BM	Birleşmiş Milletler
CBS	Coğrafya Bilgi Sistemi
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
WoS	Web of Science
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu

1. GİRİŞ

Soylulaştırma, araştırmacılar tarafından büyük ilgi gören tartışmalı bir kavramdır. İngiliz sosyolog Ruth Glass (1964), soylulaştırma kavramını Londra'daki işçi sınıfının yaşadığı mahallenin yenilenmesinden sonraki düşük gelir grubunun yerinden edilmesini ve sonuçta ortaya çıkan sosyal, kültürel ve fiziksel değişim sürecini açıklamak için kullanmıştır. Yarıncı asırdan bu yana soylulaştırma ile ilgili farklı tartışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Soylulaştırmanın araştırmacılar tarafından hemfikir olan özellikleri mevcuttur. Örneğin, Davidson ve Lees (2005) soylulaştırmanın genel özelliklerini, sermayenin yeniden yatırılması (kentsel-kırsal alanlar), yüksek gelirli grupların düşük gelirli grupların yerini alması ile beraber mahallelerdeki sınıf statünün yükselmesi, kentsel peyzaj değişiklikleri ve düşük gelirli hem de savunmasız grupların doğrudan veya dolaylı yerinden edilmesi olarak özetlemektedirler. Soylulaştırma kavramı, ilk ortaya koyulduğundan günümüze kadar ilgili araştırma alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Soylulaştırma, dünyadaki kentlerin merkezlerindeki orta sınıfın şehir merkezine tekrardan yerleşim sürecinden evrilmekte ve günümüzde dünyanın dört bir yanında kentsel ve kırsal alanlara kadar yayılmaktadır.

Yarıncı asırdan fazla olan süreçte soylulaştırmanın farklı boyutları, örneğin sosyal, ekonomik, politik, kültürel ve mekânsal boyutları araştırmacılar tarafından incelenmektedir (Bryson, 2013). Bununla birlikte, soylulaştırmanın daha yeni keşfedilmeye başlamış boyutları vardır. Soylulaştırma “kent merkezindeki peyzajın sınıf statüsüne göre yeniden şekillenmesi” olarak tanımlanır (Smith, 1996). Smith (2002) yine, soylulaştırmanın “mimariden ve parklardan, suyun varlığına kadar her şeyden etkilenebileceğini” ortaya koymuştur. Bryson (2013) soylulaştırma sürecinde doğanın rolünü incelemektedir. Benzer şekilde, Uribe-Toril, Ruiz-Real ve De Pablo Valenciano (2018) soylulaştırmanın çevre bilimleri alanında yeni bir araştırma konusu olduğunu vurgulamaktadır. Son on yıl içerisinde, farklı disiplinlerdeki araştırmacılar, mevcut soylulaştırma araştırmalarına çevre boyutunu dahil etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri odaklı bu araştırmalar da çevrenin soylulaştırma araştırmalarında önemli bir unsur olduğunu ortaya koymuşlardır. Çevrenin bir peyzaj manzarası ve orta gelir grubu veya zengin kesimin tükettiği bir meta olarak rolü, araştırmacılar tarafından dikkat çekilen bir konu olmuştur. Kısacası tüm bunlar, çevrenin soylulaştırma araştırmasında önemli olduğunu ve soylulaştırma alanyazınında yeni bir araştırma alanı olduğunu göstermektedir.

Soylulaştırmada doğa ve evre önemli bir faktördür (Bryson, 2013). Çevrenin, soylulaştırma araştırmalarında daha dikkatli bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Özellikle günümüzde, küresel çapta iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında kentsel yeşillendirme ve dirençliliği arttırma stratejileri bir çözüm yolu olarak uygulanmaktayken, konu üzerinde durmak daha da önemli hale gelmektedir. İklım değişikliğinin getirdiği olumsuzluklar gün geçtikçe uluslararası iklim forumlarında gündeme gelmektedir. İklım değişikliğinin getirdiği riskler kentsel alanlarda büyük endişe haline gelince kent yöneticileri, bir yandan iklim değişikliğiyle mücadeleyi bir ekstra mali yük olarak değerlendirilirken, diğer yandan ise ekonomik büyüme fırsatına çevirme çabasındadırlar (Long ve Rice, 2019). Ortaya çıkan araştırma sonuçları, iklim değişikliğine uyum ve kentsel yeşillendirme, sürdürülebilirlik ve dirençlilik gibi söylem ve eylemlerin yeni eşitsizlikler ve soylulaştırma olgusu üretebileceğini, böylece düşük gelirli toplulukların yerinden edebileceğini göstermektedir (Angelovski ve diğerleri, 2016; Blok, 2020).

Bu tez çalışmasında, çevrenin günümüzdeki soylulaştırma süreçlerinin oluşumunda önemli bir unsur olduğu ve yeterince araştırılmamış bir rolü olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle iklim değişikliğine uyum en acil çözülmesi gereken konu olan çağımızda soylulaştırmanın evre boyutunu anlamak kritik bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada soylulaştırmanın evre tartışmalarındaki önemini vurgulamak için alanyazındaki ilgili araştırmaların incelenmesi üzerine inşa edilmektedir.

Bu noktada tez çalışması genel olarak, soylulaştırma kavramının zamanla nasıl geliştiğini, nasıl değişime uğradığını ve klasik soylulaştırmadan bu tez çalışmasının ele aldığı çevresel ve iklim soylulaştırmasına nasıl evrildiğini, alanyazındaki farklı çalışmaları gözden geçirerek soylulaştırma ve evre üzerinden incelemektedir.

Tez çalışmasının bu bölümünde tezin geri planını oluşturan problem tanımı, tezin amacı, önemi ve araştırmanın yöntemi, araştırmanın kapsamına derinlemesine katkı sunan araştırma soruları ile tezin gerekçesi ve alanyazına vereceği katkılara yer verilmektedir.

Araştırma probleminin tanımı

İngiliz sosyolog Ruth Glass (1964), soylulaştırma kavramını Londra'da kent merkezindeki işçi sınıfın yaşadığı mahallelerdeki sosyal statü değişikliklerini tanımlamak için ortaya koyar.

Glass bu süreci, düşük gelir grubunun yaşadığı mahallelere orta gelir grubunun gelmesi ile beraber ortaya çıkan sosyal, kültürel ve fiziksel değişim süreci olarak tanımlar. Bu tanım, belli bir süre içinde soylulaştırma çalışmaları için bir genel çerçeve sağlamıştır. Ancak soylulaştırma kavramı, gün geçtikçe kavram açısından giderek genişlemekte ve daha karmaşık hale gelmektedir. Glass'ın soylulaştırma tanımı günümüz soylulaştırmasını açıklamak için zayıf kalmaktadır. Soylulaştırma olgusu kentlerden kırsal alanlara kadar yayılmaktadır. Aynı zamanda küresel bir olgu haline gelmektedir. Kentlerdeki doğal alanlar, kültürel miras alanları, ticaret alanları, kıyı alanları, terk edilmiş istenmeyen sanayi alanları, kullanım dışı kalan demiryolu arazisi, üniversitelerin etrafındaki mahalleler, kırsal alanlar ve parklar gibi alanlar sakinlerin ihtiyaçlarını karşılayan konut ve tüketim alanları üretmek için yeniden geliştirilmektedirler. Bununla beraber soylulaştırmanın yeni çeşitleri ortaya çıkmaya başlamaktadır. Örneğin, yeni inşa yoluyla soylulaştırma, süper soylulaştırma, turistleştirme, öğrencileştirme, kırsal soylulaştırma gibi yeni soylulaştırma biçimleri meydana gelmektedir. Böylelikle soylulaştırma kapsamı büyük ölçüde genişlemektedir.

Günümüzde kentsel yeşillendirme, iklim değişikliği mücadelesi, sürdürülebilirlik gibi eylemler sonucunda ve rant açığının arayışında olan devlet ve geliştiriciler/özel sektörler artık kentlerdeki doğaya göz dikmektedirler. Çünkü rant açığını bulma fırsatı giderek daralan günümüz ekonomisinde kentsel yeşil alanlar sermayenin yeniden yatırılması için önemli bir kaynak olmaktadır. Böylece soylulaştırma ve çevre ilişkileri önem kazanmakta ve araştırmacılar tarafından ele alınmaya başlamaktadır.

Soylulaştırmanın çevre boyutunun önem kazanması günümüzdeki en büyük problemlerden biri olan iklim değişikliği konusu ile yakından bağlantılıdır. Çünkü iklim değişikliğine karşı mücadelelere uluslararası, ulusal ve yerel politikalar tasarlanarak yanıt verilmektedir. Soylulaştırma da politika yüklenmiş bir kavram (Davidson ve Lees, 2005) olduğu için bu sürece gizlice entegre edilmektedir.

İklim değişikliği dünyadaki tüm bölgeleri ciddi bir şekilde etkilemektedir. Örneğin, kutup buzulları erimekte ve deniz seviyesi yükselmektedir. İklim değişikliğinin dünya çapında hem kıyı hem de karayla çevrili şehirler için büyük etkileri olmaktadır. Bazı bölgelerde aşırı yağışlar daha yaygın hale gelirken, bazılarında ise aşırı sıcaklık ve kuraklıklar yaşanmaktadır. Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin "iklim değişikliği ve göç" adlı raporunda, 2050 yılına kadar 200 milyon insanın iklim değişikliğinden dolayı göç edeceği sonucuna

varılmıştır (Brown, 2008). İklim değişikliğinin etkisinden dolayı insanlar coğrafi konum olarak daha güvenli yerlere taşınmaya mecbur kalmaktadır. Bu sadece şehrin bir kısmından diğer kısmına taşınmak değil, aynı zamanda bölgesel, ulusal ve uluslararası göçe yol açabilmektedir (Keenan, Hill ve Gumber, 2018). Böylelikle iklim değişikliği gelecekte çok sayıda iklim mültecilerinin oluşumuna sebep olabilecektir. Böylece iklim değişikliği fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz etikler doğurmaktadır.

2050 yılına kadar dünya nüfusunun %70'inin kentsel alanlarda yaşayacağı tahmin edilmektedir (BM, 2015). Böylece yirmi birinci yüzyılda kentler, insan yerleşimlerinin büyük kısmını barındıracak alanlar haline gelecektir. Dünyada bulunan mevcut kentler alan olarak dünyanın sadece %3'ünü kapsamaktadır, ancak enerji tüketimi açısından %60-80'ini ve karbon emisyonlarının %75'ini oluşturmaktadır (BM, 2015). Dolayısıyla, gelecekte beklenen en büyük zorluk ise hızlı kentleşmenin ve artan nüfusun getireceği birtakım problemler olmaktadır.

Yukarıdaki problemlere takiben uluslararası kurumlar iklim değişikliğine karşı bazı önemli kararlar ve politikalar tasarlamaktadırlar. Özellikle “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”nın güncellenmesi ve 11.hedef olan kentlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir yerler olması konusunda hedeflenen yeşil ve kamusal alanlara olan erişebilirliğin sağlanması; iklim değişikliğine karşı azaltım ve uyum, afetlere karşı dirençlilik sağlayan ve uygulamaya yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan kentlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının artırılması gibi hedefler (BM, 2015) kentsel alanların yeşile yönlendirilmesi için bir başlangıç çıkış noktası olmaktadır. Bunun etkisinde, iklim değişikliğine uyum ve azaltım eylem planları, politikalar ve uygulamalar, aynı zamanda kentsel alanlarda uygulanmaya geçen bu stratejilerin sonuçlarını inceleyen araştırmalar da artış göstermektedir.

Bu politikalardan hareket ederek kentsel alanlarda iklim değişikliğine karşı mücadele ve uyum eylemleri günümüzde yaygın olarak kullanılmaya başlamaktadır. İklim değişikliğine karşı kentlerin dirençliliğini arttırmak için yeşil altyapı ve doğaya dayalı çözümler (*nature based solutions*) gibi stratejiler tercih edilmektedir. Bu uygulamalar sel/taşkın etkisini hafifletmek, hava kalitesini iyileştirmek gibi ekosistem hizmetleri (*ecosystem service*) sağlayarak sakinlerin sağlığını ve güvenliğini koruma ve iyileştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel alanlarda daha çok yaşanan kentsel ısı adası etkisi, hava kirliliği ve

sel olayları yukarıda bahsedilen strateji ve uygulamalar yardımı ile sakinlere fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra özellikle son birkaç yılda Covid-19 etkisinden kaynaklanan kapanmalar sonrasında erişebilecek yeşil alanların varlığı oldukça önem kazanmıştır (Spotswood ve diğerleri, 2021). Özetle, iklim değişikliğine karşı uyum ve azaltım stratejisi çerçevesinde tasarlanan politikalardan yola çıkarak gerçekleşmekte olan kentleri yeşillendirme uygulamaları hem iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltma hem de sakinlerin sağlığı için son derece önem taşımaktadır.

Kentsel yeşillendirmenin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletmek gibi faydaları olması dışında, sosyal açıdan insanların fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından da yararları vardır. Örneğin sakinler arasındaki sosyal iletişimi güçlendirmek, sosyal aidiyeti oluşturmak konusunda yeşil alanlar önemli rol oynamaktadır. Ancak ilginç olan gerçek ise, uygulanmakta olan bu kentsel yeşillendirme politikaları ve uygulamaların kentlilerin, özellikle savunmasız ve düşük gelirli grubun yaşamlarını olumsuz etkilemekte olduğu son zamanlarda yapılan çalışmalarda önemle vurgulanmaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2019b; Checker, 2011; Dooling, 2009).

Tarihsel olarak düşük gelirli ve azınlık gruplar genelde yeşil olanaklardan (*green amenities*) beyaz tenli insanlar ve zengin gruplara göre daha az faydalanabilmektedir (Wolch, Wilson ve Fehrenbach, 2005). İklim değişikliğine az etkisi olan bu savunmasız gruplar kentsel yeşillendirmenin getirdiği yararlardan uzak tutulmaktadır. Aynı zamanda iklim değişikliği ve ekolojik krizlerden daha çok etkilenmektedirler. Bu da aslında tarihten devam eden bir çevresel ırkçılık (*environmental racism*) ve iklim ayrımcılığının (*climate apartheid*) günümüzdeki uzantısı olmaktadır (Gould ve Lewis, 2017; Rice ve diğerleri, 2021)

Bunun yanı sıra, iklim değişikliğine karşı uyum ve azaltım stratejilerinin gerçekleşmesinin hem devlet hem de geliştiriciler veya özel sektör ile beraber ele alınması, eskiden yeşil olanakların yetersiz bulunduğu alanlarda yeşil alanların inşa edilmesi ve iklim değişikliğinin riski altında kalan alanlarda dirençliliği artırmak için uygulayan projelerin genelde bu alanlarda yaşayan düşük gelirli ve savunmasız olan grupları yerinden ederek bir çevresel yerinden etme (*environmental displacement*) olgusu oluşturarak çevresel ve iklim eşitsizliği (*environmental and climate injustice*) yaratmakta olduğu anlaşılmıştır.

Bu uygulamalar genelde çevresel adalet (*environmental justice*) ve iklim adaleti (*climate justice*) çerçevesinde ister iyi niyetle ister farklı amaçla gerçekleştiğinde sonuç olarak yine bir döngü içinde tekrardan varlıklı gruplara veya kent elitlerine hitap ederek bir yeşil alan paradoksu (*green space paradox*) oluşturmaya devam etmektedir. Böylece, günümüz kentlerinde çevresel ve kentsel adaletinden mahrum kalan ve daha önemlisi kent haklarından mahrum kalan grupların karşılaştığı bu tür konular hızlı bir şekilde büyüyen bir endişe kaynağı olarak alanyazında tartışılmaktadır.

Özetle, neoliberal kentleşme çerçevesinde iklim değişikliğine karşı mücadele eylemleri kamu ve özel sektörlerin karar ve yatırım çabaları ile birlikte, kentsel alanlarda gerçekleştiğinde çevresel yerinden edilme oluşturarak son zamanlarda büyüyen konu haline gelen çevresel/ yeşil/ekolojik/eko ve iklim/karbon/dirençlilik soylulaştırmalarına yol açmaktadır.

Mevcut hızlı kentleşme, ekolojik krizler ve iklim değişikliği bağlamında, iklim değişikliğinin getirdiği problemler dünya çapında kentsel alanların önemli kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kentlerin dirençliliğini arttırmak dünyadaki kentlerin tartışmasız şekilde bir eğilimi olmaktadır. Örneğin eko/yeşil kent, sürdürülebilir kent, dirençli kent gibi söylemler günümüzde daha sık duyulan kavramlar haline gelmektedir. Ancak, kentsel alanlardaki bu eğilimler neoliberal kentleşmenin etkisinde yanlış kullanılmaktadır. Ekonomik büyümeyi hedefleyen devlet ve özel sektör, yeşil maske içine saklanarak bu süreci görünmez hale getirmektedir. Gould ve Lewis (2018a), bu tarz ekonomik büyümeyi yeşil büyüme makinesi (*green growth machine*) olarak adlandırmaktadır. Sürdürülebilirliğin üç yönünden örnek vermek gerekirse, bu yeşil girişimler sadece ekonomin ve ekolojinin sürdürülebilirliğini dikkate alarak gelişmektedir. Ancak sosyal sürdürülebilirlik açısından zayıf kalmaktadır ve böylece bu süreçten oluşan çevresel ve iklim adaletsizliği hep görmezden gelinmektedir. Diğer bir deyişle, bu süreçte ekonomik büyüme sosyal eşitlikten daha ağır basmaktadır.

Sermayeyi çekmek için kullanılan bir potansiyel varlık kentsel alanlarda bulunan doğa ve yeniden üretilen peyzajlar olmaktadır (While, Jonas ve Gibbs, 2004). Kentsel çevrenin sadece çıkara odaklı büyüme modeli için kullanılması çevresel ve iklim soylulaştırmasını şiddetlendirmektedir ve ortaya büyük sorunlar çıkarmaktadır. Çevresel ve iklim soylulaştırması kentsel alanlarda yeni bir mekânsal ayrışma şekillendirmektedir. Yani sosyal

kutuplaşmayı ve sınıfsal farklılaşmayı ağırlaştırmaktadır. Bazı araştırmacılar, kentsel alanlarda uygulanan yeşillendirme çabalarının sadece ırksal ve ekonomiden kaynaklanan eşitsiz ilişkileri daha da kötüleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda yeni bir biçimde mekânsal izolasyon manzaraları/yeşil kuşatılmış alanlar da yaratabileceğine vurgu yapmaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2019a). Bu nedenle, küresel çapta uygulanacak kentsel yeşillendirme bağlamında, kentsel yeşil uygulama sürecinde tetiklenebilecek soylulaştırma konularına dikkat etmek son derece önemli hale gelmektedir.

Soylulaştırma konusu ile ilgili araştırmacılar, günümüz soylulaştırmasını çevre ile ilişkilendirmeye başladıkça çevre, kent ve toplum ilişkilerini keşfetmek, soylulaştırma araştırmalarında ortaya çıkan yeni araştırma alanlarından biri haline gelmektedir. Özellikle, iklim ve çevre politikalarının getirebileceği sosyal etkilere daha da önem verilmesi gerekmektedir.

Bu tez çalışması, dirençlilik (*resilience*) ve sürdürülebilirlik (*sustainability*) söylemlerinin yükselişinin içinde kentlerdeki zengin kesim ve kentsel elitlerin çıkarlarını daha ön planda tutan eğilimlerin ve doğal varlıkların sömürülmesine dayanan bir gidişatın sonucu olan yeni bir soylulaştırma sürecinin izini sürmektedir. Kâr amacı güden neoliberal kentleşmenin günümüzde dünya genelinde (ister uluslararası ister ulusal ve hatta yerelde) iklim değişikliğine olan karar ve eylemleri nasıl etkilediğini/yönlendirdiğini ortaya çıkarmak için son zamanlarda soylulaştırma araştırmalarında büyük önem taşımakta olan çevresel soylulaştırma kavramı üzerinden okunarak yukarıdaki bu kompleks ilişkiyi deşifre etmek amaçlanmaktadır. Günümüzde çevresel soylulaştırma konusu önemli araştırma konusu olmasıyla beraber, konuyla ilgili ortak bir çerçeve geliştirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra kavram birtakım farklı adları (yeşil/ekolojik/eko/iklim/karbon/dirençlilik/yeşil iklim soylulaştırması) ile alanyazında önümüze çıkmaktadır. Neoliberal kentleşme ve İklim değişikliğinin getirdiği eşitsiz kalkınma süreçlerini ve sonuçlarını daha iyi anlamak için, çevresel soylulaştırma ile ilgili daha kapsamlı sistematik araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu tez çalışmasının da soylulaştırma araştırmadaki bu boşluğu doldurarak çevresel soylulaştırma konusundaki tartışmalara ve alanyazındaki görünürlüğüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu tez çalışması, aynı zamanda klasik soylulaştırmadan söz konusu olan çevresel soylulaştırmaya olan bir güzergahı çizmektedir. Yani bu yol haritası çevresel

soylulaştırmanın temel kavramı ve bileşenleri, oluşum sebepleri ve mücadele stratejileri çerçevesinde incelenerek çizilmektedir. Giderek yeşile bürünmekte olan kentlerde yaşanan yeni soylulaştırma biçimleri kent, toplum ve doğa ilişkileri ile ilgili güncel tartışmaları yansıtmaktadır. Bu ilişkiler alanyazındaki güncel çalışmalardan örnek verilerek sağlanmaktadır.

Araştırmanın amacı

Soylulaştırma ve çevresel soylulaştırma ile ilgili uluslararası alanyazını inceleyerek, Ankara kentinde yer alan ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma olgusunu örnek alan bu tez çalışması, soylulaştırmanın gelişim arka planını, sürecini ve özelliklerini analiz etmekte ve gelişim mekanizmasını çeşitli açılardan keşfetmeye çalışmaktadır. ORAN mahallesi ile ilgili çeşitli yazılı kaynaklar ve görüşmeler (Büyükşehir Belediyesi, Çankaya Belediyesi, ORAN mahallesi muhtarı, emlak şirketleri) aracılığıyla mahallenin sosyal yapısını, fiziksel yapısını, çevresel ve diğer olanakları ve sosyal etkileşim özelliklerini incelemektedir. Böylelikle çevresel soylulaştırmanın özelliklerini, oluşum sebeplerini, sonuçlarını ve etkilerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Araştırma soruları

1. Soylulaştırma göstergelerinden farklılaşan çevresel soylulaştırma göstergeleri nelerdir?
2. Çevresel soylulaştırma sürecinin örnek alanı olan ORAN mahallesinde, çevresel soylulaştırmanın üç ana aktörünün (devlet, geliştiriciler ve orta veya üst gelir grupları) konumları ve motivasyonları nelerdir? Süreçte nasıl rol aldılar? Çevresel soylulaştırmanın gelişimi için itici güçler ve araçlar nelerdir?

Araştırmanın önemi

Günümüzün en kritik konularından iklim değişikliği ve çevre sorunları ile birlikte soylulaştırma kavramının çevre boyutu gittikçe daha fazla ilgi görmektedir. Soylulaştırma kavramının çevre açısından ele alan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Dolayısıyla, soylulaştırmanın çevre boyutunun araştırılması değer kazanmaktadır. Bu tezin önemi soylulaştırma kavramını çevresel perspektif açısından zenginleştirmek, ve alanyazındaki

araştırmalara dayanarak soylulaştırma kavramlarını açıklayan bir göstergeler listesi ile saha araştırması rneği üzerinden tartışmalara katkıda bulunmaktadır.

Araştırmanın yöntemi

Tez çalışmasında, alanyazının haritalamasında nicel ve saha çalışmasında nitel yöntemden yararlanılmaktadır. Soylulaştırma kavramının gelişimini ortaya koymak ve evre boyutunu değerlendirmek için alanyazın incelemesinde bibliyometrik analiz, alanyazın haritalamasında citespace ve vos-viewer programı kullanılmaktadır. Veri olarak çeşitli uluslararası bilimsel makaleler, tezler, raporlar, e-kitaplar, açık kaynak bilgi sağlayan internet siteleri gibi farklı kaynakların yanısıra ORAN mahallesinin değişimine ilişkin saha çalışmasında ilgili aktörler ile yapılan görüşmeler kullanılmıştır.

Araştırmanın kapsamı

Bu tez çalışması giriş ve sonuç bölümleri dahil 6 kısımdan oluşmaktadır. 2.bölümde kavramsal çerçevede soylulaştırma kavramının tarihsel gelişmi; 3.bölümde, bibliyometrik analiz ile soylulaştırma kavramı içerisindeki değişim haritalandırılmaktadır. 4.bölümde, alanyazın haritalamasında ne çıkan çevresel soylulaştırma kavram gruplarının klasik soylulaştırmadan ayıran özellikleri, bu kavramların oluşumundaki itici faktörler alanyazındaki örnekler kapsamında analiz edilmekte ve soylulaştırma göstergeleri ortaya konulmaktadır. 5.bölümde konu ile ilgili alan alışması ORAN mahallesi örneğinde çevresel soylulaştırma göstergeleri incelenmektedir. 6.bölümde, elde edilen bulgulara göre çevresel soylulaştırmanın alanyazın değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SOYLULAŞTIRMA KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Tez çalışmasının bu bölümü, soylulaştırma kavramının kökenini, oluşumunu, evrimini, değişen boyutlarını ve anlamlarını açıklamak için bir başlangıç noktası olarak hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Bu bölüm beş alt bölüme ayrılmaktadır. Bölüm 2.1’de, soylulaştırma kavramının Glass (1964) tarafından sağlanan ilk tanımının ortaya çıkışı ve soylulaştırma kavramının genişlemesinde önemli katkıda bulunan bazı araştırmacıların ortaya koyduğu kavramlar kısaca tanıtılmaktadır. Bölüm 2.2’de, soylulaştırmanın Glass tarafından sağlanan ilk tanımından soylulaştırma kavramının nasıl bir gelişim izlediği ve kapsamının kentsel ve kırsal alanlara kadar yayılarak küresel bir olgu haline nasıl geldiği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede, Hackworth ve Smith’in (2001) soylulaştırmanın zamansal boyutu yaklaşımı ile Lees, Slater ve Wyly’nin (2008) ve Aalbers’in (2019) soylulaştırma dalgaları araştırmaları değerlendirilmektedir. Ardından 2.3’de arz yönlü yaklaşım teorisi ve talep yönlü yaklaşım teorisinden yola çıkarak soylulaştırmanın oluşum sebepleri incelenmektedir. 2.4’de günümüzde ortaya çıkan soylulaştırma çeşitlerinin özellikleri araştırılmaktadır. Son olarak, bölüm sonucu 2.5’de tez çalışmasının amacıyla bağlantılı olarak ele alınan temel kavramların genel çerçevesi ile ilgili bir değerlendirme sunulmaktadır.

Alanyazına bakıldığında, günümüzde soylulaştırma konusuyla ilgili birçok sayıda bilimsel araştırma bulunmaktadır (Aalbers, 2019; Bryson, 2013; Davidson ve Lees, 2005; Hamnett, 1991; Ley, 1986; Quastel, 2009; Smith, 1979). Aynı zamanda soylulaştırma şehir planlama, sosyoloji ve coğrafya gibi çeşitli araştırma alanlarında araştırmacılar arasında önemli bir disiplinler arası araştırma konusu olmaya devam etmektedir. Soylulaştırma ile ilgili yapılan araştırmaların farklı yönleri ve yaklaşımları olduğundan dolayı soylulaştırma kavramını kapsamlı bir şekilde araştırmak zor olmasının yanı sıra, soylulaştırmanın gelişimi hakkında tam bir kavrayış sağlamak da basit değildir. Bu nedenle, bu bölüm soylulaştırma araştırmalarının tam bir özetini sunmasa da bugüne kadar olan önemli soylulaştırma araştırmalarına sistematik bir genel bakış sunmaya çalışmaktadır. Soylulaştırmanın tarihsel gelişimine sistematik bir genel bakış, üretim temelli (veya arz yönlü) ve tüketime dayalı (veya talep yönlü) teorileri, Hackworth ve Smith (2001) soylulaştırmanın zamansal boyutlarını soylulaştırmanın zamansal boyutlarını soylulaştırmanın zamansal boyutlarını soylulaştırmanın zamansal boyutlarını tarafından ortaya konan üç aşamalı soylulaştırma

dalgası ve Lees ve diğerlerinin (2008) dördüncü dalga ve Aalbers'ın (2019) ortaya koyduğu beşinci dalga kapsamında incelenmektedir.

2.1. Soylulaştırma Kavramının Doğuşu

Soylulaştırma yeni bir olgu değildir. İlk olarak Glass (1964) tarafından ortaya koyulan soylulaştırma kavramı, Londra kentindeki işçi sınıfının yaşadığı şehir merkezinde yer alan mahallelerdeki konutların yenilenerek veya iyileştirilerek orta sınıf yerleşim alanına dönüşmesi ve sosyal, kültürel ve fiziksel bir değişim sürecini de beraberinde getirmesi olarak açıklanmıştır.

İngiliz sosyolog Ruth Glass'ın, Londra şehir merkezinde meydana gelen kentsel değişimi tanımlarken soylulaştırma kavramını ortaya koymasından bu yana yaklaşık yarım asır geçmiştir. Glass'ın bu kavramı, belli bir dönem içerisinde soylulaştırma araştırmalarına genel bir çerçeve sağlamıştır. Ancak Glass'ın tanımladığı soylulaştırma kavramı günümüz soylulaştırmasını anlamak için yetersiz kaldığı ve klasik soylulaştırma olarak kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Shaw, 2008). Soylulaştırma geniş çapta araştırılan ve tartışılan bir önemli konu olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, zamanla kavramın anlamı önemli ölçüde değişiklik göstermektedir (Çizelge 2.1). Kavramın bugünkü tanımı, soylulaştırma yaşanmış alanların kendi özelliklerine göre farklılık göstermektedir (Lees ve diğerleri, 2008). Bu nedenle, soylulaştırmanın farklı yönlerini anlamak için, kavramın 1960'ların başları ile günümüz arasındaki değişimini incelemek gerekir.

Çizelge 2.1. Soylulaştırmanın genişleyen tanımları ve özellikleri

Yazar(lar) ve yayın yılı	Soylulaştırmanın tanımı	Tanımın özelliği
Neil Smith (1979)	Soylulaştırma insanlardan daha çok sermayenin banliyö alanından şehre doğru geri dönüş sürecidir.	Soylulaştırma olgusunun oluşumunda, sermayenin kente dönüşü söz konusudur
Sharon Zukin (1987)	Soylulaştırmanın sadece görüldüğü gibi basit bir fiziksel değişim süreci olmadığı; aynı zamanda orta gelirli grupların farklı yaşam tarzı, eğitim düzeyi ve meslek açısından yüksek statüde olması, çevrede sağlanan kolaylıklara yönelen hareketliliği içerir.	Mekânsal kolaylıklara erişim ve yaşam tarzına ve statüye dayalı sosyal farklılaşma süreci olduğudur.
Davidson ve Lees (2005)	Yeniden inşa yoluyla soylulaştırma kavramı, soylulaştırmanın sadece eski konutları iyileştirmek ile sınırlı kalmayıp yeniden inşa edilmiş konut alanlarında da görülebileceğini ve dolaylı yerinden etme özelliğinin olduğunu ortaya koymaktadır.	Günümüz soylulaştırmasının coğrafi olarak her yerde görülebildiğini ve farklı biçimlerde ortaya çıktığına vurgu yapmaktadır.

Çizelge 2.1 (devam). Soylulaştırmanın genişleyen tanımları ve özellikleri

Yazar(lar) ve yayın yılı	Soylulaştırmanın tanımı	Tanımın özelliği
Eric Clark (2005: 263)	Konumsal ve zamansal açıdan bağımsız olarak yeni gelen grubun önceki gruba göre daha yüksek bir sosyo-ekonomik statüye sahip olan ve bu sürece uyan herhangi bir değişim sürecinin de soylulaştırma süreci olduğunu ortaya koyar.	Soylulaştırma kavramını oldukça esnek bir çerçevede tanımlayarak kavramın genişlemesine önemli bir katkı sağlamaktadır.
Kate Shaw (2008)	Soylulaştırmanın ayak izleri eski konutlardan yeni inşa edilmiş binalara; perakende ve ticari alanlara; kentsel- kırsal alanlara ve kıyı kasabalarına kadar görülmekte olduğunu ortaya koymaktadır.	Soylulaştırmanın küresel çapta her yerde görülebileceğini vurgulamaktadır.

2.2. Soylulaştırmanın Beş Dalgası

Günümüz soylulaştırması, geçmişteki soylulaştırmadan çok farklı olmaktadır. Soylulaştırmanın süreç içerisinde nasıl değişime uğradığını ve bu değişimde rol oynayan aktörleri ve faktörleri anlamak için soylulaştırmanın tarihsel gelişimini incelemek büyük önem taşımaktadır. Hackworth ve Smith (2001) soylulaştırma süreçlerini açıklamak için üç farklı dalga dönemine ayırarak açıklamaya çalışmışlardır.

Birinci dalganın adı, düzensiz ve devlet liderliğindeki (*sporadic and state-led*) soylulaştırma olarak tanımlanmaktadır; İkinci dalganın adı, soylulaştırmanın sabitlenmesi (*anchoring gentrification*); Üçüncü dalga ise, soylulaştırmanın geri dönüşü (*gentrification returns*) olarak adlandırılmıştır.

Soylulaştırmanın birinci dalgası

1950 – 1973 dönemi, düzensiz ve devlet öncülüğündeki soylulaştırma olarak adlandırılan klasik soylulaştırma aşaması olmuştur. 1970'lere kadar devam eden bu süreç, orta sınıf kesimlerin şehir merkezindeki işçi sınıfının yaşadığı mahallelerdeki eski konutlara taşınması ve onların iyileştirilmesi ile ilişkili olmuştur. Soylulaştırma olgusu büyük gelişmiş şehirlerde örneğin ABD, Batı Avrupa ve Avustralya'daki büyük şehirlerin mahallelerinde düzensiz bir süreç olarak görülmüştür (Hackworth ve Smith, 2001). Bu dönemde, orta gelirli gruplar kendi tercihlerinden yola çıkarak şehir içi alanları tercih etmiştir. Bu aşama nispeten basit ve kişisel tercihlerden kaynaklanmıştır. Ancak bu, soylulaştırmanın bir başlangıcını oluşturmuştur ve soylulaştırma olgusunun yayılması için temel olmuştur. Bu dönem

düzensiz ve devlet öncülüğünde yürütülmüştür. Bu dönemde, şehir içi ekonomik durgunluğu gidermek için ve şehir merkezindeki yatırımların özel sektör için riskli olduğundan dolayı, şehir merkezindeki kentsel dönüşüm için gereken yatırımlar genellikle merkezi ve yerel yönetimler eli ile kamu kaynakları ile sağlanmıştır (Hackworth ve Smith, 2001; Lees ve diğerleri, 2008).

Soylulaştırmanın ikinci dalgası

1973’den 1980’lere kadar olan süreç, soylulaştırmanın genişlemesi ve karşı direniş olarak adlandırılan ikinci dalga ortaya çıkmıştır. Soylulaştırma büyük şehirler dışında küresel olmayan küçük şehirler de dahil olmak üzere hızlı bir şekilde genişlemiştir. Böylece, soylulaştırma farklı alanlarda, farklı faktörlerin etkisinde daha geniş bir boyut kazanmıştır (Hackworth ve Smith, 2001). İkinci dalgada, devlet soylulaştırmayı desteklemiştir (Zukin, 1987) ve doğrudan müdahale yerine dolaylı bir şekilde geliştiricilerin süreçteki rolünü arttırmıştır. Ancak bu sırada, soylulaştırmanın olumsuz etkileri de insanların dikkatini çekmiştir. Bazı bölgelerde soylulaştırmaya karşı direniş meydana gelmiştir. Evsizlik ve bunun sonucunda ortaya çıkan sosyal kutuplaşma sorunları giderek daha fazla öne çıkmıştır (Lees ve diğerleri, 2008). Buna ek olarak, soylulaştırma hareketini sadece yerleşim alanlarıyla sınırlı kalmayıp, çevresindeki bazı tarihi ve kültürel alanlara da yayılmıştır. İkinci dalga bazı özellikler taşımıştır. Birincisi, müzeler ve sanat galerileri yeni yatırım alanları olmuştur. İkincisi ise “soylulaştırma ile küresel gayrimenkul sistemleri ve bankacılık finansmanı arasındaki bağlantıların artması” olmuştur (Gotham, 2005).

İkinci dalga döneminde de, farklı araştırmacılar soylulaştırmanın oluşumunu sağlayan sebepler üzerinde önemli teoriler ortaya koymuştur. Örneğin Smith’in (1979) rant açığı teorisi ve Ley’in (1986) tüketim teorisi bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Soylulaştırmanın üçüncü dalgası

1990’ların başından 1990’ların sonlarına kadar olan bu süreçte soylulaştırma üçüncü dalga aşamasına girmiştir. Bu aşamada devlet soylulaştırmayı kolaylaştırmada önemli aktör olmuştur. Üçüncü soylulaştırma dalgası, soylulaştırmayı kolaylaştırmak için özel sektörle birlikte çalışan müdahaleci yönetimlerle ilişkilendirilmiştir (Lees ve diğerleri, 2008). Ayrıca, devlet kamu politikaları ile sermayenin yeniden yatırımı ve soylulaştırmayı teşvik etmiştir

ve bu dönemde soylulaştırma, büyük ölçekli sermaye ile her zamankinden daha fazla bağlantılı hale gelmiştir (Lees ve diğerleri, 2008). Öte yandan, soylulaştırmanın küreselleşmesiyle birlikte, soylulaştırma olgusu farklı bölgelerde farklı özellikler göstermeye başlamıştır. Üçüncü dalga dönemi diğer iki döneme göre bazı farklı özellikler taşımaktadır. Örneğin, soylulaştırma olgusu şehrin merkezindeki yatırım yapılmayan alanlara ve daha uzak alanlara kadar yayılmaya başlamıştır; daha büyük ölçüdeki geliştiriciler dahil olmaya başlamıştır; soylulaştırmaya karşı direniş hareketi yavaş yavaş azalmış veya etkisi çok zayıflamıştır; devlet ve yerel yönetimler, soylulaştırma sürecine daha güçlü bir şekilde müdahale etmeye başlamış ve özel sektörle bir büyüme iş birliği oluşturmuştur (Hackworth ve Smith, 2001).

Bu dönemde de, bazı araştırmacılar soylulaştırmanın oluşum sebebinin hem talep hem arz yönlü teorilerin birleştirilerek (Hamnett, 1991) açıklanması gerektiğini savunmuşlardır.

Soylulaştırmanın dördüncü dalgası

Araştırmacılar, yukarıda bahsedilen üç dalga kavramının 2000'den sonraki soylulaştırmayı açıklamak için zayıf kaldığını ve böylece üç dalgalı soylulaştırma kavramından sonra, 2000'lerden sonra özellikle ABD'de yeni ve farklı bir soylulaştırma dalgasının yani dördüncü dalganın ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Lees ve diğerleri, 2008). Dördüncü dalgada, yereldeki soylulaştırmanın ulusal ve küresel sermaye piyasalarıyla sıkı entegrasyonu olmuştur. Araştırmacılar aynı zamanda bu aşamada, soylulaştırma coğrafyasını dikkate almanın önemine işaret etmektedir (Lees ve diğerleri, 2008). Soylulaştırma, hükümet programları tarafından teşvik edilmiş, kolaylaştırılmış ve yeni konut geliştirmelerinde, perakende lokasyonlarında ve kent merkezinden uzaktaki mahallelerde sosyo-ekonomik değişikliği içermiştir (Lees ve diğerleri, 2008). Konut piyasasının yüksek derecede finansallaşması, soylulaştırmanın sadece kent merkezinde değil aynı zamanda soylulaştırmanın her yerde görülmesine yol açmıştır. Dördüncü soylulaştırma dalgası, farklı bir şekilde genişlemek için politik desteğe ve kutuplaşmış kentsel politikalara dayanmıştır (Lees ve diğerleri, 2008). Dördüncü dalga aşamasında, orta gelirli sınıfların mahallelerin değişimindeki etkisi azalmıştır. Küresel sermaye daha da etkili olmuştur. Dördüncü dalgada devlet, zengin sınıfın çıkarlarını düşünerek siyasi eğilimini kademeli olarak güçlendirmiştir (Lees ve diğerleri, 2008). Bu dönemde soylulaştırmanın farklı çeşitleri ortaya çıkmıştır.

Soylulaştırmanın beşinci dalgası

Aalbers (2019), 2010 sonrasında finansal kapitalizme dayalı beşinci bir soylulaştırma dalgası olduğunu ortaya koymaktadır. Beşinci dalga soylulaştırma aşamasında, önceki soylulaştırma aşamalarından farklı olarak, finansal kurumların ve finansal sermayenin kentsel değişimler üzerindeki etkisinin daha da etkili hale geldiği; devletin, soylulaştırma sürecini kontrol etmek için finansal gücü piyasa mekanizmalarına ve planlama sürecine entegre ettiği; uluslararası sermaye piyasası tarafından desteklenen çok sayıda işletme sahibi ve Airbnb gibi platformların ortaya çıktığı; çok uluslu zengin seçkinler ve üst gelir grupları tarafında küresel konut yatırımlarının yapıldığı görülmektedir (Aalbers, 2019).

Bu dönemde, soylulaştırmanın çevre boyutu yeni keşfedilmektedir. Özellikle iklim değişikliği gündemde iken, soylulaştırma çevre ve iklim faktörlerini kendisine ekleyerek kentsel alanlarda ve soylulaştırma alanyazınında yeni bir biçimde ortaya çıkmaya başlamaktadır. Aşağıda soylulaştırmanın günümüze kadar olan beş dalgası kısaca çizelge şeklinde özetlenmektedir (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Soylulaştırmanın beş dalgası

Adı	1.Dalga (1950-1970'ler)	2.Dalga (1973-1980 sonları)	3.Dalga (1990-2000)	4.Dalga (2000 sonrası)	5.Dalga (2010-Günümüze)
Dalga adı	Düzensiz ve Devlet destekli soylulaştırma dönemi	Soylulaştırmanın sabitleşmesi ve direniş dönemi	Soylulaştırmanın geri dönüş dönemi	Konut piyasasının yüksek derecede finansallaşması ve soylulaştırmanın mutasyon dönemi	Devlet ve finansal güçlerin entegre dönemi
Özellikler	Düzensiz; devlet öncülüğünde yürütülen; Özel girişimcilerin etkisi zayıf olan; ABD, Batı Avrupa ve Avustralya'daki büyük şehirlerin mahallelerinde görülen klasik soylulaştırma süreci	Soylulaştırma hızlı bir şekilde genişlemiştir ve küçük ölçekli şehirlerde yaygın olarak görülmüştür. Buna ek olarak, soylulaştırma yerleşim alanları dışında, tarihi ve kültürel alanları da içine almıştır. Kamu ile özel girişimcilerin iş birliği başlamıştır.	Soylulaştırma sürecinin hızlanması; Soylulaştırmaya karşı direnişin azalması; Soylulaştırmanın sadece şehir merkezinde değil marjinal bölgelere kadar yayılması. Kamu ve girişimcilerin iş birliğinin daha da güçlenmesi.	Soylulaştırmanın devlet tarafından teşvik edilmesi; yereldeki soylulaştırmanın ulusal ve küresel sermaye piyasalarıyla sıkı entegrasyonu; Soylulaştırmanın mutasyona uğraması ve farklı türlerinin ortaya çıkması	Finansal kurumların ve finansal sermayenin kentsel değişimler üzerindeki etkisinin daha da etkili hale gelmesi; Devlet, soylulaştırma sürecini kontrol etmek için finansal gücü entegre etmesi

Çizelge 2.2 (devam). Soylulaştırmanın beş dalgası

Adı	1.Dalga (1950-1970'ler)	2.Dalga (1973-1980sonları)	3.Dalga (1990-2000)	4.Dalga (2000 sonrası)	5.Dalga (2010-Günümüze)
Faktörler	Devlet, orta gelirli sınıf ve işçi sınıfı	Devlet, orta gelirli grup, düşük gelir grup ve özel sektör	Devlet, girişimciler, farklı düzeydeki sınıflar	Devlet, girişimciler, zengin sınıflar ve farklı düzeydeki sınıflar	Devlet, çok uluslu şirketler, farklı düzeydeki sınıflar ve bunun yanında finansal şirketlerin önderliği
Gerçekleştiği yer	İşçi sınıfların yaşadığı şehir merkezi alanlar	Şehir merkezi, tarihi ve kültürel alanlar	Şehir merkezinden kentlerdeki farklı alanlarda görülmesi (marjinal bölgeler, ticari bölgeler)	Kentsel alanların tümünde, kırsal alanlarda, soylulaştırılmış alanlarda tekrar gerçekleşmesi, ticari alanlarda, sanayi alanlarında	Tüm kentsel alanlar, yeşil alanlar, terk edilmiş sanayi alanları, doğal afetlerin az görüldüğü coğrafi alanlar, eko mahalleler
Ortaya çıkan soylulaştırma biçimleri	Klasik soylulaştırma	-	Devlet destekli soylulaştırma; kırsal soylulaştırma	Çevresel soylulaştırma; süper soylulaştırma; yeni inşa yoluyla soylulaştırma; öğrencileştirme; turistleştirme	İklim soylulaştırması; karbon soylulaştırması; dirençlilik soylulaştırması;

Soylulaştırmanın yukarıda bahsedilen beş dalga aşaması, soylulaştırmanın önemli özelliklerini ortaya koymaktadır. Örneğin, soylulaştırma olgusu gün geçtikçe daha küresel olgu haline gelmektedir; Mekânsal ve konum olarak daha da genişlemektedir; devletin ve finans kurumlarının gücü daha da etkili olmaktadır; piyasa güçlerinin ve kentsel seçkinlerin öncülüğü daha da belirginleşmektedir. Bu beş dalga aşaması soylulaştırma sürecinde devlet gücünün soylulaştırmayı yönlendirmede nasıl daha etkili olduğunu yansıtmaktadır. Böylelikle soylulaştırmanın devlet destekli (*state-led*) ve küreselleşme özelliklerine sahip olduğunu ve kentsel-kırsal alanlara kadar yaygın olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

2.3. Soylulaştırmanın Oluşumundaki Nedenler

Soylulaştırma süreçlerini açıklamak için birçok araştırmacı farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır (Hamnett, 1991; Ley, 1986; Redfern, 2003; Rose, 1984; Smith, 1979). Soylulaştırma oluşumunu sağlayan sebeplerin iki ana teorik yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlardan biri Smith liderliğindeki arz yönlü yaklaşım teorisi (*Supply-side theory*), diğeri ise Ley liderliğindeki talep yönlü yaklaşım teorisidir (*Demand-side theory*).

Soylulaştırmanın nedenlerini analiz etmek, araştırmacılar için en yoğun tartışılan alan haline gelmekte ve bu konudaki tartışmalar, soylulaştırma araştırmalarının teorik gelişimini daha iyi bir şekilde yansıtmada önemli bir rol oynamaktadır.

Arz yönlü yaklaşım (Üretim) teorisi

Smith (1979), soylulaştırma sürecini Marksist analiz perspektifinden yorumlar ve rant açığı (*rent gap*) teorisini ortaya koyar. Yani, sermayenin şehre dönüşünü, çökmüş kent merkezinde düşük maliyetli konut değeri ile potansiyel arsa değeri arasında bir rant açığı olduğunu vurgular. Smith'in temel bakış açısı, kentin iç kesimlerinde rant açığının varlığı ve konut üreticilerinin soylulaştırma sürecinde önemli bir rol almasıdır. Yani, sermaye yatırımının tüketici tercihlerinden daha belirleyici olduğunu (Smith, 1979) ve çok daha önemli olduğunu vurgular (Smith, 1996). Bu nedenle Smith (1979), soylulaştırma sürecinin bir insan hareketinden çok bir sermaye hareketi olduğunu öne sürer.

Kısacası, Smith soylulaştırma sürecinin yeni orta sınıfın ihtiyaç ve tercihlerinden ziyade, arsa ve konut piyasasının yapısı ve sermaye tarafından belirlendiğine inanmaktadır. Smith ve onun rant açığı teorisi, yukarıda daha önce belirtildiği gibi, literatürde en etkili olan teorilerden biri olmaktadır.

Talep yönlü yaklaşım (Tüketim) teorisi

Ley (1980, 1986), Smith'in teorisine meydan okur. Ley'in (1986) savunduğu nokta kültür ve talep faktörlerini geçersiz kılmamaları gerektiğini savunmasıdır. Ley (1994), soylulaştırmanın insanların şehir içi tercihleri ve soylulaştırılmış bir yaşam tarzı tarafından yönlendirilen kültürel bir hareket olduğunu savunur. Aynı zamanda soylulaştırma olgusunun kentsel endüstriyel yapının dönüşümünden kaynaklandığını düşünür. Eski endüstri alanlarının, hizmet endüstrilerine dönüşme sürecinde değişen bir şehirde mesleki yapı da değişir. Beyaz yakalı meslek sınıfı, işçi sınıfının yerini alır. Finans, kültür ve hizmet endüstrilerinde çalışan çok sayıda yönetici ve profesyonel ile teknisyen, büyük şehirlerde bir araya gelir ve soylulaştırılmış bir tüketici grubu haline gelir. Ley, soylulaştırmayı, yeni orta sınıfın kültürel tüketim ihtiyaçlarına odaklanarak, sanayi sonrası şehirlerin kültür ve sınıf bileşiminin dönüşümü aracılığıyla açıklar.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan çerçevede soylulaştırmanın nedenleri genel olarak iki yaklaşım ile açıklanmaktadır. Birinci yaklaşım soylulaştırılmış konut üretimini, sermayeyi ve arzın önemini vurgularken; diğeri de orta gelirli grubunun tüketimi, kültürü ve talebinin önemini vurgular.

İki yaklaşım teorisinin birleşmesi

Gün geçtikçe, bazı araştırmacılar soylulaştırmanın teorik tartışmalarını entegre etmeye çalışmış. Soylulaştırma teorisi ile ilgili tartışmalarda, iki yaklaşım teorisinin birleştirilmesini önerilmektedir. Hamnett (1991), soylulaştırma tartışmalarını kör adamın file dokunmasına benzetir, yani çeşitli soylulaştırma araştırmaları karanlıkta elleri ile temas etme yoluyla araştırmacıların soylulaştırma teorisinin sadece filin devasa vücudun farklı kısımlarına dokunduğunu, ancak her biri hedefe ulaştığını düşündüğünü ve tartışmaların da bu şekilde başladığını vurgular. Kısacası Hamnett, iki soylulaştırma yaklaşımının birlikte değerlendirilmesinin gerektiğini savunur.

Bunun dışında soylulaştırma ile ilgili diğeri yaklaşımlar da mevcuttur. Örneğin, Redfern (1997) teknolojinin de soylulaştırmaya yol açtığını savunmaktadır. Kısacası, farklı teoriler, özellikle üretim teorisi ile tüketim teorisi zaman içinde birleşmektedir.

2.4. Yeni Soylulaştırma Biçimleri

Günümüzde soylulaştırma kavramının yeni alanları ortaya çıkmaktadır (Çizelge 2.3). Ortaya çıkan bu yeni soylulaştırma biçimleri yukarıda bahsedilen talep ve arz yaklaşımına göre araştırmacılar tarafından açıklanmaktadır. Ortaya çıkmakta olan bu yeni soylulaştırma biçimleri, soylulaştırma kavramını daha da karmaşık hale getirmektedir. Aşağıda ortaya çıkan bu tez çalışmasının akışını destekleyen birkaç önemli soylulaştırma biçimi kısaca açıklanmaktadır.

Çizelge 2.3. Soylulaştırma çeşitleri

Adı	Açıklaması	Özellikleri
Kırsal soylulaştırma	Kırsal alanlardaki doğanın çekiciliği ile kırsal yaşama olan istekten dolayı orta veya üst gelir grubunun kırsal alana yerleşmesi ve böylelikle kırsal alanlarda meydana gelen bir soylulaştırma olgusudur.	Kırsal alanlarda gerçekleşmesi Doğanın varlığı, Kırsal yaşam tarzı isteği.
Yeniden inşa yoluyla soylulaştırma	Eski yapılar üzerindeki iyileştirmenin aksine, yeni inşa edilmiş konutlardan kaynaklanan düşük gelirli kesimin yerinden edilme süreci.	Doğrudan ve dolaylı yerinden edilme, Yapıların iyileştirilmesi yerine sıfırdan yeni yapıların yapılması.
Süper soylulaştırma	Önceden soylulaştırma olgusu yaşanmış alanlarda tekrardan daha üst kesim veya daha zengin kesimin yer alma süreci.	Soylulaştırılma yaşanan alanlarda tekrardan soylulaştırma olgusunun gerçekleşmesi, Sadece düşük gelirli insanların yerinden edilmesi ile sınırlı olmaması.
Öğrencileştirme	Öğrencileştirme, çoğunlukla üniversitelerin yakınındaki mahallelerde meydana gelen, öğrencilerin mahalle sakinlerinin yerini aldığı süreç.	Öğrenci nüfusun düşük geliri grubu yerinden etmesi.
Ticari soylulaştırma	Ticari caddelerin veya alanların orta gelirli grupların zevklerine göre değişiminden ortaya çıkan yerinden etme olgusudur.	Tüketim tarzı ve zevke göre orta gelir ve zengin grupların düşük gelirli grubu yerinden etmesi;
Turistleştirme	Turizm ve eğlence endüstrilerinin gelişmesi ile beraber, bölgedeki düşük gelirli grupların yüksek gelirli geçici yerleşik gruplarla yer değişim sürecidir.	Turizm ve tüketim biçimlerinden kaynaklı yerinden etme.

Yeniden inşa yoluyla soylulaştırma

Klasik soylulaştırma kavramından yola çıkıldığında, genelde kent içindeki mevcut eski konutların iyileştirilmesi ve yenilenmesi ile soylulaştırma olgusu gerçekleşir. Günümüzde soylulaştırma kavramı yeni inşa edilmiş konutları içerecek şekilde genişlemektedir. Bu tür yeni inşa edilmiş yerleşim yerleri, iyileştirilmiş eski bir mülkün klasik soylulaştırma süreci ile çelişmektedir. Davidson ve Lees (2005), yeniden inşa yoluyla soylulaştırmayı, orta ve yüksek gelirli gruplara hitaben yapılan yeni inşa edilen yapıların, düşük gelirli grubu direkt veya dolaylı yerinden etme süreci olarak tanımlar.

Davidson ve Lees (2005), yeni inşa yoluyla gerçekleşen sürecin soylulaştırma kavramının kapsamına dahil olması gerektiğini, aşağıdaki kriterlerle açıklamaktadır: dolaylı şekilde

düşük gelirli grupların yerinden edilmesi; yeni orta sınıf kesimin bölgeye taşınması; soylulaştırılmış bir manzaranın üretilmesi; sermayenin yatırımı yapılmamış kentsel alanlara yeniden yatırılması.

Süper soylulaştırma

Soylulaştırmanın bir çeşidi ise süper soylulaştırmadır (Lees, 2000). Lees (2003), küresel şehirlerdeki daha önceden soylulaştırılmış belirli mahallelerin yeniden soylulaştırma olgusunun gerçekleşmesi olarak tanımlarlar. Süper soylulaştırma, daha ileri seviyesi yoğunlaştırılmış soylulaştırma olarak da tanımlanmaktadır (Lees ve diğerleri, 2008).

Süper soylulaştırma, daha önceki nüfusu yerlerinden etmiş olanların yerinden edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Süper soylulaştırma, küresel şehirlerdeki mahallelerde gerçekleşebilmektedir (Lees ve diğerleri, 2008). Süper soylulaştırma daha önceden soylulaştırma olgusu gerçekleşmiş mahallerin yeniden soylulaştırma sürecini yaşaması, bilinen soylulaştırma kavramını tekrardan gözden geçirmeye sevk etmektedir. Çünkü soylulaştırma genelde orta gelirli kesimin düşük gelirli kesimi yerinden ederek gerçekleşirken, süper soylulaştırma bu kavramı daha da genişletmektedir, yani orta gelir grupları da artık daha yüksek grupları tarafından yerinden edilebilmektedir.

Kırsal soylulaştırma

Kırsal soylulaştırma, kırsal alanlarda gerçekleşen soylulaştırma sürecidir (Philips, 1993). Kırsal soylulaştırma olgusu, kentlerde yaşayan orta sınıf kesimin kırsal yerleşim hayatına olan isteklerinden göç etmesini ifade etmektedir. Bu da kırsal nüfusun yapısında değişikliklere neden olarak kırsal alanlardaki yerel sakinlerin yerinden edilmesine yol açmaktadır. Kırsal soylulaştırma kentsel alanlardaki soylulaştırmadan farklılık göstermektedir. Buradaki özellik ise, kırsal alanlarda mevcut olan doğanın varlığıdır.

Yeni ortaya çıkan soylulaştırma biçimleri, yani süper soylulaştırma, yeniden inşa yoluyla soylulaştırma, kırsal soylulaştırma üzerine yukarıdaki tartışmaları bir araya getirerek ve sonuç olarak yukarıda bahsedilen özellikleri kapsayan daha geniş bir soylulaştırma tanımı gerekmektedir. Soylulaştırmanın farklı nitelikleri arasında önemli farklılıklar olsa da

bunların ortak özellikleri, orta veya üst düzey gelir grubunun, düşük gelirli ve savunmasız grubu yerinden ederek, bölgede sosyal, fiziksel ve kültürel bir değişime yol açmalarıdır.

Soylulaştırmanın bu mutasyonlarını incelemek, araştırmacıların kavram hakkında daha geniş bir bakış açısı ile konuyu ele almasını gerektirir.

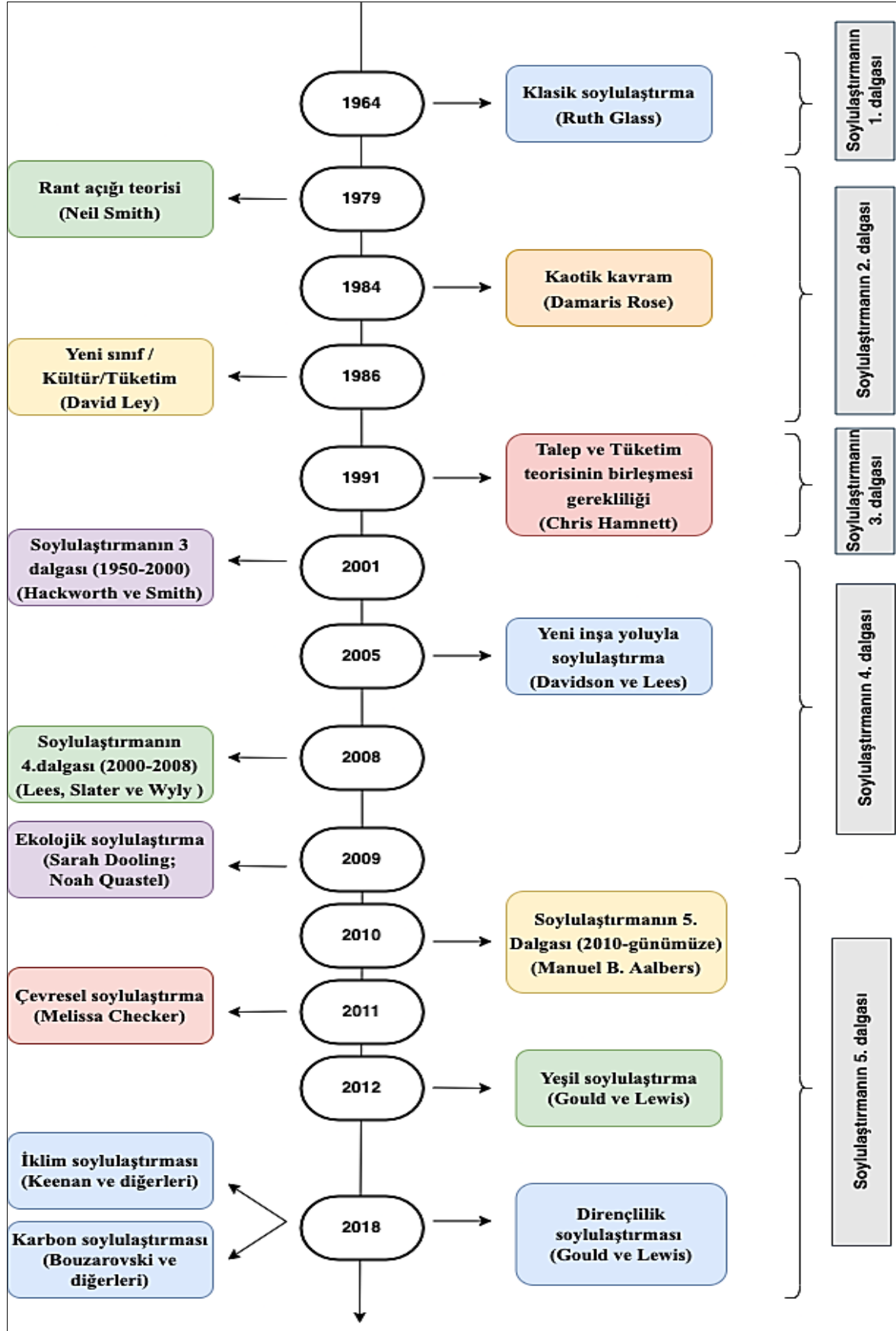
2.5. Bölüm Sonucu

Bu bölümde çizilen çerçeve içerisinde soylulaştırmanın tanımı ve zaman içerisindeki değişimi; küresel olgu olarak ve kentsel kırsal alanlara kadar yayılması ve farklı biçimlere ayrılma sebepleri ve bu türlerin klasik soylulaştırmadan farkları incelenmiştir. Soylulaştırma kavramı genel olarak aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Alanyazında yapılan araştırmalara bakıldığında, soylulaştırma üzerindeki araştırmalar genel olarak soylulaştırma kavramının farklı açıklamalarına, oluşum sebeplerine, soylulaştırmanın yarattığı etkilerine ve ortaya çıkmakta olan yeni biçimleri üzerinde çerçevelenmektedir.

Soylulaştırma kavramının tanımları, disipline, teorik ve yöntem bakış açılarının yanı sıra araştırmacıların vurgulamak istediği konuya bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Buna göre, bu tanımlar genel olarak geniş, kapsayıcı, karmaşık veya çok boyutlu olmaktadır.

Soylulaştırmayla ilgili birçok bilimsel çalışma, soylulaştırmanın sabit bir tanımının olmadığını göstermektedir. Kısacası, günümüz soylulaştırmasını anlayabilmek için soylulaştırma ile ilgili daha kapsayıcı bir tanım gerekmektedir. Şekil 2.1’de soylulaştırma ile ilgili önemli gelişme gösteren araştırmacılar ve kavramlar tarihsel bir dizin üzerinde özetlenmektedir.

şekil 2.1. Soylulaştırma ile ilgili kavramsal açıdan gelişme gösteren araştırmacılar ve ilgili kavramlar

Soylulaştırmanın oluşumuna bakıldığında (soylulaştırmanın birinci dalga aşamalarında) klasik soylulaştırma çerçevesinde, işçi sınıfının kaldığı mahallelerdeki konut düzeyindeki araştırmalar öne çıkmaktadır. Soylulaştırmanın ikinci dalgasına gelindiğinde araştırmacılar, soylulaştırmanın oluşum sebepleri üzerine farklı bakış açıları ortaya koymuştur. Örneğin, arz yönlü yaklaşım teorisi ve talep yönlü yaklaşım teorisi gibi. Bu dönemde de soylulaştırma araştırmaları işçi sınıfının konutu üzerindeki çalışmalardan kültürel alanlara genişlemiştir. Üçüncü dalgaya gelince, bazı araştırmacılar soylulaştırmanın oluşum sebebi ile ilgili farklı açıklamaları birleştirilerek değerlendirilmesi gerektiğini, böylece soylulaştırma kavramını daha geniş bir çerçeveden bakarak incelenmesi gerektiğini önermiştir. Üçüncü dalga ve sonraki dalgalarda (dördüncü ve beşinci dalga) soylulaştırma devletin öncülüğünde ve diğer aktörlerin sürece entegre edilmesi ile küresel finansal bir olgu haline gelmiştir ve giderek daha da kompleks bir kavrama evrilmiştir.

Soylulaştırmanın gerçekleştiği konum açısından, kent içi işçi sınıfı merkez alanından kentlerdeki diğer alanlara, tarihi ve kültürel miras alanlarına; şehir içinden banliyölere; ticari alanlara; kırsal alanlara; terk edilmiş sanayi bölgelerine ve yeşil olanaklara yakın çevreye kadar uzanmaktadır. Böylelikle soylulaştırmanın ayak izi her yerde görülebilmektedir.

Soylulaştırmaya dahil olan aktörler açısından, ilk düşük gelirli grup ve işçi sınıfından orta gelir ve yüksek gelirli sınıflara, devlet, geliştirici şirketler ve finansal kurumlar gibi çeşitli rollere yönelmektedir.

Sermayenin yeniden yatırımı devletin ve özel sektörün konut alanlarındaki yatırımlarından kültürel tesislere, turistik alanlara, tarihi alanlara, ticari alanlara, üniversite çevresine, terk edilmiş alanlara, yeşil alanlara ve kentsel dirençliliği arttıran yeşil altyapı yatırımlarına kadar kaymaktadır.

Soylulaştırmanın mutasyonu açısından bakıldığında, soylulaştırma farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, süper soylulaştırma, kırsal soylulaştırma, turistleştirme, öğrencileştirme ve yeni inşa yoluyla soylulaştırma gibi farklı soylulaştırma biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu soylulaştırma biçimleri de kendine özgün özelliklileri ile soylulaştırma kavramının genişlemesi için referans sağlamaktadır.

Soylulaştırma gün geçtikçe devlet desteğiyle kentsel politika ile i içe geçmeye devam etmektedir. Özellikle günümüz soylulaştırmasında farklı yönleriyle ortaya çıkmakta olan yeni soylulaştırma biçimleri bunun kanıtıdır. Kentlerde, soylulaştırma piyasa süreçlerine uyumlanarak kendini yeniden şekillendirmektedir.

Kırsal alanlarda gerçekleşen soylulaştırma ile kentlerde gerçekleşen soylulaştırmaların farkı kırsal alanlarda bulunan doğanın değeri olmaktadır. Onun için kentsel ve kırsal alanlardaki soylulaştırma olgusunun şekillenmesinde doğa/evre ile ilgili unsurlar göz ardı edilemez. Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. O da son zamanlarda soylulaştırma araştırmalarında kentlerdeki doğal varlıkların ve ekolojik çevrenin önem kazanmasıdır. Kentsel alanlarda da farklı doğal varlıklar/ekolojik evre ve diğer çevresel olanaklar mevcuttur ve bunun ötesinde son zamanlarda ortaya çıkmakta olan bazı yeni soylulaştırma (evresel/yeşil/ekolojik/eko/iklim/karbon/dirençlilik soylulaştırması) olgularının oluşumunda da önemli bir rolü üstlenmektedir. Çünkü günümüz kentlerinde rant açığını bulma yolu çok daha daralmaktadır. Dolayısıyla kentsel alanlarda sermaye için yeni rant açığı aranırken, bu tür bir yeni rant açığı yolu da bu tez çalışmasının ele aldığı, iklim değişikliği ve ekolojik krizlere yanıt olarak bir yeşil kentsel dönüşüm adı altında gizlenen yeni soylulaştırma biçimi çevresel soylulaştırma olmaktadır.

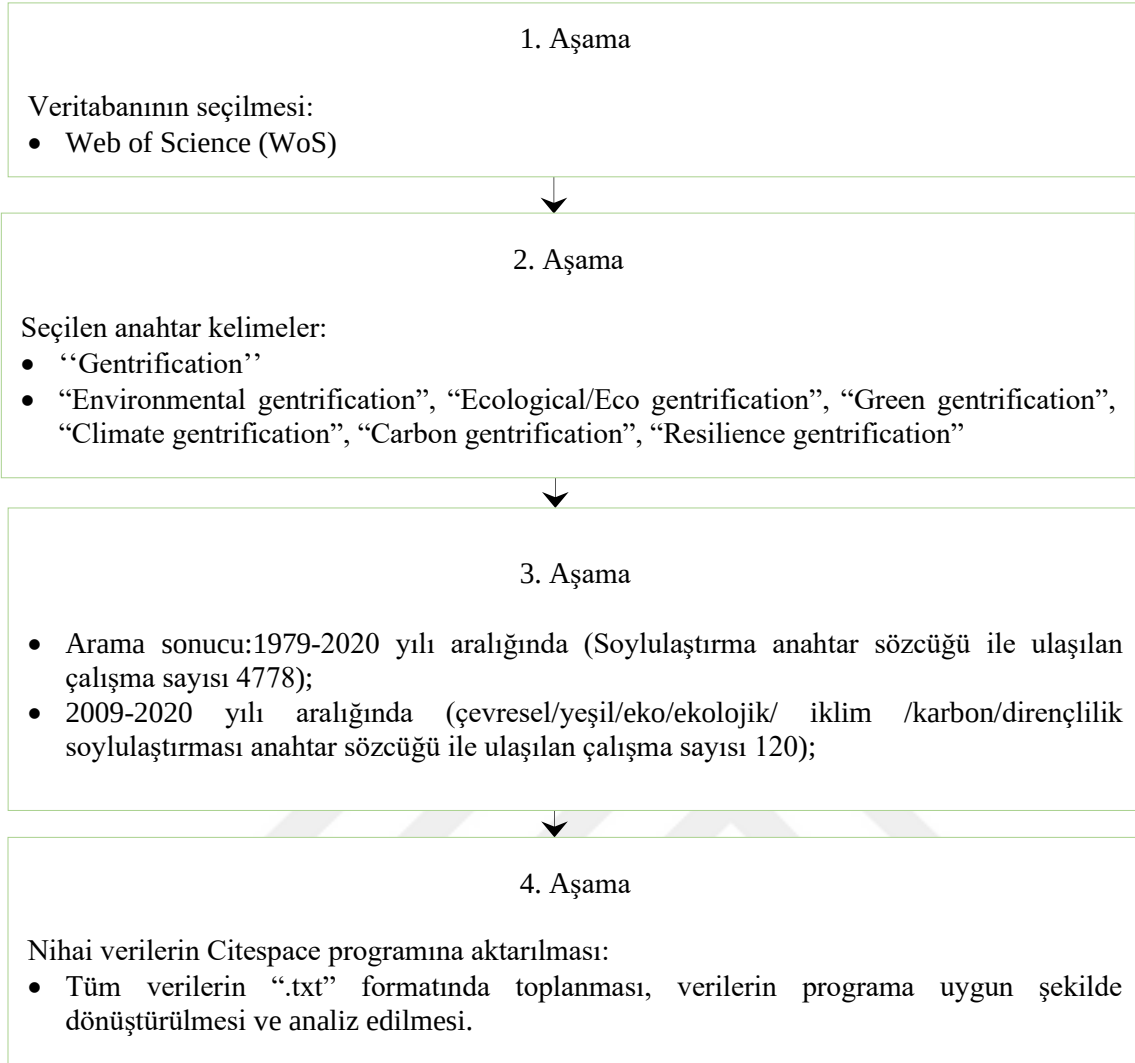
3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde soylulaştırma kavramının gelişimini haritalamak üzere bibliyometrik analiz ve sonuçlarına yer verilmektedir.

3.1. Materyal

Bu tez çalışmasında, soylulaştırma kavramının çevre boyutunu değerlendirmek için alanyazın inceleme yöntemi ile çeşitli birincil ve ikincil yazılı uluslararası bilimsel kaynakları (makaleler, e-kitaplar, tezler, raporlar) incelemektedir. Ayrıca saha araştırmasında görüşmeler yapılmış, açık kaynak internet sitelerinden yararlanılarak emlak piyasası verileri ve sosyo demografik veriler elde edilmiştir.

Çalışma “soylulaştırma” kavramının gelişimi sürecini ortaya koymayı hedeflediğinden alanyazının sistematik olarak değerlendirilmesini sağlayacak açıklayıcı bir yöntem olan bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz için Web of Science veri tabanından toplanan bilimsel çalışmaların verileri kullanılmıştır. Öncelikle, verileri elde etmek için uygun anahtar kelimeler seçmek gerekmektedir. WoS veri tabanında yapılan taramada soylulaştırma ile ilgili yayınlanan çalışmalar 1979 yılına dayanmaktadır. yılları arasında WoS veri tabanında, anahtar kelimeler olarak “soylulaştırma” (gentrification); çevresel soylulaştırma ile ilgili bilimsel çalışma verilerini elde etmek için ise “çevresel soylulaştırma” (environmental gentrification), “yeşil soylulaştırma” (green gentrification), “ekolojik/eko soylulaştırma” (ecological/eco gentrification), “iklim soylulaştırması” (climate gentrification), “karbon soylulaştırma” (carbon gentrification) ve dirençlilik soylulaştırması (resilience gentrification) ifadeleri ile yapılan bir tarama ve eleme sonrasında toplam 4.778 bilimsel çalışma, çevresel soylulaştırma anahtar kelime olarak 120 çalışma elde edilmiştir. Elde edilen veriler tarih olarak 3 Mayıs 2021 tarihinde toplanmış ve analiz edilmiştir. Veri toplama ve işleme şeması şekil 3.1’de gösterilmektedir.

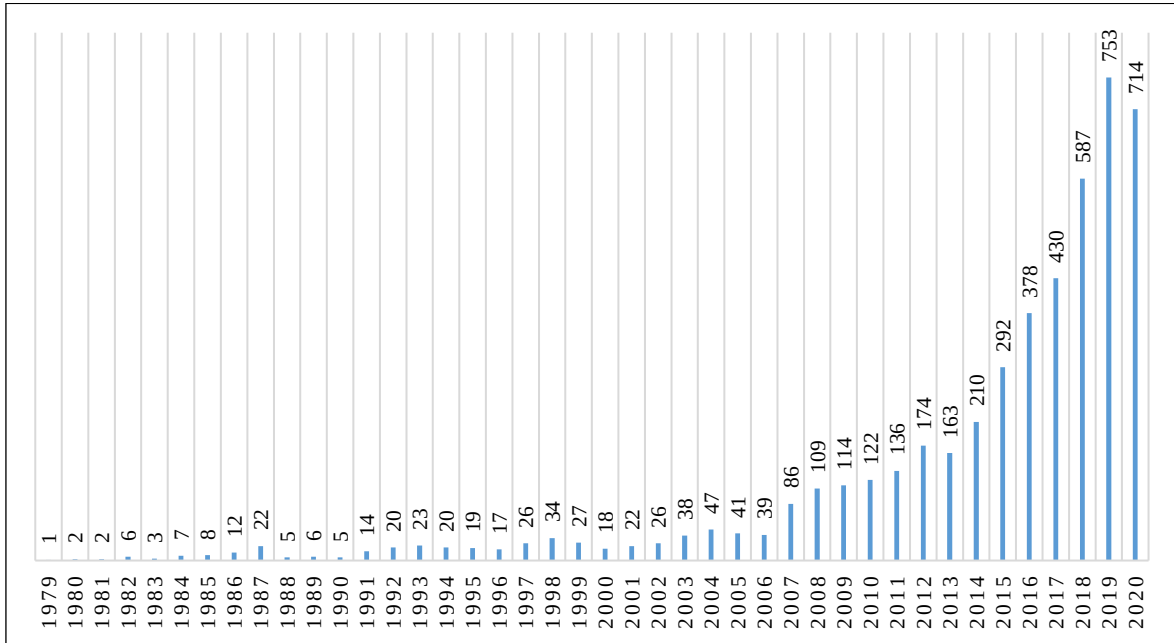
Şekil 3.1. Verilerin seçilmesi ve işlenmesi

Alanyazın durum değerlendirmesi ile tez çalışmasının gerekçelendirilmesi

Bu tez çalışmasının alanyazın değerlendirme aşamasında, dünyanın en yaygın tez tarama merkezleri olan Proquest Dissertations and Theses Global tez arama merkezinden elde edilen doktora ve yüksek lisans tezleri, raporlar, uluslararası bilimsel veri tabanlarındaki (Web of Science, Scopus) makaleler, elektronik kitaplar gibi çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Alanyazındaki kaynakların değerlendirmesi, uluslararası çalışmaların araştırılması ve çalışma kapsamının uluslararası alanyazındaki yerini konumlandırabilmek için ağırlıklı olarak uluslararası yayınlar kullanılmaktadır. Türkçe alanyazında çevresel soylulaştırma tartışmaları yok denecek kadar azdır.

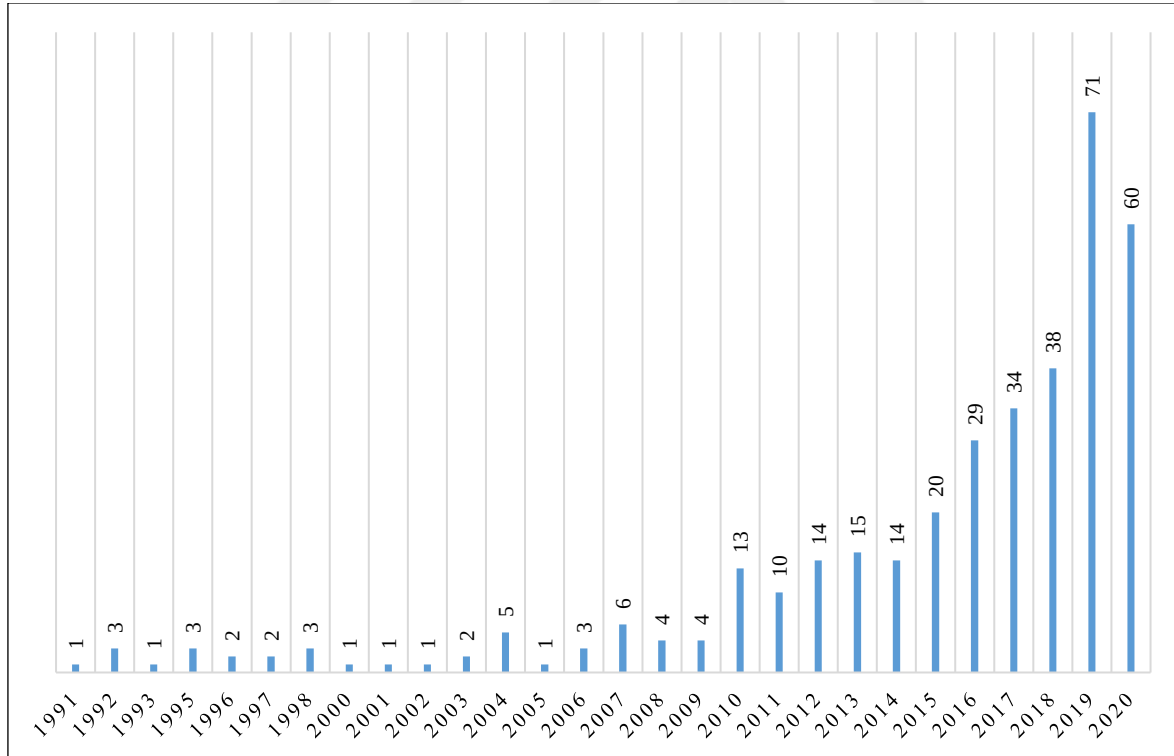
Bu tez çalışmasında, Citespace ve VOSviewer programı yardımıyla geçmişten günümüze kadar olan alanyazındaki soylulaştırma araştırmalarının odaklandığı araştırma konuları analiz edilmektedir. Veriler WoS veri tabanında anahtar kelime “gentrification” olarak taratılan 1979-2020 yıllarıarası yapılmış olan bilimsel çalışmalardan oluşmaktadır.

Web of Science veri tabanında “gentrification” anahtar kelime olarak tarandığında, yayın sayısı 1979-2020 yılları arasında toplam 4.778 dir. Bu çalışmalar veri tabanında farklı disiplinlerde yayınlanmıştır. Örneğin, kentsel çalışmalar (1.973), coğrafya (1.477), çevresel çalışmalar (984), şehir planlama (721), sosyoloji (413), ekonomi (222) gibi farklı disiplinleri kapsamaktadır. Veri tabanında yayınlanan çalışmaların ülke dağılımına bakıldığında, 4.778 yayından %34’ü ABD, %14,’ü İngiltere, %8’i Kanada, %4,5’i İspanya, %4,4’ü Hollanda, %4,2’ü Avustralya ve %3,8’i Almanya olarak dağılmıştır. Soylulaştırma olgusu daha çok gerçekleşen bu ABD ve AB ülkeleri en fazla yayın yapan ülkeler sıralamasında yer alması, aynı zamanda çalışmanın sonraki bölümlerinde incelenecek uluslararası literatür inceleme kısmında çoğunlukla yukarıdaki bahsi geçen ülkelerin seçilmesinin gerekçesini oluşturmaktadır. Yayınların 1979-2020 yılları arasındaki yayın sayısının dağılımına bakıldığında, yayın sayısının gün geçtikçe artış göstermekte olduğu söylenebilir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. “Gentrification” anahtar sözcük olarak arandığındaki çalışmaların yayın sayısının Web of Science veri tabanındaki dağılımı

“Gentrification” and “environment” ilişkisini gözlemleyebilmek için anahtar kelimeler birlikte taratıldığında ise, Web of Science veri tabanında toplam 361 çalışma olduğu görülmektedir. Bu yayınlar kentsel çalışmalar (137), coğrafya (109), çevre çalışmaları (96), kentsel ve bölgesel planlama (64), çevre bilimi (29), sosyoloji (20) gibi farklı disiplinlere dağılmaktadır. Bu sonuca göre konunun disiplinler arası bir konu haline geldiği söylenebilir. Ayrıca konunun daha çok kentsel çalışmalar, coğrafya ve çevresel çalışmalar bağlamında ele alınmakta olduğunu; kent ve bölge planlama disiplinindeki yayınların ise sınırlı (64 tane) olduğu tespit edilmiştir. Yayın sayısının yıllara göre dağılımına bakıldığında (1991-2020), yayın sayısının özellikle 2010 yılından sonra hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir (Şekil 3.3). Bundan soylulaştırma kavramının çevre boyutunun son on yıl içerisinde araştırmacıların dikkatini çekmekte olan bir araştırma alanı olduğu sonucuna varılabilir. Yapılan yayınların ülkelere göre dağılımına bakıldığında, ABD (118), İngiltere (46), Kanada (33), İspanya (22), Çin (18), Avustralya (17), Almanya (13) ve İtalya (11) önde gelen ülkeler olmaktadır.

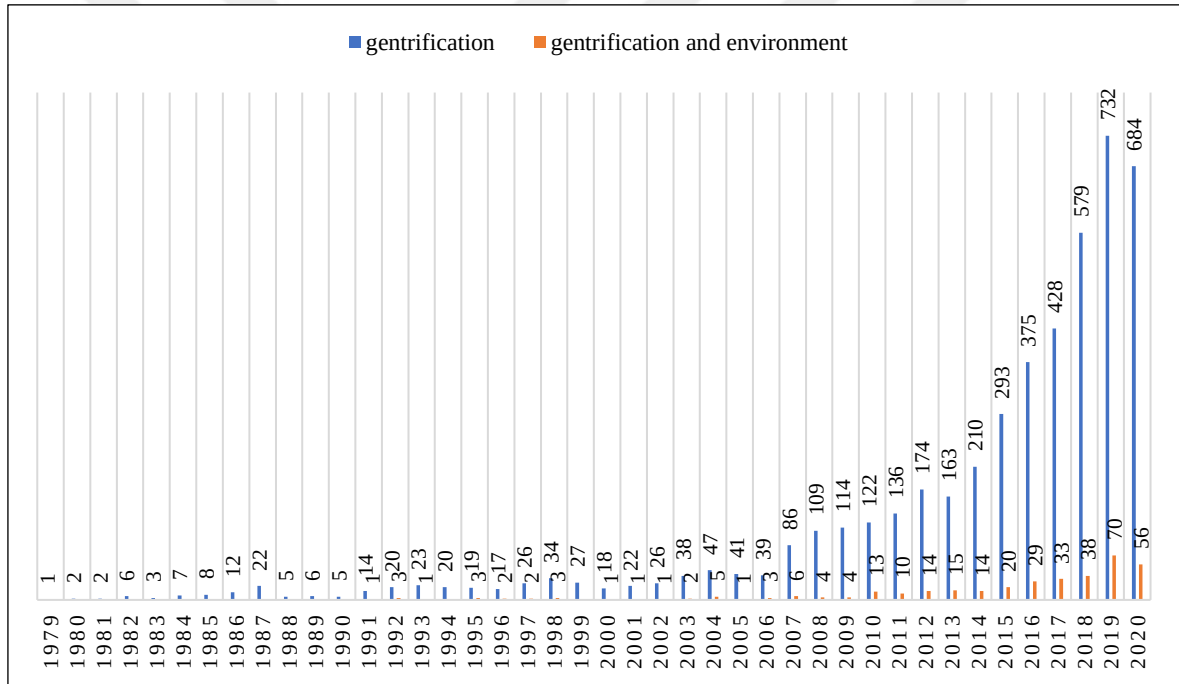

Şekil 3.3. “Gentrification and environment” anahtar kelimeleri ile elde edilen çalışmaların yayın sayısının Web of Science veri tabanına göre dağılımı

2020 yılı Şubat ayı itibariyle Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) web sitesinde “soylulaştırma ve çevre” sözcükleri ile tarama yapılmıştır ve tarama sonucunda tez çalışması bulunmamıştır.

Ayrıca “soylulaştırma” sözcüğünü kullanarak tarama yapılmış ve 98 tez çalışması bulunmuştur. Bu tez çalışmaları içinde şehir ve bölge planlama bilim alanında 27 adet tezin olduğu görülmüştür. “Yeşil soylulaştırma” kelimesi ile tarama yapıldığında çevre bilimleri alanında yapılmış sadece bir tez bulunmuştur. Bulunan bu tez çalışması İstanbul’da devam eden Gaziosmanpaşa kentsel yenileme projesi’ni incelemiştir ve Gaziosmanpaşa ilçesinde yeşil soylulaştırma olgusunun gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Şekil 3.4’de gösterildiği gibi soylulaştırma kavramıyla çevre ilişkisini birlikte değerlendiren çalışmaların az sayıda olmasından dolayı bu tez çalışmasının alanyazına bu anlamda katkı sunması amaçlanmaktadır.

Şekil 3.4. “Gentrification” ve “gentrification and environment” anahtar kelimelerin veri tabanındaki dağılım karşılaştırılması

3.2. Yöntem ve Araç

Bu tez çalışmasının temel veri kaynağını alanyazındaki bilimsel makaleler, araştırmalar vb. yayınlanmış dokümanlar ve saha görüşmeleri oluşturmaktadır. Ayrıca soylulaştırma kavramının gelişimini gözlemlemek için bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bibliyometrik analiz yöntemi

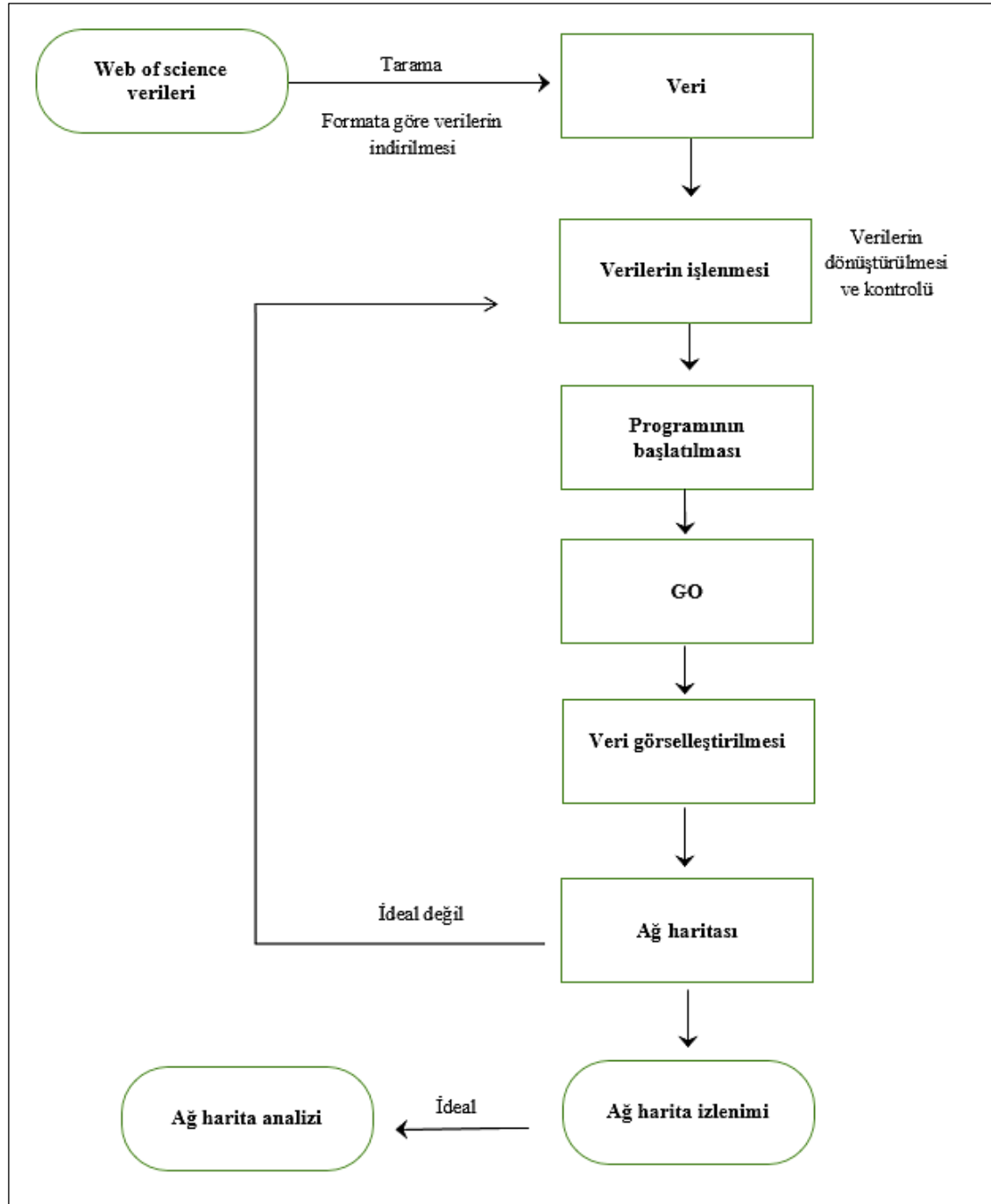
Bibliyometrik analiz ilgili konunun literatürdeki mevcut temel bilgilerinin ve gelişme durumunun hızlı bir şekilde kavramasına olanak sağlayan nicel bir araştırma yöntemidir (Liu, Wang, Li, Chen ve Sun, 2019). Bibliyometrik analiz bilimsel çalışmaları inceleyerek literatürdeki ilgili konuların geçmişini anlamının yanı sıra , gelecek araştırmaları tahmin etmek için de kullanılmaktadır (Daim Rueda, Martin ve Gerdri, 2006). WoS veri tabanından soylulaştırma konusunda yapılan araştırmalar çekilerek bu tez çalışmasındakapsamlı bir şekilde konunun bilgi haritası ilgili araçlar yardımı ile çizilmektedir. Bibliyometrik analiz yöntemi ve ilgili araçları birleştirerek soylulaştırma konusunun geçmişten günümüze farklı kavramlar ile birlikte çevresel içerikteki dönüşme eğilimi ortaya konulmaktadır.

Bu tez çalışmasında soylulaştırma kavramının alanyazın haritasını ortaya çıkarmak için Citespace ve VOSviewer programı kullanılmıştır. Günümüzde literatürde sayısız bilimsel çalışmalar mevcuttur. Büyük miktardaki bu bilimsel çalışmaları bir araya getirip belirli bir konu veya alan ile ilgili geçmişten günümüze olan çalışmaların yapısını haritalamak ve görselleştirerek analiz etmek mümkün hale gelmektedir. Citespace ve VOSviewer programı bu özellikleri taşıyan, bibliyometrik analizde yaygın olarak kullanılan analiz yazılımlarıdır.

Citespace programı, Java tabanlı bir görsel analiz yazılım programıdır (Chen, 2006). Citespace literatür verilerini kullanarak ilgili konunun bilgi yapısını inceleme, gelişme eğilimlerini tespit etme ve bu sonuçları görselleştirme özelliklerine sahiptir. Bilgi haritası özellikle matematik, istatistik yöntemlerini birleştirir ve ardından ilgili konunun gelişimini mevcut durumunu, genel bilgi yapısını, araştırma eğilimini görselleştirir (Chen, 2006). Programın özellikleri spesifik olarak, bir alandaki çeşitli çalışmaların temel araştırma yapısını, önemli konuları, odak konuları, eğilimleri belirlemek olmaktadır. Bu tez çalışmasında Citespace programının 5.8.R3 versiyonu kullanılarak anahtar kelime birlikte oluşum analizi (*co-occurrence analysis*) ve zaman çizelgesi analizi (*timezone analysis*) oluşturulmuştur.

VOSviewer programı, Leiden Üniversitesinde yer alan van Eck ve Waltman tarafından geliştirilen Java tabanlı ücretsiz bir yazılım programıdır. VOSviewer programı da bibliyometrik analiz için kullanılan bir görselleştirme programıdır. Bibliyografik verileri görsel analiz ederek, ilgili konunun araştırma ilişkisini kurarak konunun araştırma yapısını,

eğilimini, iş birliği ve odaklandığı konuları ortaya çıkarır. Verileri görsellik açısından ve büyük verileri kolayca işleyebilme açısından öne çıkmaktadır. Bu tez çalışmasında VOSviewer programının 1.6.17 versiyonu kullanılarak anahtar kelime birlikte oluşum analizi oluşturulmuştur. Citespace ve VOSviewer programının kullanım akış şeması şekil 3.5’de gösterilmektedir.

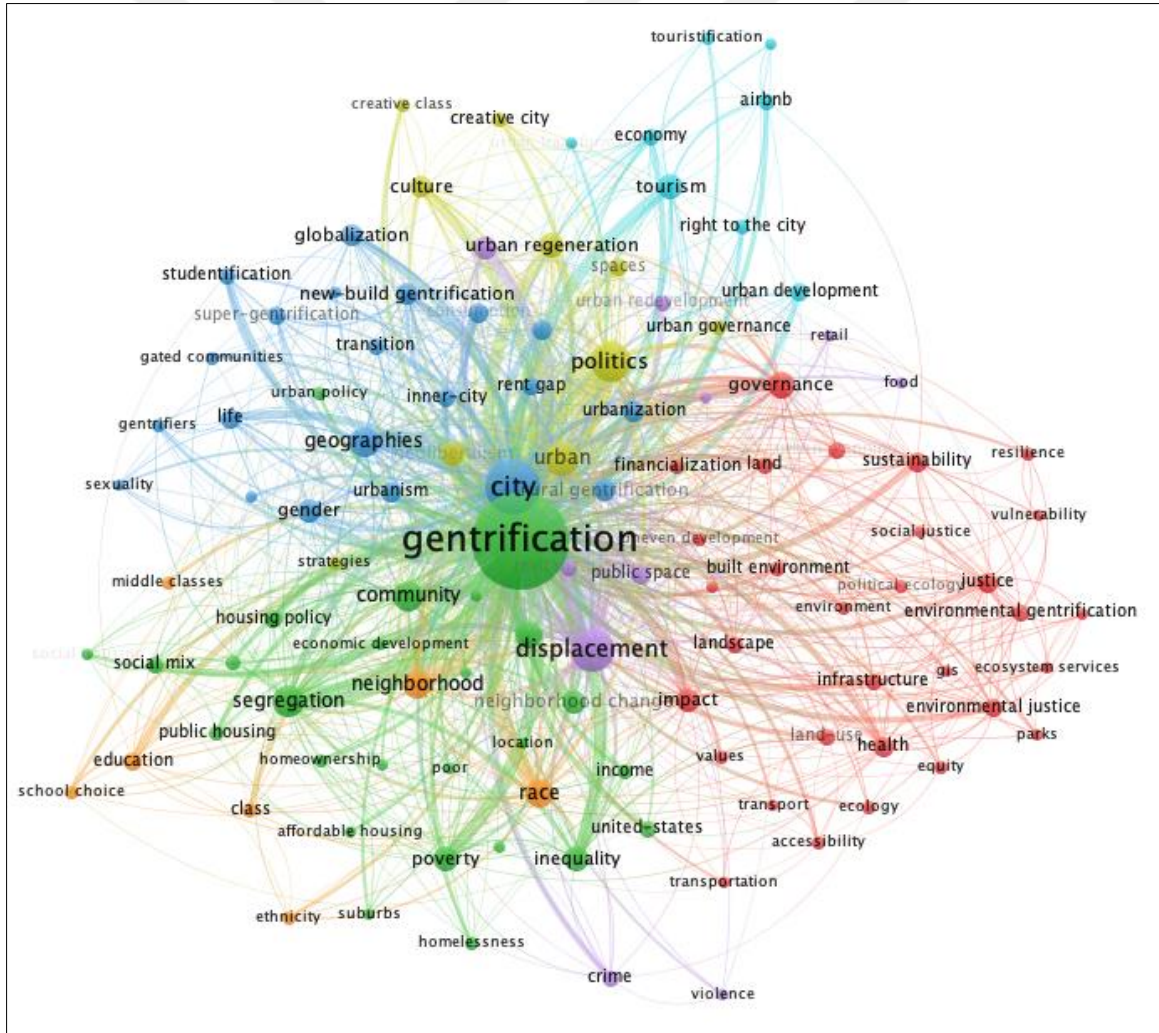

Şekil 3.5. Citespace ve VOSviewer programı ile bibliyometrik yöntemin gerçekleşme akış şeması

3.3. Soylulaştırma Kavramının Haritalaması

Soylulaştırma konusunun geçmişten günümüze olan yarım asırdan fazla bir süreç içinde konu ile ilgili genel bir anlayışa sahip olmak için Citespace ve VOSviewer programı ile bibliyometrik analiz gerçekleştirilmektedir. Bibliyometrik analiz ile bu tez çalışması soylulaştırma kavramına sistematik bir giriş sağlamaktadır.

Web of Science veri tabanından 1979-2020 arasında yapılan çalışmalardan elde edilen toplam 4.778 çalışmanın verileri Citespace ve VOSviewer programına aktararak soylulaştırma kavramının haritası oluşturulmaktadır (Şekil 3.6). Bu harita soylulaştırma alanyazınında kavram ile ilgili çalışmaların odaklandığı konuları göstermektedir.

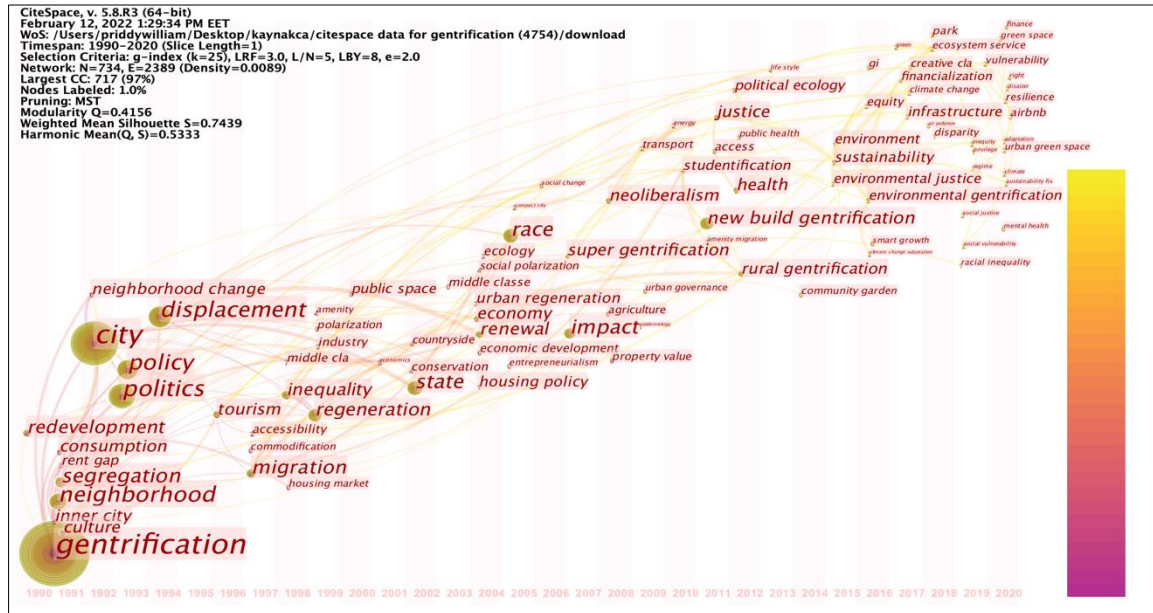

Şekil 3.6. Soylulaştırma konusu ile ilgili WoS veri tabanındaki çalışmaların anahtar kelime bulutu ağ haritası (VOSviewer programı ile yapılan sonuç)

Şekil 3.6'daki anahtar kelime ağ haritasındaki düğümlerin büyüklüğü anahtar kelimenin ne kadar sıklıkla alanyazında görüldüğünü ifade etmektedir. Örneğin, ağ haritasında en büyük düğüm soylulaştırma anahtar sözcüğü olmaktadır. Düğümler arasındaki bağlantılar da ilgili anahtar kelimelerin aynı alanyazın çalışmalarında yer almakta olduğunu ifade etmektedir. Bağlantıların kalınlığı da anahtar kelimeler arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Örneğin, soylulaştırma anahtar sözcüğü en çok yerinden edilme anahtar kelimesi ile yoğun bir bağlantıya sahiptir. Düğümlerin renkleri de benzer konuları içermekte olan anahtar kelimelerin kümelenmesini ifade etmektedir. Ağ haritasına bakıldığında toplam 7 küme oluşmuştur. Dolayısıyla şekil 3.6'daki bu anahtar kelime ağ haritasından yola çıkarak, geçmişten günümüze olan süreç içerisinde soylulaştırma konusunun araştırmacılar tarafından tartışılan yönleri genel olarak aşağıdaki şekilde özetlenebilir. Anahtar kelime bulutu incelendiğinde, yeşil renkli küme soylulaştırmanın etkilerini içermektedir (ayrımcılık, kutuplaşma, evsizlik, fakirlik, eşitsizlik); soylulaştırmanın yeni biçimlerini içeren koyu mavi renkli küme (süper soylulaştırma, öğrencileştirme, yeni inşa yoluyla soylulaştırma); soylulaştırmanın çevre boyutunu tartışan kırmızı küme (yeşil/çevresel soylulaştırma, sürdürülebilirlik, çevresel adalet vb); soylulaştırma ile turizm ilişkilerini araştıran açık mavi küme (turistleştirme, turizm, airbnb, kentsel kalkınma vb); soylulaştırma ile mahallelerdeki sunulan olanakların seçim tercihlerini araştıran turuncu renkli küme (eğitim, sınıf, okul seçimi, mahalle, ırk vb); soylulaştırma ile ticari soylulaştırmayı araştıran mor renkli küme (perakende satış, ticari soylulaştırma, kentsel canlandırma, yerinden edilme vb); soylulaştırma ile kültür ilişkisini araştıran sarı küme (yaratıcı kentler, yaratıcı sınıf, kültür, politika) olmaktadır.

Son olarak Citespace programı ile soylulaştırma kavramının WoS veri tabanında kayıtlı olan çalışmaları kullanarak soylulaştırma kavramının araştırma eğilim zaman çizelgesi oluşturulmuştur (Şekil 3.7). WoS veri tabanında 1979-2020 yılları arasındaki veriler elde edilmiştir, fakat Citespace programı 1990 itibarıyla başlayan zaman çizelgesi ağ haritasını oluşturabilmektedir. Bu dönemleri tez çalışmasının 2.bölümünde açıklık getirilen soylulaştırma dalgaları üzerinden okuyarak özetlersek, 1990-2000 yılları arasında soylulaştırma araştırmaları üretim (rant açığı) ve tüketim (kültür) yaklaşımları çerçevesinde araştırmalar yapmışlardır. Bunun dışında bu dönemde soylulaştırmanın olumsuz etkileri (eşitsizlik, ayrımcılık, kutuplaşma) üzerinde de araştırmalar yapılmıştır. 2000-2008 yılları arasında soylulaştırma araştırmalarında farklı soylulaştırma türleri üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Bunun dışında bu dönemde soylulaştırmanın etkili bir kentsel dönüşüm veya

yenileme aracı olarak kullanılması da yoğun tartışma konusu olmuştur. 2009-2020 yılları arasında ise, soylulaştırmanın çevre boyutu önem kazanmaya başlamıştır.

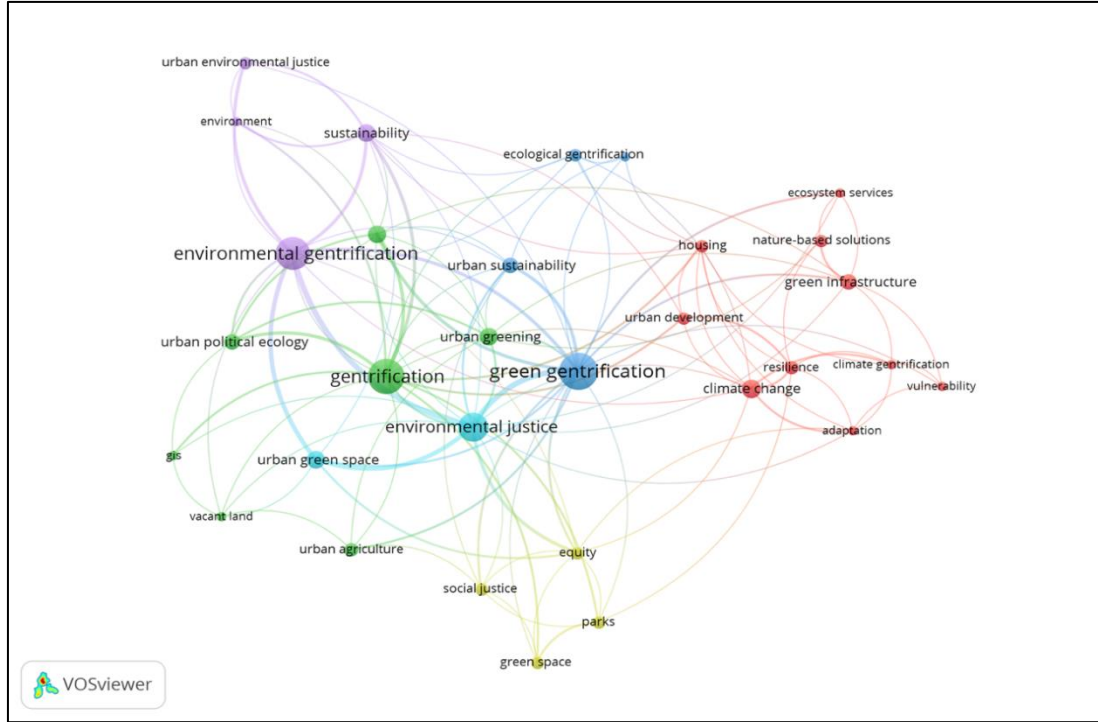

Şekil 3.7. Soylulaştırmanın 1979-2020 yıl arasındaki alanyazın eğilimi

Soylulaştırmanın çevre boyutunun haritalaması

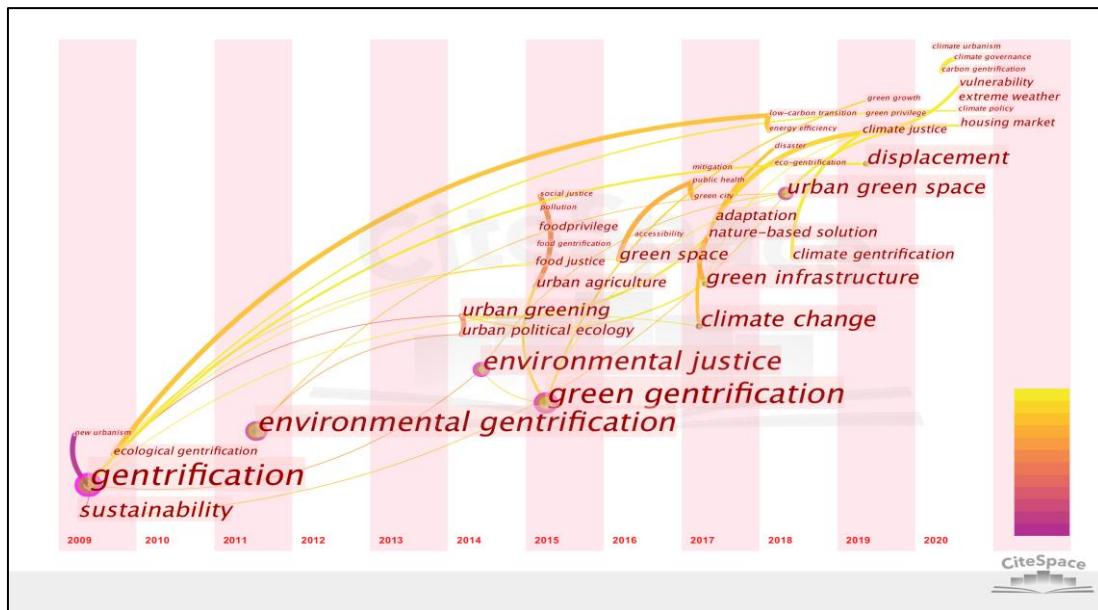
Soylulaştırmanın çevre boyutu son yıllarda hızla büyümekte olan bir araştırma konusu olmaktadır. Buradan yola çıkarak, soylulaştırmanın 2009-2020 yılları arasındaki araştırma durumunu ve araştırma eğilimini ortaya çıkarmak için VOSviewer ve Citespace programı yardımı ile anahtar kelime bulutu ağ haritası ve zaman çizelgesi ağ haritası gerçekleştirilmektedir.

VOSviewer programının anahtar kelime bulutu özelliğini kullanarak, araştırmacıların 2009-2020 yılları arasındaki araştırma odak konuları şekil 3.8'deki gibi oluşturulmaktadır. Anahtar kelime bulutu incelendiğinde, soylulaştırmanın çevre boyutu 2009-2020 yılları arasında genel olarak, çevresel/yeşil soylulaştırma; çevresel adalet; kentsel yeşillendirme; sürdürülebilirlik; iklim değişikliği; yeşil altyapı; kentsel yeşil alan gibi konulara odaklandığı görülmektedir. Alanyazındaki çalışmaların araştırma konuları, soylulaştırmanın çevre boyutu, soylulaştırma ve iklim değişikliği ilişkisi; çevresel soylulaştırmanın etkileri; soylulaştırmaya karşı çevresel adalet için mücadele şeklinde sıralanabilir.

Şekil 3.8. Anahtar kelimeler kelime bulutu ağ haritası

Alanyazın eğilimini ortaya çıkarmak için, Citespace programı ile anahtar kelime zaman çizelgesi ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 3.9). 2009-2020 yılları arasındaki araştırma eğilimi incelendiğinde, soylulaştırmanın çevre boyutu ilk başlangıçtaki çevresel soylulaştırma ve çevresel adalet konularından son zamanlarda iklim ve karbon soylulaştırması, iklim adaleti, iklim yönetimi kavramlarına evrildiği söylenebilir.

Şekil 3.9. Soylulaştırmanın çevre boyutunun zaman çizelgesi ile araştırma eğilim haritası

4. SOYLULAŞTIRMANIN ÇEVRE BOYUTU

Tez çalışmasının bu bölümünde tezin ulaşmak istediği noktaya esas teşkil eden ve söz konusu soylulaştırmanın yeni biçimlerinden biri olan çevresel/yeşil/ekolojik/eko ve iklim/karbon/dirençlilik soylulaştırması kapsamlı bir şekilde incelenmektedir.

4.1. Soylulaştırmanın Yeşillenmesi

Dünya çapında kentleşmenin hızlanması ile kentlerin sayısı ve büyüklüğü çarpıcı bir şekilde artmaktadır. Kentler giderek daha kalabalık ve çevre sorunları artan yerler haline gelmektedir. Mevcut hızlı kentleşme, küresel iklim değişikliğine ve çevre kirliliği karşısında çevresel adaleti savunmak amacıyla, birçok şehir kentsel yeşil alan düzenlemeleri ile karşılaştığı bu sorunları çözmeye çalışmaktadır. Ancak bunun gibi girişimlerin, savunmasız veya düşük gelirli toplulukların yerinden edilmesine neden olduğu ve soylulaştırma riski oluşturduğu üzerinde tartışmalar artmaktadır (Chen, Yue ve La Rosa, 2020; Goossens, Oosterlynck ve Bradt, 2020). Dolayısıyla kentlerdeki çevresel olanaklar (*environmental amenities*), günümüz soylulaştırma olgusunun şekillenmesinde önem kazanmaktadır. Yapılan son araştırmalar yeşil altyapı gibi uygulamaları da içeren yeşil olanakların artırıldığı projelerin soylulaştırmayı tetiklediğini ortaya koymaktadır (Jo Black ve Richards, 2020). Aynı şekilde, kentsel yeşillendirme eylemlerinin de soylulaştırmayı hızlandırdığı vurgulanmaktadır (Sharifi, Nygaard, Stone ve Levin, 2021). Soylulaştırma alanyazınına bakıldığında, son yıllarda kentsel alanlardaki doğal varlıkların ve çevrenin oluşturduğu değerlerin kullanımı üzerinden yapılan tartışmalarda artış sergilemektedir. Dolayısıyla, soylulaştırmanın çevre boyutu günümüzde önemli bir konu haline gelmektedir.

4.1.1. Çevresel soylulaştırma kavramının ortaya çıkışı

Yukarıda bahsedildiği gibi, soylulaştırma düşük gelirli ve diğer savunmasız insanların yerinden edilmesi riski oluşturarak, kentsel alanlarda bir problem haline gelmektedir (Maantay ve Maroko, 2018). Bu süreç, iklim değişikliği ile mücadele politikalarının uzantısında, kentsel yeşillendirme, çevresel iyileştirme, sürdürülebilirlik gibi söylemler ve uygulamalar altında kamu ve özel yatırımcı iş birliği ile giderek yeşillenmeye meyilli olan kentsel alanlarda gerçekleştiğinde daha da hızlanmaktadır. Bu da son yıllarda önemli

araştırma konusu olan çevresel/yeşil/ekolojik/eko soylulaştırma olarak adlandırılan yeni bir soylulaştırma olgusuyla sonuçlanmaktadır.

Sieg, Smith, Banzhaf ve Walsh (2004), araştırmacı olarak çevresel soylulaştırma olgusunu ilk tespit edenlerdir. Yazarlar çalışmalarında, Güney Kaliforniya'daki farklı mahallelerde yapılan araştırma sonrasında çevre politikasından yola çıkan çevresel iyileştirmenin (hava kalitesinin iyileşmesi ile beraber) daha varlıklı grupların düşük gelirli grupların yaşadığı mahallelere göç ederek konut fiyatının yükselmesine yol açarak düşük gelirli grupları yerinden ederek iyileştirilmiş hava kalitesinden mahrum bıraktığını tespit etmiştir. Yazarlar bu olguyu çevresel soylulaştırma olgusu olarak ortaya koymuşlardır.

Çevresel soylulaştırma ilk ortaya çıktığından bu yana, ABD başta olmak üzere birçok ülkedeki şehir planlama, çevre bilimleri, coğrafya, sosyoloji, antropoloji bilim alanlarındaki araştırmacılar bu yeni olgu üzerinde araştırmalar yapmaktadırlar.

Soylulaştırmanın çevre boyutu son yıllarda büyük ilgi görmekte olan bir konu olmaktadır. Soylulaştırmanın çevre boyutu ile ilgili yeni tür olan çevresel soylulaştırma farklı adları ile alanyazında ortaya çıkmaktadır. Yeşil soylulaştırma veya ekolojik/eko soylulaştırma olarak da adlandırılan bu süreç, son zamanlarda alanyazında büyüyen bir araştırma konusu olmaktadır. Soylulaştırmanın çevre boyutu ile ilgili tanımlar kavramın adının da çeşitli olduğu gibi araştırmacıların vurgulamak istediği bakış açısına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Dooling (2009), ekolojik soylulaştırma kavramını, “yerinden edilmeye yol açan kamusal yeşil alanlarla ilgili bir çevresel planlama gündeminin uygulanması sırasında ortaya çıkan kentsel olgu, ya da en savunmasız grubun, evsizlerin çevre etiğini benimseyerek dışlanması” olarak tanımlar. Checker (2011) çevresel soylulaştırmayı “gelişmiş, kapitalizm çağında kentsel yeniden kalkınma, ekolojik fikirli girişimler ve çevresel adalet aktivizminin yakınsaması” olarak açıklar. Curran ve Hamilton (2012), çevresel soylulaştırmayı “çevresel soylulaştırma ve onun getirdiği yerinden edilme, ekonomik kalkınma ve büyüme ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı hale gelen kentsel çevre politikalarının sonucu” olarak tanımlar. Yeşil soylulaştırma, “şehirdeki seçkinler için çevresel ayrıcalık yaratma ve güçlendirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Gould ve Lewis, 2016b: 13). Kısacası, çevresel soylulaştırma çevresel olanakların sunulması ile beraber mahallelerin sosyal, fiziksel (peyzaj), ekonomik yapısının değişme sürecidir. Aşağıdaki

çizelge 4.1’de çevresel soylulaştırma ile ilgili araştırmacıların ortaya koyduğu tanımlar yer almaktadır.

Çizelge 4.1. Çevresel soylulaştırmanın farklı tanımları

Kavram	Yazar(lar) ve yıl	Kavramın tanımı
Eko soylulaştırma	Quastel, 2009	“Giderek artan rekabetçi neoliberal emlak piyasalarıyla tutarlı olmaya yönelik bir kentsel çevre sorunudur”.
	Jo Black ve Richards, 2020	“Tarihsel olarak haklarından mahrum bırakılmış bir bölgenin yeşil alanların eklenmesi ve kullanılması sonucunda daha yüksek gelirli sakinlerin akın etme süreci”.
Çevresel soylulaştırma	Curran ve Hamilton, 2012	“Çevresel soylulaştırma ve yerinden edilme, ekonomik kalkınma ve büyüme ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı hale gelen kentsel çevre politikalarının sonucudur”.
Ekolojik soylulaştırma	Harper, 2020	“Parklar, topluluk bahçeleri, ekolojik koridorlar veya yeşil altyapı gibi kentsel yeşillendirme gündemleri ve uygulamalarının ürettiği kentsel sosyo-mekansal eşitsizlikler ile tanımlanır”.

4.1.2. Çevresel soylulaştırmayı oluşturan faktörler

Çevresel soylulaştırmanın oluşum sebepleri oldukça karmaşıktır. Çünkü bu süreç farklı aktörlerin ve içsel ve dışsal faktörlerin birleşmesinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde, kentlerin iklim değişikliğine karşı dirençliliğini artırmak amacıyla kentler yavaş yavaş yeşillenmeye başlamaktadır. Geliştiricilerin devletin yeşillendirme projelerine hızlıca uyarak kâr elde etmek için yeşil girişimlerde bulunarak sadece daha varlıklı gruba hizmet etmesi neticesinde bir (çevresel) soylulaştırma olgusu ve yerinden etme oluşturabilmektedir. Diğer yandan ise, sakinlerin yeşil alana olan isteklerinin artması ile beraber, kentsel yeşillendirme uygulamaları desteklenmektedir ve daha kolayca gerçekleştirilebilmektedir. Aşağıda birkaç ana başlıkla çevresel soylulaştırmanın oluşum sebepleri ve ana itici faktörleri özetlenmektedir.

Arz yönlü yaklaşım teorisi ile çevresel soylulaştırmayı açıklamak

Bazı araştırmacılar çevresel soylulaştırma olgusunu yeşil/çevresel/ekolojik rant açığı (*green gap/environmental rent gap/ecological rent gap*) teorisiyle açıklamaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2019a; Bryson, 2013; Quastel, 2009). Çünkü yapılan araştırmalara göre sanayi,

kirlenmiş veya terk edilmiş alanlar, bunun dışında yeşil alanları eksik olan yoksulların yaşadığı mahallelerde emlak değerinin diğer bölgelere göre düşük olduğu vurgulanmaktadır (Anguelovski, 2016; Bryson, 2013). Yeşil müdahaleler yapıldıktan sonra bu alanlar daha kullanışlı ve çekici bir hale geldiği için daha varlıklı grupları ve bu varlıklı grupların tüketim alışkanlığına hitap eden market ve mağazaların bu alanlara toplanmasını tetikleyebilmektedir (Anguelovski, 2015b). Böylece çevresel olanakların sunulması bir yeşil rant açığı oluşturabilmektedir (Anguelovski ve diğerleri, 2019a). Bockarjova, Botzen, van Schie ve Koetse (2020) yaptıkları çalışmada, Utrech kentindeki doğa temelli çözüm uygulamalarına yakın olan mahallelerdeki emlak fiyatının diğer bölgelere göre bariz artış gösterdiğini tespit etmiştir. Immergluck ve Balan (2018) çalışmasında, Atlanta’da bulunan Beltline yeşil koridoruna daha yakın mesafedeki konutların değerinin daha uzakta bulunan benzer konut değerine göre belli bir artış (%17,9-%26,6) gösterdiğini tespit etmiştir. Yani, kentsel alanlarda bulunan terk edilmiş bölgeler ve yeni eklenen çevresel olanaklar önceki düşük değerli alanların değerini yükselterek bir rant açığı yaratmaktadır. Geliştiriciler de bu fırsatı değerlendirmek için farklı şekillerde sakinleri kendisine çekmeye çalışarak bir yeşil rant açığı elde etme peşinde olmaktadır.

Talep yönlü yaklaşım teorisi ile çevresel soylulaştırmayı açıklamak

Çevresel soylulaştırmanın oluşumunu talep yönlü teori ile açıklamak da mümkündür. Kentleri yeşillendirme söylemleri sakinler tarafından çok hoş karşılandığı için, geliştiriciler ve devlet kurumları gibi aktörler kentsel yeşil alanlar yaratırken daha çok ekolojik çevrenin iyi olmasını önemseyen grupların (yaratıcı ve teknik açıdan uzman gruplar) tüketim ve yaşam tarzını daha çok ön plana atmaktadır (Rice, Cohen, Long ve Jurjevich, 2020). Quastel (2009), yukarıda bahsi geçen tüketim ve yaşam tarzını “yeşil tüketim” (*green consumption*) olarak adlandırmaktadır ve bunun gibi eğilimlerin yeni bir sınıfsal farklılaşmaya yol açtığını vurgulamaktadır. Yeşil tüketim tarzı ve yerleşim tercihleri orta gelirliilerin veya zengin grupların toplumdaki statüsünü yansıttığı düşünüldüğü için bunun gibi yerleşim ve tüketim şekli orta gelirli gruplar için statülerini göstermek için yeni bir trend de oluşturmaktadır.

Yukarıda bahsedilen üretim ve tüketim yönlü yaklaşım teorisi dışında, çevresel soylulaştırma olgusunun oluşumunda diğer faktörler de mevcuttur. Örneğin son zamanlarda teknokrat söylemleri kullanılarak çevresel soylulaştırma sürecinin örtbas edilmekte olduğu öne sürülmektedir (Checker, 2011; Rigolon ve Németh, 2018). Bunun dışında politikaların

bazen teknolojik söylemler önünde zayıf kaldığını aynı zamanda teknolojinin zengin fakir arasındaki farkı daha da derinleştirebileceği ortaya koyulmaktadır (Beretta, 2018).

Ek olarak, sürdürülebilirlik, çevresel adalet ve neoliberalizm/ekonomi ve çevre politikaları gibi faktörler de çevresel soylulaştırmanın oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmacılar çevresel soylulaştırmayı politik, ekolojik, ekonomi ve sosyal yönler ve farklı aktörler üzerinden incelemektedirler (Anguelovski, 2019a). Bundan yola çıkarak çevresel soylulaştırmanın oluşumundaki itici faktörleri aşağıdaki birkaç başlıkla ele almak mümkündür.

Çevresel olanakların inşa edilmesi ve çevresel iyileştirmenin çevresel soylulaştırmaya yol açması

Alanyazına bakıldığında, genelde kentlerde bulunan terk edilmiş sanayi alanları, boş arazilerin temizlenip iyileştirilmesi çevresel soylulaştırmanın oluşmasının başlangıcı olmaktadır. High Line Parkı, kentlerde bulunan kullanım dışı olan alanların yeniden değerlendirilmesi açısından en bilinen başarılı bir örnek olarak kabul edilmektedir. High Line Parkı, kentte bulunan kullanım dışı alanları yeniden değerlendirmek ve çevredeki sakinlere yeşil yaşam alanı sunmayı amaçlasa da, son zamanlarda yapılan çalışmalar bu parkın asıl amaçlarından farklı sonuçlar vermekte olduğunu tespit etmişlerdir (Lang ve Rothenberg, 2017; Millington, 2015; Patrick, 2014). Benzer iyileştirmeler park civarındaki sakinleri (düşük gelirli grup) konut değerinin artışından dolayı yerinden edilmeye zorlamış ve bir çevresel soylulaştırma olgusu oluşturmuştur. Normalde bunun gibi kentlerde bulunan terk edilmiş ve kullanım dışı kalan alanlar, kentsel gelişim sürecinde kolayca yeniden değerlendirilebilmektedir ve neoliberal kentleşmenin etkisi altında kalan kâr amaçlı kullanılan yeşil alanlara dönüştürülmektedir (Millington, 2015).

Bazı çalışmalar, düşük gelirli grupların düşük kalitedeki alanlarda yoğunlaştığını (genellikle yüksek kiradan dolayı daha ucuz kiralı alanlarda ve çevre koşulları iyi olmayan alanlarda yaşamak zorunda kaldığı için), bunun aksine varlıklı grupların ise çevre açısından daha kaliteli ortamlarda yaşadığını ve bu olanaklardan daha çok faydalanabileceğini vurgulamaktadır (Anguelovski, 2016; Eckerd, 2011). Kirilenmiş arazi temizlendikten, yeşillendikten sonra, savunmasız ve düşük gelirli grupların önceden yaşadığı mahallelere getirilen “iyilikler” den de mahrum bırakılarak çevre koşulları daha da kötü olan yerlere taşınmaya mecbur kalmaktadırlar. Bu da aslında yerinden edilmenin yeni bir biçimi, yani

çevresel yerinden edilme olmaktadır, tıpkı soylulaştırmanın getirdiği yerinden edilme gibi artan kira değerlerini karşılayamayan sakinlerin mahalleyi terk etmek durumunda kalması ile sonuçlanmaktadır.

Bunun dışında, çevresel olanakların inşa edilmesi (park, topluluk bahçesi, yeşil yol, göl, biskilet yolu vb) de ilginç bir şekilde çevresel soylulaştırmaya yol açabilmektedir (Jo Black ve Richards, 2020). Buna ek olarak Pearsall ve Eller (2020), yeni inşa edilen parkların çevresel soylulaştırma oluşturma olasılığının yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca, eko inovatif uygulamalar (Beretta, 2018) ve çevre dostu yeşil binalar (Benson ve Bereitschaft, 2020; Yazar ve diğerleri, 2020) da çevresel soylulaştırmaya yol açabilmektedir.

Çizelge 4.2. Çevresel temizleme veya iyileştirme kaynaklı çevresel soylulaştırmaya örnek çalışmalar

Yazar	Yıl	Bakış açısı
Maantay ve Maroko	2018	Topluluk bahçesi gibi yeşillendirme projelerinin çevresel soylulaştırmaya yol açtığını vurgulamaktadır.
Anguelovski	2016	Kentsel terk edilmiş kirli alanların iyileştirilerek çevresel soylulaştırmayı tetiklediğini vurgulamaktadır.
Pearsall	2010	Kirlenmiş sanayi alanların iyileştirilmesinden kaynaklanan ekonomik yükün, savunmasız insanları (yaşlıları, kiracıları ve devlet yardımı ile yaşayan kesim) etkilediğini tespit etmiştir.
Anguelovski ve diğerleri	2018b	Kent merkezinde ve şehrin tarihi kısımlarında inşa edilen yeşil alanlar çevresinde çevresel soylulaştırma olgusu yaşandığını ortaya koymaktadır.
Jo Black ve Richards	2020	Yeşil alanların çoğalması emlak değerinin yükselmesine sebep olduğunu ve eko soylulaştırmaya yol açtığını ortaya koymaktadır.

Çevresel soylulaştırma ve çevresel adalet

Tarihsel olarak genelde, kirlenmiş ve sanayi alanları gibi çevre koşulları kötü olan alanlarda nüfus olarak daha çok düşük gelirli ve savunmasız gruplar bulunurlar (Bullard ve Wright, 1993). Bunun aksine, çevre koşulları iyi olan bölgelerde ise daha varlıklı gruplar barınmaktadır (Anguelovski, 2016). Bu aslında eskiden gelmiş çevresel ırkçılığı yansıtmaktadır. Bu eşitsizliği yıkmak için ve sunulan çevresel olanakların eşit derecede kullanılabilmesi için çevre aktivistleri çevresel adaleti yerine getirme çabasındadırlar. Ancak ilginç bir şekilde, çevresel adalet hareketi adı altında gerçekleşen uygulamalar da ister kasıtlı olsun (çevresel adaleti çıkar için kullanmak) ve ister kasıtsız olsun (düşük gelirli grubun çevre haklarını savunmak) yine bir eşitsiz kullanım ve dağılım doğurarak çevresel

soylulaştırma olgusu yaratabilmektedir (Checker, 2011). Böylece düşük gelirli ve savunmasız gruplar bir yeşil alan paradoksunun (*green space paradox*) içerisinde kalırlar (Wolch ve diğerleri, 2014). Wolch, Byrne ve Newell (2014), yeşil alanlara erişimin günümüzde bir çevresel adalet sorunu teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Gould ve Lewis (2018a), çevresel soylulaştırma kavramının aslında çevresel adaletsizlik (*environmental injustice*) alanyazınından geliştiğini vurgular. Anguelovski (2016) çalışmasında, iyileştirilmiş ve yeniden inşa edilmiş çevrenin düşük gelirli ve savunmasız gruplara hizmet vermek için yapılmadığını, bunun tersine zengin grupların menfaati için inşa edildiğini vurgulamaktadır. Savunmasız ve düşük gelirli gruplar günümüzde çevresel iyileştirme bahanesi ile, artık kalabileceği kötü koşullu ortamlarda bile yerinden edilme riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çizelge 4.3. Çevresel soylulaştırma ve çevresel adalet ilişkilerini tartışan örnek çalışmalar

Yazar	Yıl	Bakış açısı
Melissa Checker	2011	Çevresel adalet söylemleri ve eylemleri gerçekleştiğinde daha varlıklı insanların mahalleye taşınması ile çevresel soylulaştırma olgusu oluşturduğunu ortaya koymaktadır.
Rigolon ve Németh	2018	Neoliberalizm kaynaklı ekonomik çıkarım ile yöneticiler ve geliştiricilerin çevresel adalet endişelerini ve girişimlerini ekonomik kalkınma fırsatlarına dahil ettiklerini savunmaktadır.
Wolch ve diğerleri	2014	Çevresel adalet sağlamak için kentsel yeşillendirme stratejileri uygulanırken bir yeşil paradoks oluşturduğunu savunmaktadır.

Çevresel soylulaştırma ve sürdürülebilirlik

Günümüzde, soylulaştırma sürdürülebilirlik kavramı içine gizlice yerleştirilmektedir. Özellikle son zamanlarda kentsel yeşillendirme bir marka, rekabet ve gündem olunca bu birleştirilme araştırmacılar tarafından fark edilmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma genelde çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınmaları içermektedir. Ancak, burada ilginç olan nokta ise sürdürülebilirlik söylemleri kullanılan projelerin sadece ekonomik ve çevresel kalkınmada öne çıktığını ve sosyal kalkınmayı göz ardı etmekte olduğu konusu alanyazında ilgi görmektedir (Dale ve Newman, 2009; Haase ve diğerleri, 2017; Pearsall, 2010). Bu da sürdürülebilirliğin neoliberal kentleşmenin etkisinde kalarak eşitsizliğe yol açmakta olduğunu yansıtmaktadır.

Yeşil renk almakta olan soylulaştırma, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik gibi kulağa hoş gelen söylemleri kullanarak yavaş yavaş benimsenmekte ve teşvik edilmektedir. Araştırmacılar, devlet eliyle soylulaştırmanın 3.dalgasından bu yana, çevresel iyileştirme adı altında sürdürülebilirlik söylemlerini kullanarak soylulaştırmayı gerçekleştirmekte olduğunu önemle vurgulamaktadır (Quastel, 2009). Checker (2011). Mahallelerin yeşillendirilmesinin apolitik bir süreç olarak sunulduğunu, bununla birlikte sürdürülebilirliği ekonomik kalkınma için yanlış şekilde kullanılmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Birçok kentsel yeşil alan ve sürdürülebilir kalkınma projesi, yeşil alan konusunda iyimser bir bakış açısı ve çevresel faydalar konusunda fikir birliği söylemi yoluyla soylulaştırma sürecinin olumsuz etkisini gizlemektedir (Pearsall, 2010). Örneğin, Seattle kenti sürdürülebilirlik açısından temsili bir kent olarak yansıtılsa da, gerçekte ekonomi, çevre ve eşitlik açısından sürdürülebilirliği yerine getiremediği öne sürülmektedir (Abel ve White, 2011). Quastel (2009) çalışmasında, sürdürülebilirlik ve çevresel iyileştirme söylemlerinin çekici ve politikaya uygun olduğu için daha yaygın kullanılarak soylulaştırmaya zemin hazırlamakta olduğunu ortaya koymaktadır. Kısacası, sürdürülebilirlik kavramı gün geçtikçe neoliberal kentleşme etkisi altında, etkisiz ve yanlış kullanılmakta olan kavrama dönüşmektedir.

Çizelge 4.4. Çevresel soylulaştırma ve sürdürülebilirlik ilişkilerini tartışan örnek çalışmalar

Yazar	Yıl	Bakış açısı
Melissa Checker	2011	Sürdürülebilirlik terimini çevresel soylulaştırma oluşturmak için yanlış kullanmakta olduğunu savunmaktadır.
Immergluck ve Balan	2018	Büyük ölçekli sürdürülebilir kentsel kalkınmanın çevresel soylulaştırmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır.
Noah Quastel	2009	Devletin sürdürülebilirlik gibi çevre söylemleri kullanarak soylulaştırmaya zemin hazırlamakta olduğunu savunmaktadır.
Krings ve Schusler	2020	Sürdürülebilirliğin genelde ekonomik, çevresel ve sosyal sorunları çözmeye amacındayken, neoliberal piyasa etkisinde eşitsizliğe yol açabilen riski olduğunu ortaya koymaktadır.
Hamil Pearsall	2010	Sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun göz ardı edildiğini vurgulamaktadır.
Dale ve Newman	2009	Sürdürülebilirliği amaçlayan projelerin eşitsiz sonuçlar üretebileceğini vurgulamaktadır.

Neoliberalizm kaynaklı ekonomik çıkarlar

Bazı araştırmacılar çevresel soylulaştırma olgusunun oluşmasında neoliberalizmin etkisinin büyük rolü olduğunu ve çevresel olanakların ekonomik çıkarlı neoliberalizmin etkisi altında kaldığını ve bunu ekonominin kalkınması ve kentin çekiciliğini artırmak için kullandığını

vurgulamaktadırlar (Lang ve Rothenberg, 2017). Çünkü çevresel olanakların inşa edildiği alanlar daha önceden çok çekici bir değerli alan olmadığından dolayı potansiyel olarak bir kâr elde etme hedefi olarak kullanılarak bir yeşil büyüme makinesi (*green growth machine*) haline gelmektedir (Quastel, 2009). Neoliberalizmin etkisinde kalan sürdürülebilirliğin sınıflar arası ve savunmasız gruplar üzerinde eşitsizliği şiddetlendirdiği vurgulanmaktadır (Krings ve Schuster, 2020). Ekonomik büyüme amaçlı neoliberal kentleşme düşük gelirli ve savunmasız grupların iyiliği için değil bunun aksine daha varlıklı grupların isteğine göre hizmet vermektedir (Gould ve Lewis, 2018b). Loughran (2014), kamusal açık alanların neoliberalleşmesinin mevcut sosyo-mekansal eşitsizliği daha da şiddetlendirebileceğini vurgulamaktadır. Gulsrud, Goodling, ve Van Den Bosch (2013), Danimarka’da yapılan kentsel yeşillendirme programının, kentleri yeşillendirmeden ziyade kentsel ekonomiyi canlandırma amaçlı kullanılmakta olduğunu ortaya koymuştur. Özetle, çevresel olanakların kentlerde inşa edilmesi, çıkar amaçlı hareket eden ilgili aktörlerin bir motivasyonu olmaktadır.

Çizelge 4.5. Çevresel soylulaştırma ve neoliberalizm/ekonomi ilişkilerini ele alan örnek çalışmalar

Yazar	Yıl	Bakış açısı
Lang ve Rothenberg	2017	High Line parkının neoliberalizmin etkisinde daha çok ekonomik büyüme için kullanılmakta olduğunu tespit etmiştir.
Gould ve Lewis	2018b	İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini önlemeye karşı yapılan uygulamaların, zengin elitlerin bir ekonomik büyüme kaynağı olarak kullanılmakta olduğunu vurgulamaktadır.
Gould ve Lewis	2016b: 15	Ekonomik açıdan zayıf olduğu için, düşük gelirli ve azınlık grupların (beyaz olmayan ırklar) genelde çevresel olanaklardan yararlanma hakkının olmadığına vurgu yapmaktadır.

Çevresel soylulaştırma ve politika

Çevresel iyileştirmelerin kent planlarına yansımada ve uygulanmasında merkezi ve yerel yönetim politikaları (ekonomik, çevre ve iklim) da önem taşımaktadır. Bu politikalar kentsel alanlarda gerçekleştiğinde, genelde düşük gelirli ve savunmasız grubu olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun sebebi ise çevre politikaların “ekonomik yeşillendirme” gerçekleştirdiğinden kaynaklanmaktadır. Kent yöneticileri ve geliştiricileri, devlet desteği ile gün geçtikçe soylulaştırmaya zemin hazırlamaktadır (Quastel, 2009). Özellikle son zamanlarda iklim değişikliğine karşı uyum ve azaltım kapsamında devletlerin tasarladığı

iklim ve çevre politikaları düşük gelirli ve savunmasız grupları göz ardı ederek, daha çok ekonomik büyümeyi ve kentsel kalkınmayı ön plana çıkarttığı için soylulaştırma daha da kolayca ve sessiz sakin gerçekleşmektedir. Haase ve diğerleri (2017) çalışmalarında, kentsel yeşillendirme stratejilerinin kendi başına sosyal sürdürülebilirlik özelliğini içermediğini, ancak yeşillendirme stratejilerinin kullanılmasının farklı sonuçlar verebileceğini ortaya koymaktadır. Yani bu sürecin nasıl sonuçlanacağını belirlenmesinde birçok faktör mevcuttur, çevre politikaları da bunlardan biridir. Dolayısıyla, çevresel iyileştirme uygulamaları sadece piyasa odaklı kullanılırsa doğal olarak düşük gelirli ve savunmasız gruplar için çevresel adaletsizlik doğurabilir. Yazar (2018), İstanbul'da gerçekleşmekte olan yeşil bina projesinin arkasında devletin enerji verimliliği politikasından hareketle enerji verimliliğini arttırmaya odaklı kentsel dönüşüm projesinin yeşil soylulaştırmaya yol açtığını vurgulamaktadır.

Çizelge 4.6. Çevresel soylulaştırma ve politika ilişkilerini ele alan örnek çalışmalar

Yazar	Yıl	Bakış açısı
Yazar	2018	Enerji verimliliği politikasının uzantısında gerçekleşen yeşil bina uygulamasının yeşil soylulaştırma oluşturduğunu vurgulamaktadır
Sieg ve diğerleri	2004	Çevre politikasından hareketli yapılan iyileştirilmiş hava kalitesinin eşit derecede düşük gelirli sakinler tarafından faydalanılmadığını ve böylece çevresel soylulaştırmaya yol açtığını ortaya koymaktadır.
Anguelovski ve diğerleri	2016	İklim değişikliğine karşı uyum ve azaltım uygulamalarının sosyo-mekansal eşitsizlikleri arttırmakta olduğunu tespit etmiştir.

4.1.3. Çevresel soylulaştırmanın etkileri

Çevresel soylulaştırma kentsel alanlarda birçok yönlerden olumlu ve olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalar çevresel soylulaştırmanın yarattığı etkiler üzerinde farklı yaklaşımlar sunmaktadır. Ekonomi ve çevresel iyileştirme açısından değerlendirildiğinde çevresel soylulaştırmanın sonuçları olumlu görünmektedir. Sosyal ve çevresel adaletsizlik açısından bakıldığında çevresel soylulaştırma sonuçları olumsuz değerlendirilmektedir. Özellikle olumsuz etkileri dışlama, çevresel adaletsizlik, yerinden edilme ile sonuçlanmaktadır. Aşağıda çevresel soylulaştırmanın etkileri kısaca açıklanmaktadır.

Çevresel soylulaştırmanın olumlu etkileri

Çevresel soylulaştırmaya olumlu yönden bakanlar, sunulan çevresel olanakların çevrenin iyileşmesine ve kentlilere sağlıklı bir ortam yaratacağını savunmaktadır. Ayrıca kentlerde bulunan yeşil alanların etrafındaki konut değerinin artışında olumlu etkisi olmaktadır (Bockarjova ve diğerleri, 2020). Bunun dışında, yeşil alanların getirdiği çevresel iyileştirme, kentlilerin sosyal etkileşimini güçlendirmekle beraber, fiziksel ve psikolojik sağlığı (Jelks, Jennings ve Rigolon, 2021; Wolch ve diğerleri, 2014) ve suç oranlarının azaltılması (Papachristos ve diğerleri, 2011) gibi faydaları da vardır. Fakat bu olumlu etkiler kentlerde eşit derecede dağılmamaktadır. Bu olanakları sadece daha varlıklı gruplar kullanmaktadır. Yani sunulan bu olanaklar daha çok varlıklı gruplar için olumlu etkisi olmaktadır.

Çevresel soylulaştırmanın olumsuz etkileri

Çevresel soylulaştırma varlıklı kesimlere fayda sağlar ve böylelikle iyileştirilmiş çevrede sadece bu maliyeti karşılayabilecek nüfus iyi yaşam hakkı kazanmaktadır. Ancak bu genellikle savunmasız ve düşük gelirli gruplar üzerinde kırılganlık oluşturmaktadır. Alanyazına bakıldığında, araştırmacılar çevresel soylulaştırmanın olumsuz etkileri üzerinde duran çalışmalar yapmaktadırlar. Örneğin, çevresel soylulaştırmanın ortaya çıkardığı çevresel adaletsizlik, yerinden edilme nedeniyle çevresel olanaklara erişimin azalması gibi sorunları ortaya çıkarmaktadırlar. Yerinden edilmiş olan sakinler, parkların ve yeşil alanın sunduğu fiziksel, sosyal ve sağlık yararlarından mahrum bırakılmakta oldukları, saha çalışmalarıyla ortaya konulmaktadır (Cole, Lamarca, Connolly ve Anguelovski, 2017).

Çevresel soylulaştırma yaşanan mahallelerde, düşük gelirli ve diğer savunmasız sakinler çevresel iyileştirmenin getirdiği emlak değerinin artışından dolayı çevresel yerinden edilme (Ty Miller ve Thai Vu, 2021) ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Böylelikle sunulan yeşil alanlar sadece zengin kesimlerin yararı için hizmet vermektedir. Düşük gelirli ve savunmasız gruplar çevresel iyileştirilmiş mahallelerde yaşama isteği olsa da yeşillendirmenin getirdiği kira artışı ve diğer ekstra ödemelerden dolayı, sosyal bağı olan kendi aidiyet duygusu olan yerlerden dolayı bir şekilde koparılmaktadır.

Bazı araştırmacılar, çevresel soylulaştırmanın olumsuz etkilerini mahallerde hizmet veren lüks gıda marketlerin yerleşmesini tetiklediğini ve böylece düşük gelirli ve azınlık grupların

ihtiyaçlarını gideren yerel gıda dükkanlarının kapanmasına yol açtığını ve böylelikle bu savunmasız grupların gıda erişimine olumsuz etki yarattığını vurgulamaktadır (Anguelovski, 2015a, 2015b). Çevresel soylulaştırılma olgusu yaşanırken, daha çok çıkarı hedefleyen lüks gıda marketleri açılmaya başlar ve bu mağazalardan sadece üst gelir grupları faydalanabilir ve düşük gelirli savunmasız grupları gıda eşitsizlikleri ile karşı karşıya bırakırlar. Lüks gıda marketleri yerel dükkanların yerini alır ve çevrenin yeşillenmesi ile beraber marketlerin de yeşillenmesi gerçekleşir. Yani daha sağlıklı gıda sunma amacıyla açılan marketler sağlıklı gıdalarını daha zengin kesim için sunduğu için çevresel soylulaştırma dolaylı bir şekilde bir gıda soylulaştırmasına (*food gentrification*) yol açabilmektedir (Anguelovski, 2015a, 2015b). Buna ek olarak kentsel alanlarda kentsel tarım alanlarının da benzer şekilde çevresel soylulaştırmaya sebep olduğu araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Sbicca, 2019). Özetle, sağlıklı gıda adı altında açılan marketler de dolaylı şekilde çevresel adaletsizliği ve gıda adaletsizliğine (*food injustice*) neden olmaktadır. Bu da çevresel soylulaştırmaya daha geniş bir bakış açısından bakılması gerektiğini göstermektedir.

Çevresel soylulaştırmanın oluşturduğu yerinden edilme sürecinde, genelde kirlenmiş arazi temizlenirken, savunmasız gruplar kiralarını ödeyemediklerinden dolayı evlerinden taşınmak zorunda kalırlar. Buna ek olarak, mevcut komşuluğun bozulması nedeniyle yerel sosyal ağın tahrip edilmesi de çevresel olarak savunmasız grupların kaybının nedenlerinden biri olmaktadır. Birçok araştırmacı çevrenin iyileştirilmesinden sonra, çevresel olanakların kullanımında ciddi sosyal dışlanma ve adaletsizliğin ortaya çıktığını vurgulamıştır (Dooling, 2009; Loughran, 2014). Harris, Rigolon ve Fernandez'in (2020), Chicago 606 yeşil yolunda yaptıkları araştırmada beyaz olmayan gençlerin parka girilmemesi için polis tarafından takip edildiğini ve sakinlerin onları görünce polise ihbarda bulunarak bir dışlama yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu alanlar yeşillendirmeden dolayı etnik bir beyazlaşma süreci geçirdiği için, algı olarak sadece beyaz insanlar iyileştirilmiş çevreden faydalanabilir düşüncesi ile işletilmektedir. Böylelikle çevresel soylulaştırma yaşanan mahallelerde, renkli ırklar kamusal alanlardan dışlanarak çevresel adaletsizlik yaratılmaktadır ve çevresel soylulaştırma yaşanmış alanlarda adaletsizliği daha da şiddetlendirmektedir.

Bazı araştırmalar, çevresel soylulaştırmanın olumsuz etkilerinin düşük gelirli ve savunmasız grupların sağlıklı çevrelerde yaşama hakkının elinden alındığına işaret etmektedir. Ayrıca bazı çalışmalar, çevresel soylulaştırma sürecinde düşük gelirli ve savunmasız grubun çevresel olanaklardan faydalanamadığını vurgulamaktadır (Cole, Triguero-Mas, Connolly

ve Anguelovski, 2019). Çevresel olanakların sunulduğu alanların daha çok varlıklı gruplar tarafından kullanılmasından dolayı bir eşitsizlik meydana gelmektedir. Savunmasız düşük gelirli grupların dışlanması ile beraber, bu gruplar sürekli çevre koşulları iyi olmayan yerlerde yaşamaya mecbur kalmaktadır ve bu da bu grupların fiziksel ve psikolojik sağlığının bozulmasına yol açabilir ve çevresel sağlık eşitsizliklerini (*environmental health disparities*) yaratabilmektedir (Jelks ve diğerleri, 2021). Kısacası, yapılan çalışmalar çevresel soylulaştırmanın üst gelir grupları için fayda sağlayabileceğini ve dezavantajlı gruplara zarar verebileceğini göstermektedir. Çizelge 4.7 ve Çizelge 4.8’de çevresel soylulaştırmanın etkileri örnek verilerek özetlenmektedir.

Çizelge 4.7. Çevresel soylulaştırmanın olumlu ve olumsuz etkilerini tartışan çalışmalar

Yazar adı ve yıl	Olumlu etkileri	Olumsuz etkileri	Hem olumlu hem olumsuz
Anguelovski ve diğerleri, 2018b		-	
Anguelovski, 2016		-	
Checker, 2011		-	
Beretta, 2015			+ / -
Cole ve diğerleri, 2019			+ / -
Curran ve Hamilton, 2012	+		
Dooling, 2009		-	
Eckerd, 2011	+		
Haase ve diğerleri, 2017		-	
Harris ve diğerleri, 2020		-	
Smith ve diğerleri, 2020			+ / -
Wolch ve diğerleri, 2014			+ / -

Çizelge 4.8. Çevresel soylulaştırma için örnek vakalar ve etkileri

Çalışma bilgileri	Örnek vaka	Şehir ve Ülke	Etkileri
Jo Black ve Richards, 2020	High Line Parkı	New York, ABD	Mülk değerinin artması, asıl sakinlerin yerinden edilmesi ve daha varlıklı grubun gelmesi.
Gould ve Lewis, 2018b	Barbuda adası	Antigua ve Barbuda	Fırtına sonrası iyileştirme projelerinin yerli halkı dışlayıp daha çok Uluslararası zengin turistlere hitap etmektedir.
Maantay ve Maroko, 2018	Brooklyn topluluk bahçeleri	Brooklyn, New York, ABD	Düşük gelirli bölgelerde topluluk bahçesi inşa edilmesi, bölgeye daha yüksek gelirli kesimin gelmesini sağlamakta ve çevresel soylulaştırmaya yol açmaktadır.
Yazar ve diğerleri, 2020	Gaziosmanpaşa	İstanbul, Türkiye	Savunmasız gruplar, sürdürülebilirlik amaçlı projelerin uygulanması ile yerinden edilmiştir.

Çizelge 4.8. (devam) Çevresel soylulaştırma için örnek vakalar ve etkileri

Çalışma bilgileri	Örnek vaka	Şehir ve Ülke	Etkileri
Harris ve diğerleri, 2020	606 Trail	Chicago, ABD	Beyaz olmayan nüfusun dışlanarak yeşil alanlardan maruz bırakıldığı ve bir güvensizlik sorunu olarak algılanmaktadır.
Łaszkiwicz ve diğerleri, 2018	Lodz kent merkezi	Lodz, Polonya	Çevresel olanaklardan genellikle daha çok zengin grupların faydalanmakta olduğunu, düşük gelirli grubun ise yararlanma düzeyinin sınırlı olduğuna vurgu yapılmaktadır .
Goodling, Green ve McClintock, 2015	82.Cadde	Portland, ABD	Çevresel olanakların inşa edilmesi ile beraber düşük gelirli grubun yer değiştirme süreci başlar.

4.1.4. Çevresel soylulaştırmaya karşı mücadele stratejileri

Çevresel soylulaştırmanın getirdiği olumsuz etkiler daha da belirgin olunca çevresel soylulaştırmaya karşı, toplumun (özellikle düşük gelirli grup ve savunmasız gruplar) tepkisi de artmaktadır (Anguelovski, 2015b). Alanyazında yapılan araştırmalara bakıldığında birçok araştırmacı, çevresel soylulaştırmanın yol açtığı yerinden edilme ve çevresel adaletsizliğe çözümler önermektedir.

Dooling (2009), çalışmasında çevresel soylulaştırmaya karşı kısa ve uzun dönemli stratejiler önermektedir. Örneğin, kısa dönemli strateji olarak ilgili kişilerin evsiz kalan insanlar ile yakından temas haline geçerek onların dışlanma sebeplerini ve onların taleplerini karşılamak, yani onlara park içinde istihdam sağlamak, onların parkta geçinebilmesi için izin verilmesi gibi önerilerde bulunmaktadır. Uzun dönemli strateji olarak ise, örgütlenerek kendi haklarını koruması olmaktadır. Bunun dışında farklı nitelikte konut politikalarının (uygun fiyatlı konut, kentsel arazi tröstleri, kira kontrol mevzuatı ve yeterli yer değiştirme fonları) üretilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Pearsall (2010), devletin çevresel iyileştirme projelerini değerlendirirken sosyal eşitlik boyutunu dahil etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Pearsall yine, sanayi alanlarının iyileştirilip kullanıma açılmasından önce düşük gelirli ve savunmasız gruplar için kırılganlık değerlendirmesi yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, sakinlerin bulunduğu ortama göre yerinden edilmeye direniş göstererek çevresel iyileştirme ve özel yatırım yapılan mahallelerde yaşamına devam edebileceğini vurgulamaktadır.

Gould ve Lewis (2018a), yeşillendirme politikalarının konut politikalarıyla birleştirilmesi gerektiğini önermektedir. Araştırmacılar yine, çevresel iyileştirme politikalarının dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisinin, uygun fiyatlı konut ve toplu konut sağlayarak azaltılabileceğinin altını çizmektedir.

Curran ve Hamilton (2012), çevresel soylulaştırmaya “yeterince yeşil” (*Just green enough*) müdahaleler olarak bir çözüm önermişlerdir. Onların ortaya koyduğu strateji, yerel yönetimlerin ve plancıların, çevresel soylulaştırmayı önlemek için ekonomik büyümeyi hedefleyen piyasa odaklı inşaat faaliyetlerinden ziyade, paydaşların katılımına dayalı olarak mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayan yeşil alanlar tasarlamaya istekli olmalarıdır. Bunun dışında bir başka öneri, işçi sınıfıyla orta gelir sınıfının çevresel iyileştirme sürecinde birlikte iş birliğinde bulunarak işçi sınıfının çalıştığı sanayi bölgelerini yok etmeyerek onların istihdamını kaybettirmeden işine devam etmesini sağlama temelinde, çevresel soylulaştırma oluşturmada çevresel iyileştirme gerçekleştirmektir. Greenpoint örneğinde, sakinlerin bu sürece katılmasının çevresel soylulaştırmayı önlemek için önemli olduğunu göstermektedir. Bunun dışında devletin de bu süreçte önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır. Curran ve Hamilton’un (2012) Greenpoint’daki çalışması, çevre ve neoliberal kentsel politika ile kesişerek bir sürdürülebilir ortam yaratabilmenin mümkün olduğunu gösteren iyi bir örnektir.

Wolch ve diğerleri (2014), yukarıda bahsedilen “yeterince yeşil” müdahalesinin düşük gelirli grubu koruyabileceğini tekrar vurgulamaktadır. Bunun dışında plancıların kentsel alanlarda sadece yeşil alan inşa etme yerine kentsel tarım alanı ve topluluk bahçesi gibi farklı biçimlere dönüştürerek kentsel alanlara gıda, istihdam ve sağlıklı yaşam alanı sunarak çevresel soylulaştırmayı önleyebileceğini önermektedir. Ayrıca uygun fiyatlı konutlar ve konut fonları (*housing trust funds*) sağlanması ve kira kontrolü gibi politikaların gerekli olduğuna işaretetmektedir. Plancılar, tasarımcılar ve ekolojistlerin çevresel soylulaştırmayı önlemek için ve çevresel adaleti sağlamak için bu sürece katılımın da önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bazı araştırmalar, küçük ölçekli çevresel olanakların (Wolch ve diğerleri, 2014) ve bakımsız olan parkların (Anguelovski ve diğerleri, 2019a) soylulaştırmanın oluşumunu azaltılabileceğini vurgulamaktadır. Çünkü küçük çevresel olanaklar sermayenin yeniden yatırılması açısından çok çekici olmadığı düşünülmektedir. Bunun dışında, resmi olmayan

yeşil alanların (*informal green space*) da çevresel soylulaştırmayı önlemede önemli rolü olduğu tespit edilmiştir (Rupprecht ve Byrne, 2017). Ngom, Gosselin ve Blais (2016), uzun mesafeli yeşil yol şeklinde tasarlanmış parkların çevresel adalet konusunda olumlu olduğunu tespit etmiştir. Bunun dışında, kent merkezinden uzakta yapılan yeni yeşil alanların, kent merkezine yakın olan yeşil alanlara göre çevresel soylulaştırma oluşturma riskinin daha az olduğu öne sürülmüştür (Rigolon ve Németh, 2020). Özetle, yukarıda bahsedilen stratejiler ve uygulamalar, çevresel adaleti sağlamayı amaçlayan müdahalelerdir.

4.2. Soylulaştırmada İklimi Aramak

İklim değişikliğinin getirebileceği risklere karşı dünya çapında kentlerin dirençliliğini artırmak zorunlu hale gelmektedir. Bunun için de birçok kent gerekli politika, strateji ve uygulamalar ile yanıt vermeye çalışmaktadır. İklim krizini yönetmek için tasarlanan emisyon azaltma ve iklim adaptasyonu gibi politikaları gibi olumlu sonuçlarının yanı sıra karar verme süreci yoksulları ve güçsüzleri dışlama eğilimindedir (Harlan ve diğerleri, 2015). İklimsel iyileştirme ve çevresel iyileştirme stratejileri kentsel alanlardaki savunmasız ve düşük gelirli kesimi yerinden etmeye neden olmaktadır. Son zamanlarda iklim değişikliği ile bağlantılı, kentlileri olumsuz etkileyen önemli olgulardan birisi iklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırma olgusu olmaktadır. İklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırması, iklim değişikliğine dirençli yeşil altyapı gibi müdahaleler sayesinde gerçekleşmektedir (Anguelovski ve diğerleri, 2019b).

Bu nedenle, soylulaştırmanın iklim yönünün önemine rağmen günümüzde üzerinde çok fazla çalışılmayan, kritik öneme sahip bir konu olmaktadır. Soylulaştırmanın iklim yönünü anlamak, daha çok şehirlerin sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğine uyum ve azaltım politikaları benimsedikçe veya eşitliği göz ardı ederek kentsel dönüşüm süreçlerine ilgili stratejileri dahil ettikçe giderek daha önemli hale gelmektedir.

4.2.1. İklim soylulaştırmasının ortaya çıkışı

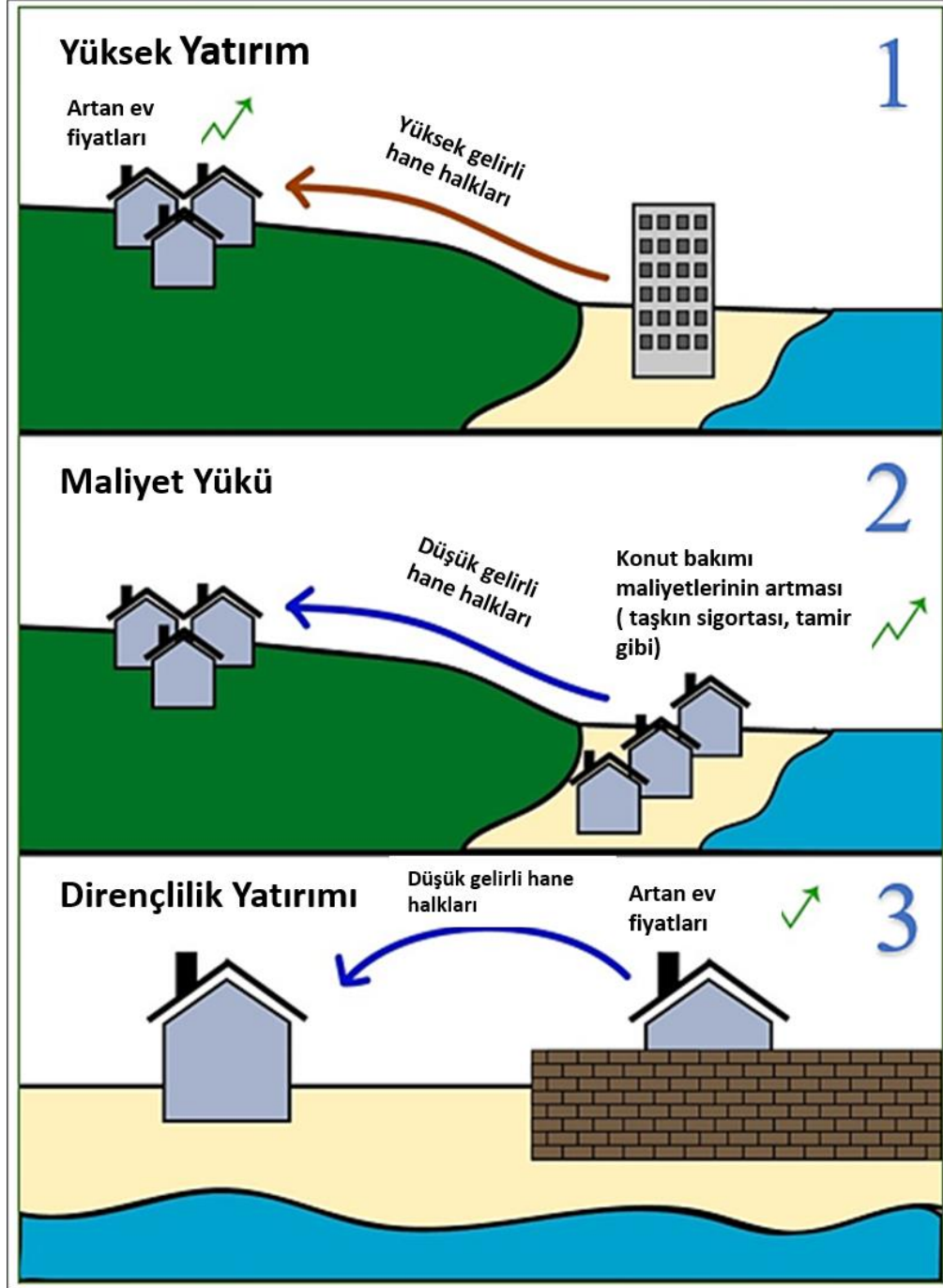
Geçmişten günümüze kadar olan bu uzun sürece bakıldığında, insanlar konut seçiminde genelde daha çok yerleşim bölgelerindeki olanaklara göre ev seçme eğilimindedirler. Örneğin yaşayacağı evin okullara, marketlere, yeşil alanlara ve kıyılara yakın olması sakinlerin yerleşim yeri seçerken ilk düşündüğü faktörler olmaktadır. Ancak, son

zamanlarda iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile beraber, insanlar ev seçerken daha çok coğrafi olarak risksiz bölgeleri ideal yerleşim yerleri olarak düşünmeye başlamaktadır. Özellikle ABD’deki kıyı kentlerinden buna benzer eğilimler ve araştırmalar (Aune, Gesch ve Smith, 2020; Keenan ve diğerleri, 2018; Gould ve Lewis, 2018a) son yıllarda yükseliş göstermektedir.

İklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırması oldukça yeni kavramlardır ve yapılan araştırma sınırlıdır. İklim soylulaştırması genelde iklim değişikliğinden az etkilenen coğrafi olarak risksiz bölgelerin veya iklim değişikliğine dirençli uygulamalarla dirençliliği güçlendirilen bölgelerin daha zengin insanlar tarafından göç ederek asıl düşük gelirli ve savunmasız grubu yerinden etme olgusudur (Keenan ve diğerleri, 2018). Böylece iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden kaçınarak yapılan altyapı uygulamalarından dolayı konut fiyatları daha öncesine göre değer kazanmaktadır. İklim soylulaştırması üzerine yapılan araştırmalar, iklim değişikliğinin ve buna karşı yapılan uygulamaların, emlak piyasalarını etkileyebildiğini, ve eşitsizlikler doğurabildiğine işaret etmektedir.

İklim soylulaştırması üç farklı şekilde gerçekleşmektedir (Keenan ve diğerleri, 2018; Nathan, 2019). Şekil 4.1’deki 1 numaralı iklim soylulaştırması “yüksek yatırım” (*superior investment*) olarak ifade edilmektedir. Bu tip iklim soylulaştırmasında, iklim değişikliğinden etkilenen kıyı yakınındaki konutlarda yaşayan zengin kesim iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden (sel, taşkın) kaçınmak için iklim değişikliğinin olumsuzluklarından az etkilenen güvenli bölgelere taşınarak o bölgedeki konutların fiyat artışına sebep olabilmektedir ve böylelikle asıl sakinleri yerinden ederek iklim soylulaştırması gerçekleşmektedir. İkinci iklim soylulaştırma tipi ise, “maliyet yükü” (*cost-burden*) olarak ifade edilen soylulaştırmadır. Bu soylulaştırma şeklinde, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı yapılan afet sonrası iyileştirme, afet riski sigortası ve başka ek maliyetlerden dolayı kıyı kenarında sadece bu maliyetleri karşılayabilen kesimin yaşamaya devam etmesi ile ve karşılayamayanların orayı terk etmesi ile gerçekleşmektedir. Üçüncü iklim soylulaştırma başlığı ise “dirençlilik yatırımı” (*resilience investment*)’dır. İklim değişikliğine karşı yapılan yapısal uygulamaların sadece bu olanakları kullanabilecek zengin kesimlerin yaşamını aynı yerde sürdürmesi ve bu olanakları fiyat artışından dolayı karşılayamayanların yerinden edilmesi olarak özetlenebilir (Nathan, 2019). Üçüncü soylulaştırma tipi, bazı araştırmacılar tarafından dirençlilik soylulaştırması (Gould ve Lewis, 2018a, 2021), yeşil dayanıklılık soylulaştırması (*green resilience gentrification*) ve yeşil iklim soylulaştırması (*green climate*

gentrification) (Anguelovski ve diğerkleri, 2019b; Mabon ve Shih, 2021) olarak da adlandırılmaktadır.

Şekil 4.1. İklim soylulaştırmasının gerçekleşme yolları (Nathan, 2019)

Soylulaştırmanın iklim değışikliğı ile ilgili bir diğerk yaklaşım ise karbon soylulaştırmasıdır. Bouzarovski, Frankowski ve Tirado Herrero (2018) yaptıkları çalışmada, Polonya'daki Gdańsk şehrinin bir sanayi ve yerleşim bölgesi olan Letnica bölgesindeki eskiden işçi

sınıfının yaşadığı mahallede gerçekleşen enerji tasarruflu dönüşüm projesinden sonra oluşan soylulaştırma olgusunu düşük karbon soylulaştırması (*low-carbon gentrification*) olarak adlandırarak ortaya koymuştur. Bouzarovski ve diğerleri (2018), düşük karbon soylulaştırmasını "iklim değişikliği ve enerji verimliliği zorunlulukları nedeniyle kentsel mahallelerin sosyal ve mekansal bileşimini değiştirmeye yönelik politik bir süreç" olarak tanımlamaktadır. Karbon soylulaştırmanın "orta ve üst gelirli sakinlerin karbon ayak izlerini azaltmak amaçlı, karma kullanımlı, yoğun bir kentsel ortamda yürüyüş yapma, bisiklete binme fırsatı sunan mahalleleri tercih etmeleri sonucunda kentsel alanlarda merkezi bir konuma sahip olan bu alanlarda konut fiyatlarında artışa yol açan" bir olgu olduğudur (Rice ve diğerleri, 2020).

Son zamanlarda ortaya çıkan yeni bir soylulaştırma olgusu ise dirençlilik soylulaştırmasıdır. Gould ve Lewis (2018a, 2021) dirençlilik soylulaştırmasını, iklim değişikliği tehditlerini önlemek amacıyla gerçekleşen yapısal uygulamalar neticesinde bu olanakların daha çok varlıklı grubun kullanması ile sınırlı olduğu ve daha büyük eşitsizliğe yol açan bir olgu olarak tanımlar.

Çizelge 4.9'da iklim, karbon ve dayanıklılık soylulaştırmasının tanımlarını yapan çalışmalar listelenmektedir. Bakıldığında, iklim değişikliğinden dolayı ortaya çıkan bu farklı soylulaştırma biçimleri farklı isimler ile adlandırılrsa da genelde benzer problem ve konuları benimsemektedir. Bu çeşitli adları ile ortaya çıkan soylulaştırma biçimlerinin bakıldığında benzer konular üzerine odaklandığını ve tek bir ad ile nitelendirmenin mümkün olduğu savunulmaktadır (Harper, 2020). Buradan yola çıkarak, tez çalışmasının bundan sonraki devam eden kısımlarında, yukarıda açıklanan soylulaştırma biçimleri iklim soylulaştırması kavramı içinde ele alınacaktır.

Çizelge 4.9. İklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırmasının tanımları

Kavram	Yazarlar	Tanımı
İklim soylulaştırması	Aune ve diğerleri (2020)	"İklim değişikliğinin etkilerinin, özellikle yükselen deniz seviyelerinin ve daha sık görülen sel ve fırtına olayların, konut değerlerini soylulaşmaya yol açacak şekilde değiştirdiği yeni bir olgudur."
İklim soylulaştırması	Shokry, Connolly ve Anguelovski (2020)	"İklim soylulaştırması, iklimi koruma soylulaştırması ve iklim adaletsizliği yaratan bir süreçtir".

Çizelge 4.9 (devam). İklim, karbon ve dirençlilik soylulaştırmasının tanımları

Kavram	Yazarlar	Tanımı
Düşük karbonlu soylulaştırma	Bouzarovski ve diğerleri (2019)	"İklim değişikliği ve enerji verimliliği zorunlulukları nedeniyle kentsel mahallelerin sosyal ve mekânsal bileşimini değiştirmeye yönelik devlet girişi ile yapılan bir neoliberal kentsel dönüşüm stratejisinin bir parçası olan politik bir süreçtir".
Karbon soylulaştırma	Rice ve diğerleri (2020)	"Orta ve üst gelir sakinlerinin karbon ayak izlerini azaltma amaçlı, karma kullanımlı, yoğun bir kentsel ortamda yürüyüş yapma, bisiklete binme fırsatı sunan mahalleleri tercih etmeleri, kentsel alanlarda merkezi bir konuma sahip olan bu alanlarda konut fiyatlarında artış yaratan bir olgudur."
Dirençlilik soylulaştırması	Gould ve Lewis (2018a, 2021)	İklim değişikliği tehditlerini önlemek amacıyla gerçekleşen yapısal uygulamaların neticesinde, bu olanakların daha çok varlıklı kesimin kullanılması ile sınırlı kalan ve daha büyük eşitsizliğe yol açan bir olgudur.

4.2.2. İklim soylulaştırmasını ortaya çıkaran faktörler

İklim soylulaştırmasının oluşum sebepleri de karmaşık olmaktadır. Bu kavramlar oldukça yeni kavramlar olduğundan literatürde çok sınırlı sayıda bilimsel çalışmalar mevcuttur. İklim soylulaştırmasının oluşumunu literatürde yapılan araştırmalardan yola çıkarak özetlemek gerekirse aşağıdaki birkaç başlıkla özetlenebilmektedir.

Arz yönlü yaklaşım teorisi açısından

İklim soylulaştırmasını arz yönünden açıklamak gerekirse, devlet ve girişimciler iklim değişikliğine karşı güvenli bölgelerdeki arazilere veya dirençli şehir planlama uygulamaları ile yapılan projelere yatırım yaparak bir rant açığı elde etme peşindedirler. Bunu Smith'in (1979) rant açığına benzeterek ifade etmek mümkündür. Bazı araştırmacılar iklim değişikliğinin etkisinden az etkilenen daha önce düşük gelirli kesimin yerleştiği bölgelerin mülk değerinin potansiyel değerinden düşük olduğu için sermayenin o bölgelere yatırılma eğiliminde olduğunu savunurlar (Bouzarovski ve diğerleri, 2018; Keenan ve diğerleri, 2018). Yine iklim değişikliğine karşı dirençli binalar ve yeşil altyapılar gerçekleştiğinde de konut fiyatında yükseliş görüldüğü için bir rant açığı oluşabilmektedir (Gould ve Lewis, 2021).

Talep yönlü yaklaşım teorisi açısından

Kentsel alanlarda yeni sınıf (*new class*) olarak ifade edilen gruplar, genelde kompakt kentlerde düşük karbonlu yaşam tarzını önemseyerek; düşük karbonlu yapılarda ve iklim değişikliğinden az etkilenen dirençli alanlar (Keenan ve diğerleri, 2018) ve yapılarda (Gould ve Lewis, 2018a) yaşamayı tercih etmektedir. Kent yönetimleri genelde, bu yeni sürdürülebilirlik sınıfının (*sustainability class*) yeşil tüketim tarzı ve özel sektörün ihtiyaçlarını karşılamak için iklim değişikliğine karşı yapısal azaltma ve uyum stratejilerini tercih ederler (Gould ve Lewis, 2021). Bu da talep/tüketim kaynaklı soylulaştırma oluşumunu destekler. İnsanların sürdürülebilirlik ile ilgili tüketim tarzı (Gould ve Lewis, 2021), karbon ayak izni azaltma (Rice ve diğerleri, 2020) başlığı altındaki yaşam şekli ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden az etkilenen risksiz bölgelerin tercih edilmesi ve diğer benzer isteklerden dolayı iklim soylulaştırması meydana gelebilmektedir. Böylece bu ayrıcalıklar sadece zengin kesim tarafından kullanılabilir ve bu da düşük gelirli grupların hem de savunmasız insanların bu olanaklardan mahrum kalması ile sonuçlanmaktadır.

İklim soylulaştırmasının oluşumunu tetikleyen itici güçleri özetlemek gerekirse aşağıda yer alan dirençlilik müdahaleleri (yeşil altyapı), iklim adaleti, politika ve ekonomi gibi başlıklarla özetlenebilmektedir.

Dirençlilik/yeşil esnek altyapı ve yeşil müdahaleler çerçevesinden

Günümüzde iklim değişikliği ile mücadele kapsamında dirençli şehir planlama olmazsa olmaz hale gelmektedir. Böylece devlet ve geliştiriciler dirençlilik kavramını da bu tez çalışmasının önceki bölümünde bahsedilen sürdürülebilirlik kavramı gibi piyasa odaklı kullanılmaktadırlar (Long ve Rice, 2019; Gould ve Lewis, 2021). Örneğin, kıyılarda yapılan dirençli yeşil altyapılar, yağmur bahçeleri ve ağaçlandırma çalışmaları; iklim değişikliğine dayanıklı binalar (yeşil çatı ve yeşil binalar) gibi uygulamalar ile düşük gelirli ve savunmasız nüfusun bu olanaklardan faydalanamaması ve bu nüfusun daha riskli bölgelerdeki konut fiyatının düşük olduğu ancak iklim değişikliği açısından riskli bölgelere taşınması ve sosyal olarak dışlanması, iklim adaletsizliği yaratan bir sürece evrilmektedir. Böylelikle iklim değişikliğine karşı uygulanan yeşil altyapı ve müdahaleler iyi niyetli başlatılsa da sonuçta ister istemez iklim soylulaştırmasına yol açabilmektedir (Anguelovski

ve diğerleri, 2019b; Shokry ve diğerleri, 2020). Bazı araştırmacılar, dirençlilik kavramının sermayenin yatırılmasını sağlamak için sosyal eşitsizliğin gizlendiğini öne sürmektedir (Gould ve Lewis, 2021). Yani dirençlilik kavramını da bölüm 4.1’de açıklık getirilen sürdürülebilirlik kavramının yanlış kullanıldığı gibi kâr amaçlı kullanmaya başlamaktadır. Diğer deyişle bu süreçte dirençlilik kâr/çıkar/kazanç ile eşit anlamda olmaktadır (Gould ve Lewis, 2021). Gould ve Lewis yine, dirençliliği vurgulayan uygulamaların soylulaştırmaya yol açmakta olduğunu ve böylece iklim adaletsizliği yaratmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Politika açısından

Günümüzde kentsel alanlarda iklim politikası uzantısında gerçekleşmekte olan uygulamalar ve eylemler iklim soylulaştırmasına yol açabilmektedir. İklim değişikliğine karşı mücadele kapsamında dünyadaki çoğu kentler iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltma eğilimindedir ve bu konuda hemfikirdir. Bunun gibi çabalar iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için tasarlanan iklim politikaları faydalı olsa da gözden kaçırılan bir sosyal problem üretebilmektedir. Bu problem de sadece zengin sınıfların çıkarını düşünerek düşük gelirli ve iklim değişikliğine karşı savunmasız nüfusu bu yararlardan mahrum bırakarak bir eşitsizlik oluşturmaktadır (Rice, Long ve Levenda, 2021). Gould ve Lewis (2021), çalışmasında Barbuda’da iklim değişikliğinden etkilenen adanın kasırgadan sonra dirençlilik politikalarının eşitsizliği şiddetlendirdiğini ve bu dirençlilik politikalarıuzantısında gerçekleşecek olan uygulamaların daha çok uluslararası zengin geliştirici ve turistler için öncelik sağladığını tespit etmiştir. Gould ve Lewis (2021) yine, iklim değişikliğinin etkisine daha çok maruz kalan kıyı alanlarının geliştirilip savunmasız düşük gelir grubunu yerinden ederek daha çok varlıklı grubun ihtiyaçlarının temsil edilmesi ve kamu politikası eşitlik temelli iklim uyum stratejilerini benimsemediğinden, dirençlilik soylulaştırmasına yol açmakta olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Bouzarovski ve diğerleri (2018) de Polonya’da gerçekleştirdikleri çalışmada, devletin konutların enerji verimliliğini artırması için oluşturulan politika ile düşük karbonlu soylulaştırma gerçekleştirmekte olduğunu tespit etmiştir. Özetle iklim değişikliğine karşı mücadele için tasarlanan ve uygulanan iklim politikaları daha varlıklı kesimin yararına hitap ederek iklim soylulaştırmasına neden olabilmektedir.

İklim adaleti hareketi açısından

Günümüzde kentsel alanlarda yaşayan düşük gelirli topluluklar, beyaz olmayan insanlar ve savunmasız topluluklar, iklim adaletsizliği sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Yapılan araştırmalar, sosyal ve çevresel olarak hassas olan mahallelerin genelde kentsel dönüşüm projeleri için öncelikli bir seçim yeri olarak belirlenmekte olduğu vurgulanmaktadır (Tubridy, 2021). Ancak iklim değişikliğine karşı mücadele kapsamında, düşük gelirli veya savunmasız insanları iklim değişikliğinin etkisinden korunmak için yapılan uygulamaların kasıtlı olmasa da yine eşitsizlik yaratıp onları tekrar iklim değişikliğinin olumsuz etkisi ile karşı karşıya getirebileceği ifade edilmektedir (Anguelovski ve diğerleri, 2019b; Gould ve Lewis, 2018a; Shokry ve diğerleri, 2021). Bu durumda, 4.1’de bahsedilen yeşil alan paradoksu gibi bir iklim paradoksu veya yeşil dirençlilik paradoksu (*green resilience paradox*) yaratmaktadır (Gould ve Lewis, 2021; Shokry ve diğerleri, 2021). Özetle iklim adaleti düşük gelirli ve savunmasız insanları düşünerek hareket edilse de sonuçta yararlanan kesim daha varlıklı kesim olmaktadır.

Ekonomik çıkar kaynaklı neoliberalizm

İklim değişikliğinin kentler üzerindeki ekonomiye olan etkisinin büyük olduğu önemle vurgulanmaktadır (McAlpine ve Porter, 2018). Bu problemleri çözmek için, bazı kentler günümüzde iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli yeşil altyapı yatırımları yapmaktadırlar. Böylelikle kentlerde hem ekolojiyi hem de ekonomiyi yükseltmek amaçlanmaktadır. İklim değişikliği kentsel alanlarda problem haline gelirken, devlet ve girişimciler bunu bir çıkar kaynağı olarak görmeye başlamaktadır (Long ve Rice, 2019). İklim değişikliği ile mücadele politikaları günümüzdeki kentlerin ekonomik büyümesine markalaşmasına ve rekabetçi hale gelmesine olanak vermektedir. Neoliberalizmin etkisinde, iklim değişikliğine karşı yapılan uygulamalar bir adaletsizlik sorunu da doğurmaktadır (Rice ve diğerleri, 2020). Gould ve Lewis (2016a), Brooklyn’deki Gowanus kanalı çevresinde yaptığı çalışmada, Gowanus kanalının çevresindeki sakinlerin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden zarar gördüğünü ancak girişimcilerin ekonomiyi daha çok önemseyip, iklim değişikliğinin riskini göz ardı ettiklerini ve bu konuda ekonomiyi iklim değişikliğinin getirdiği risklerden daha çok önemsendiğini tespit etmiştir. Gould ve Lewis (2021), insan kaynaklı iklim değişikliği, iklim değişikliğinin getirdiği olumsuz sonuçları bahane ederek düşük gelirli grubun eski yerleşim yerlerine geri dönüşlerini önleyerek sermayenin yeniden

yatırılmasına yardımcı olduğu vurgulamaktadır. Kısacası iklim değişikliğine karşı mücadele neoliberal kentleşme etkisinde kalmaktadır.

4.2.3. İklim soylulaştırmasının etkileri

İklim soylulaştırmasının olumlu etkileri

İklim değişikliğinin etkilerine karşı yeşil altyapı ve diğer projeler genellikle şehirleri iklim değişikliğinin etkilerini azaltmada tercih edilmekte olan uygulamalardır. Bu önlemler, sel ve deniz taşkın riskini azaltma, kentsel ısı adası etkisini hafifletme gibi tehlikelerin azaltılmasında önem taşımaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2019b). İklim değişikliğine uyum ve adaptasyon uygulamaları ekonomik, çevresel ve sosyal faydalar sağlamaktadır. Örneğin, yeni yeşil alanlara erişim, sosyal iletişimin güçlenmesi genel olarak iyileştirilmiş sağlıklı ortam sunarken, artan mülk değerlerine, ekonomik büyümeye ve istihdam yatırımına katkıda bulunmaktadır (Wolch ve diğerleri, 2014).

İklim soylulaştırmasının olumsuz etkileri

Konu ile ilgili araştırmacılar iklim değişikliğine adaptasyon ve azaltım uygulamalarının ve müdahalelerin sosyo-mekansal eşitsizlikler üretmekte olduğunu savunmaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2016; Gould ve Lewis, 2021). Yapılan çalışmalar, düşük karbonlu kentsel dönüşüm projeleri gibi uygulamalar savunmasız grupları yerinden ederek iklim değişikliğine karşı alınan önlemlerden mahrum bırakıldığını vurgulamaktadır (Bouzarovski ve diğerleri, 2018; Gould ve Lewis, 2018b; Shokry ve diğerleri, 2020, 2021). Böylece, iklim değişikliğine karşı adaptasyonun yeni eşitsizlikler (sosyal, çevresel ve iklim adaletsizliği) ve iklim soylulaştırması üretebileceği öne sürülmektedir.

Aşağıda iklim soylulaştırmasını olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendiren çalışmalar listelenerek özetlenmektedir (Çizelge 4.10 ve çizelge 4.11).

Çizelge 4.10. İklim soylulaştırması yaşanmış vaka örnekleri ve etkileri

Çalışma bilgileri	Örnek vaka	Ülke	Etkileri
Shokry ve diğerleri, 2021	Philadelphia	ABD	Yeşil dirençli altyapıların daha çok zenginlerin yerleştiği alanlarda inşa edilmesi.

Çizelge 4.10 (devam). İklim soylulaştırması yaşanmış vaka örnekleri ve etkileri

Çalışma bilgileri	Örnek vaka	Ülke	Etkileri
Keenan ve diğerleri, 2018	Miami	ABD	Zengin kesimin risksiz yerleri işgal ederek düşük gelirli grubunu iklim değişikliğinin olumsuz etkisi ile karşı karşıya bırakması
De Koning ve Filatova, 2020	Beaufort ve Greenville	ABD	Düşük gelirli gruplar iklim değişikliğinin etkilerine daha çok maruz kalmaktadır.
Gould ve Lewis, 2021	Barbuda ve Gowanus kanalı	ABD ve Barbuda	Dirençli projelerin düşük gelirli grupların değil, daha çok varlıklı grupların kullanabildiği bir ayrıcalık oluşturmaması.
Bouzarovski ve diğerleri, 2018	Gdansk	Polonya	İklim değişikliğine uyum altındaki enerji verimliliği artırma amaçlı kentsel dönüşüm projelerinin sonuçta düşük gelirli hane halklarını yerinden etmektedir.

Çizelge 4.11. İklim soylulaştırmasını olumlu ve olumsuz değerlendiren çalışmalar

Yazar adı ve yıl	Olumlu etkileri	Olumsuz etkileri	Hem olumlu hem olumsuz
Anguelovski ve diğerleri, 2019b			+/-
Aune ve diğerleri, 2020		-	
Bouzarovski ve diğerleri, 2018		-	
Gould ve Lewis, 2021		-	
Keenan ve diğerleri, 2018		-	
De Koning ve Filatova, 2020		-	
Long ve Rice, 2020		-	
Rice ve diğerleri, 2021		-	
Shokry ve diğerleri, 2020		-	
Wiggins, 2018		-	

4.2.4. İklim soylulaştırmasına karşı mücadele stratejileri

Araştırmacılar, iklim soylulaştırmasının olumsuz etkilerine karşı savunmasız ve düşük gelirli grubu korumak için literatürde farklı açılardan önerilerde bulunmaktadır.

Keenan ve diğerleri (2018), iklim soylulaştırma olgusunu alanyazında ilk tartışan araştırmacılarıdır. Yazarlar, rakım yüksekliği ile emlak değerinin artışı arasında bir pozitif ilişki olduğunu tespit ederek, iklim soylulaştırmasını hafifletmek için kamunun iklim değişikliğinin ekonomik etkilerine ve iklim değişikliğine uyumun mevcut politika

çerçevesinde emlak piyasaları üzerindeki etkilerine karşı bir duyarlılık oluşturulması gerektiğini otaya koymaktadırlar. Aynı zamanda rakım yüksekliği ile ilgili yerinden edilme ve sosyo-ekonomik değişimin de değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Anguelovski ve diğerleri (2016), iklim değişikliğine uyum stratejileri kapsamında gerçekleşen mücadelelerin savunmasız ve düşük gelirli grupları eşitsizlik ve yerinden etmesine karşı plancıların bu konuda önemli rol oynayacağını vurgulayarak birkaç öneride bulunmuşlardır. Örneğin, plancılar farklı gruptaki insanlar (paydaş, sakinler, yetkililer) arasında diyalog kurarak bir iş birliği yapılması gerektiğini; iklim uyum stratejilerinden olumsuz etkilenen kesimin yeniden yerleşim ve yerinden edilmesine karşı sakinlerin bu sürece nasıl dayanması gerektiği ile ilgili eğitim vermesi gerektiğini; iklim uyum stratejilerinin tüm kentsel alanlardaki sakinlerin eşit derecede kullanabileceği şekilde bir çevresel adalet değerlendirme modeli geliştirilebileceğini; plancılar ve devletin mutlaka bireysel kâr için çabalayan grupların bu süreci olumsuz olarak kullanmasına izin vermemesi gerektiği gibi çözüm yolları önermektedir.

Anguelovski ve diğerleri (2019b), iklim değişikliğine uyum çerçevesinde uygulanan yeşil altyapı projelerinin sosyal ve toplu konut stoklarının korunmasını sağlayabilecek bir finansman planlarının yapılması gerektiğini, bunun yanı sıra bu yeşil altyapılar uygulanan çevrede, farklı gelir grupları için kalıcı şekilde uygun fiyatlı konutlar yapılması gerektiğini ve iyi tasarlanmış kira kontrol sistemleri, kira desteklerinin iklim soylulaştırmasının yarattığı yerinden edilmeyi önlemek için gerekli araçlar olduğunu öne sürmektedir.

McAlpine ve Porter (2018), iklim değişikliğinin kentsel alanlardaki özellikle kıyı kentlerinde mülk ve topluluğun sosyal bütünlüğünü korumak için devlet ve ilgili kurumların küçük ve büyük ölçekte sel riskini azaltacak uyum önlemleri ve stratejileri geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yazarlar yine, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için devlet, ilgili alandaki araştırmacılar ve toplumun acil şekilde iş birliği yaparak en uygun çözümü araması gerektiğini vurgulamaktadır.

Rice ve diğerleri (2020), politikacı ve diğer ilgili kişilerin karbon azaltım politikalarının doğurduğu istenmeyen sosyal ve çevresel sonuçlarını göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunun dışında, düşük gelirli ve savunmasız grupların düşük karbonlu uygulamaların faydalarını kullanabilmesi için “yer değiştirmeme hakkı”

olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bu süreç içerisindeki farklı grupların diyalog içinde olup iş birliği yapması gerektiğini ve orta gelirli grupların da bilinçli şekilde bu süreçteki olumsuz sonuçları azaltmak için önemli bir rol oynayacağını ortaya koymaktadır.

Forsyth ve Peiser (2021) makalesinde, önceden kapsamlı planlanmış yerleşim alanlarının iklim soylulaştırmasına ve iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı iklimden dolayı yayılmaya (*climate sprawl*), yani dağınık yerleşimden kaynaklanan kentsel yayılmayı önlemek için iyi bir çözüm olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yerleşim şekli iklim değişikliğinin riski altında kalan bölgelerdeki sakinlerin tamamını yeni planlanmış mahalle veya daha küçük yerleşim alanlarına taşımayı ifade etmektedir. Bu şekildeki bir taşınma yaklaşımı sakinler arasındaki sosyal bağı hiç bozmadan bir bütünlük içerisinde yeni bir yerleşim yerine taşıyarak sakinlere yararlı olabilmektedir.

Gould ve Lewis (2021) çalışmasında, dirençlilik soylulaştırmasını önlemek için farklı açılardan önerilerde bulunmaktadır. Örneğin, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden fazla etkilenen kıyı alanlarından topluca taşınması gerektiğini önermektedir. Ek olarak, eğer toplu taşınma söz konusu değilse iklim değişikliğinin etkilerine daha dirençli olan doğa temelli çözümlerin verimli bir şekilde uygulanabileceğini vurgulamaktadır. Daha spesifik olarak, iklim bölgelerine göre tropikal bölgelerde mangrov ormanlarının dikilmesi ve çoğaltılması; daha ılıman iklimlerde beton gibi yapılandırılmış altyapıların yerine sünger parkların yapılması gibi düşük maliyetli çözümler önermektedirler.

4.3. Soylulaştırmanın Çevre ve İklim Yönlerinin Ölçülmesinde Kullanılan Göstergeler

Tez çalışmasının bu kısmında, çevresel ve iklim soylulaştırmasını ölçmek için kullanılan yöntem ve göstergelere genel bir bakış sağlanmaktadır.

Son on yıla bakıldığında, çevresel ve iklim soylulaştırma araştırmaları ile ilgili farklı yöntemlerle bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Çizelge 4.12'den yola çıkarak, saha çalışması, görüşmeler dahil olmak üzere nitel araştırma yöntemleri ve nicel yöntemlerle örneğin CBS gibi teknik araçlar kullanılmaktadır. Gün geçtikçe, araştırma konuları teorik araştırmalardan, farklı bakış açıları ile daha somut ampirik araştırmalara geçmektedir.

Soylulaştırma olgusunun doğru bir yöntemle nasıl değerlendirileceği ölçme konusu alanyazında çok tartışılan bir konu olmuştur. Maantay ve Maroko (2018), soylulaştırmanın ölçülmesinde bir fikir birliği oluşmadığını vurgulamaktadır. Soylulaştırma kavramına tekrar göz atıldığında, göz önüne çıkan özelliklerden birincisi sosyo-ekonomik statüdeki değişim, ikincisi ise fiziksel değişim olmaktadır. Bundan yola çıkarak çevresel soylulaştırma olgusunu ölçmek için genelde yaygın olarak kullanılan göstergelerden birincisi, nüfus sayımı verilerine (*census tract data*) (nüfus, cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi vb.) dayanan çalışmalar olmaktadır. İkincisi ise, nüfus sayımı verilerini, sunulan olanaklara yakınlık (yeşil yol, topluluk bahçesi, park vb.), rakım yüksekliği ve konut fiyatlarındaki değişiklikler gibi göstergeleri kullanan çalışmalardır.

Çizelge 4.12. Çevresel ve iklim soylulaştırması ile ilgili bilimsel çalışmalarda kullanılan yöntemler

Kategori	Faktörler	Yöntem	İlgili içerikler
Ekonomik yönden	Konut fiyatı; gelir düzeyi; konut kalitesi.	CBS; ekonometrik model; mekansal regresyon analizi; saha görüşmeleri; anket.	Kentsel yeşil alanların yerleşim süresi üzerindeki etkisini değerlendirmekte (Łaszkiewicz ve diğerleri, 2018); konut değerlerindeki artışı kentsel alanlarda eko-soylulaştırma sorunuyla ilişkilendirmekte (Jo Black ve Richard, 2020); yeşil altyapı ve konut fiyatlarının artışı (Immergluck ve Balan, 2018).ilişkilendirilmekte
Çevre yönünden	Coğrafya; sanayi bölge; park; konum; bitki; hava kalitesi; yeşil altyapı; akıllı kentler için eko-yenilikler.	CBS; istatistiksel analiz; nüfus sayım analizi; ajan tabanlı modelleme (ABM); hedonik analiz; taşkın modelleme; yazılı kaynaklar inceleme; saha görüşmeleri; literatür inceleme; mekansal analiz yöntemi.	Kentsel istenmeyen kirli araziler ve çevresel soylulaştırma ilişkisi üzerine (Anguelovski, 2016); High Line parkındaki bitki üzerinden çevresel soylulaştırma üzerine inceleme (Patrick, 2014); hava kalitesinin artışı ve çevresel soylulaştırma ilişkisi (Sieg ve diğerleri, 2004); yeşil altyapının savunmasız insanları iklim değişikliğinden koruyup korumadığı ile ilgili sorgulamalar (Shokry ve diğerleri, 2020).

Çizelge 4.12 (devam). Çevresel ve iklim soylulaştırması ile ilgili bilimsel çalışmalarda kullanılan yöntemler

Kategori	göstergeler	Yöntem	İlgili içerikler
Sosyal yönden	Yaş; cinsiyet; nüfus değişimi; çevresel adalet; eğitim durumu; ırk; azınlık grubu.	CBS; yarı yapılandırılmış görüşmeler; antropojik yöntem; nüfus sayım analizi; literatür inceleme; etnografik araştırma yöntemi; karma yöntem (istatistiksel, uzaktan algılama); kavramsal yaklaşım; saha çalışması.	Çevresel adalet ve sürdürülebilirlik ilişkisi (Checker, 2011); sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun önemsinmesi (Haase ve diğerleri, 2017; Pearsall, 2010); ekolojik soylulaştırma ve adalet ilişkisi (Dooling, 2009); iklim değişikliğine adaptasyonun savunmasız insanlara eşitsizlik yarattığı üzerine (Anguelovski ve diğerleri, 2016); çevresel ayrıcalık, ekonomik büyüme ve tüketim tarzının kamusal alanların neoliberalleşmesine bağlantılı olduğu üzerine değerlendirmeler (Loughran, 2014).
Fiziksel mekân yönünden	Deniz seviyesinden yükseklik; sanayi bölge; düşük karbonlu altyapılar.	Kontent analiz; yarı yapılandırılmış görüşme; kavramsal; regresyon analizi; ajan tabanlı modelleme (ABM); CBS; çevre modelleme.	Deniz seviyesinden yüksekliği ve konut fiyatındaki değişim (Keenan ve diğerleri, 2018); taşkın ve zarar görülebilirlik değerlendirilmesi (Koning ve Filatova, 2020); çevresel soylulaştırma ve tehlikeli/toksik alan arasındaki ilişki (Eckerd, 2011); düşük karbonlu altyapıların, düşük gelirli nüfusu yerinden ettiği üzerine (Rice ve diğerleri, 2020); yeşil altyapıların soylulaştırma ile ilişkisi (Shokry ve diğerleri, 2021).

Çevresel soylulaştırmayı ölçmek için farklı göstergeler kullanılmaktadır. Çevresel soylulaştırmanın etkisi genelde yukarıda bahsedilen iki özelliği içerir. Bunlar sosyal-ekonomik statüdeki değişim ve fiziksel değişim (çevresel iyileştirme) olmaktadır. Alanyazına bakıldığında da çevresel soylulaştırmayı tespit etme ve ölçme değişkenleri yukarıdaki aktarılan iki yaklaşıma göre değerlendirilmektedir. Göstergelerden örnek vermek gerekirse, kira ve konut fiyatlarındaki artış, beyaz olmayan insanların oranındaki değişim, eğitim seviyesi lisans eğitim düzeyinden yüksek olan nüfusun oranındaki değişim, gelir düzeyindeki değişim, yeşil alana olan erişim gibi göstergeler yer almaktadır. Bu göstergeler yeşil altyapılar ile ilişkilendirilerek ölçülmektedir. Bunun dışında çevresel soylulaştırma farklı kentlerde kendi özelliklerine göre farklı göstergeler eklenerek de ölçülebilmektedir. Örneğin, bazı kentlerde etnik olarak azınlık grupların (siyah, latin) ve Küresel Kuzey ve Güney ülkelerinden göç eden nüfus oranındaki değişim; 65 yaş üstü yalnız yaşayan yaşlı nüfus üzerindeki değişim gibi farklı göstergeler de değerlendirilebilmektedir. Bu tez

çalışmasında soylulaştırma ile ilgili göstergelere bazı bilimsel araştırmalardan örnek verilerek çizelge 4.13'deki gibi özetlenmektedir.

Çizelge 4.13. Çevresel soylulaştırmayı ölçmek için çalışmaların kullandığı göstergeler özet listesi

Çalışma, yazar(lar) adı ve yıl	Amaç	Göstergeler
Anguelovski ve diğerleri, 2018b	Barselona'da kentlerde bulunan yeşil alanların sosyal ve ırksal eşit dağılıp dağılmadığı ve bu yeşil alanların çevresel soylulaştırmaya neden olup olmadığını tespit etmek	- Hane halkı geliri; - Lisans ve üstü nüfus oranı; - Tek başına yaşayan 65 yaş üstü nüfus oranı; - Küresel Güney'den göç eden nüfus oranı; - Küresel Kuzey'den gelen nüfus oranı;
Eckerd, 2011	Sanayi alanların temizlenip iyileştirildikten sonra çevresel soylulaştırmaya yol açıp açmadığını tespit etmek.	- Yönetici ve profesyonel pozisyonda çalışan 25 yaş ve üstü nüfus; 25 yaş ve üstü en az lisan mezunu nüfus;
Maantay ve Maroko, 2018	Topluluk bahçelerin çevresel soylulaştırmaya yol açıp açmadığını tespit etmek.	- Kişi başına gelir, - İrk ve etnik köken - Nüfus sayımı blok yapı grubu düzeyinde ve ilçe genelindeki toplam nüfus
Rigolon ve Nemeth, 2020	ABD'de farklı şehirlerde bulunan yeni parkların konumunun (şehir merkezine uzaklığı), büyüklüğünün ve işlevinin (aktif ulaşım) soylulaştırmaya yol açıp açmadığını tespit etmek.	- Medyan hane halkı gelir - Beyaz olmayanların nüfus içindeki oranı - Yeni parklar
Benson ve Bereitschaft, 2020	Yeşil binaların soylulaştırmaya yol açıp açmadığını tespit etmek.	- Medyan gelir - Medyan kira - Eğitim düzeyi - Medyan arazi değeri - Medyan yaş - Hane halkı büyüklüğü - Beyaz olmayan nüfusun oranı - İrk çeşitliliği

İklim soylulaştırması literatürde oldukça yeni kavram olduğu için, bu olguların nasıl ölçüldüğüne dair araştırmalar sınırlı olmaktadır. Yapılan çalışmalar hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri ile gerçekleşmiştir. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan araştırmalar genelde yarı yapılandırılmış görüşmeler, literatür inceleme yöntemleri kullanarak gerçekleştirilmektedir.

Araştırmacılar nicel yöntemler ile iklim soylulaştırmasını farklı ölçütler ile tespit etmeye çalışmışlardır. Aune ve diğerleri (2020) çalışmalarında, New Orleans kentinde Katrina kasırgasından sonra oluşan iklim soylulaştırmasını ölçmeye çalışmışlardır. İklim soylulaştırmasını ölçmek için sel şiddet derecesi, rakım ve soylulaştırma ilişkilerini araştırmışlardır. Bunu ölçmek için kullanılan göstergeler ise, nüfus sayımı verileri, rakım verileri ve sel şiddeti derece verileri kullanılmıştır. Örneğin, ırk, etnik köken, eğitim düzeyi, konut özellikleri ve ekonomik özellikleri analiz ederek fırtına öncesi ve sonrasındaki sosyo-ekonomik değişimi tespit etmeye çalışmışlardır.

Keenan ve diğerleri (2018) çalışmasında, iklim soylulaştırmasını ölçmek için rakım yüksekliği ve konutların rakıma göre fiyat değişikliği olup olmadığını araştırmıştır. Yazarların araştırmalarında iki tane hipotez oluşturarak iklim soylulaştırmasını tespit etmeye çalışmışlar. Birinci hipotezi, Miami-Dade ilçesindeki, tek aile mülk (*single-family property*) değerinin ve rakım yüksekliği arasında bir pozitif ilişki olduğu; ikinci hipotezi ise, 2000 yılından sonra, rakımın yüksek olduğu bölgelerdeki ev fiyatlarının rakımın düşük olduğu bölgelerdeki ev fiyat artışından hızlı olduğudur. Araştırmada kullanılan göstergeler mülk tipi, bina büyüklüğü, mülk ve bina değerleri, inşa yılı, yatak ve banyo sayısı, emlak ve piyasa vergisi değerlendirme değerleri kullanılmıştır. Çizelge 4.14’de konu ile ilgili çalışmaların soylulaştırmanın iklim yönünü nasıl ölçmeye çalıştığı liste şeklinde sunulmaktadır.

Çizelge 4.14. İklim soylulaştırmasını ölçmek için çalışmaların kullandığı göstergeler özet listesi

Çalışma, yazar(lar) adı ve yıl	Amaç	Göstergeler
Shokry ve diğerleri, 2020	Yeşil ve dirençli altyapı müdahalelerin savunmasız grupları ne ölçüde koruduğunu veya yeni eşitsizliklere ve güvensizliklere yol açtığını araştırmak.	• Yoksulluk içinde yaşayanlar, işsizler • Lisans derecesi olmayanlar • 65 yaş üstü nüfus • Tek ebeveynli aile • Azınlık kökenli (Siyah ve Hispanik) ve sınırlı İngilizce dil yeterliliği olanlar • Yeşil altyapı dağılımı

Çizelge 4.14 (devam). İklim soylulaştırmasını ölçmek için çalışmaların kullandığı göstergeler özet listesi

Çalışma, yazar(lar) adı ve yıl	Amaç	Göstergeler
Aune ve diğerleri, 2020	Taşkın/sel şiddet derecesi, rakım yüksekliği ve soylulaştırma arasındaki ilişkiyi tahmin etmek ve bu ilişkilerin mahalle düzeyinde fırtına öncesi ve sonrası sosyo-demografik faktörler tarafından değiştirilip değiştirilmediğini tahmin ederek iklim soylulaştırmasını incelemek.	• Irk, etnik köken • Eğitim düzeyi • Konut özellikleri • Ekonomik özellikler
de Koning ve Filatova , 2020	Yüksek riskli sel alanlarında yaşayan hanelerin gün geçtikçe sıklıkla görülen sel risklerine yanıt olarak yerleşim davranışlarını araştırmak.	• Bina yaşı • Konut büyüklüğü • Yatak odası sayısı • Hane halkı geliri • Gelir düzeyi
Shokry ve diğerleri, 2021	Yeşil dirençlilik projelerinin hassas bölgelerde iklim soylulaştırmasıyla bağlantılı olup olmadığını araştırmak	• Irk/Etnik • Kira • Gelir • Eğitim düzeyi • Yeşil dirençlilik altyapılarının dağılımı
Keenan ve diğerleri, 2018	İklim değişikliğinin coğrafi konumu ve emlak piyasasını etkileyip etkilemediğini tespit etmek.	• Mülk tipi • Bina büyüklüğü • Mülk ve bina değerleri • Yatak odası ve banyo sayıları

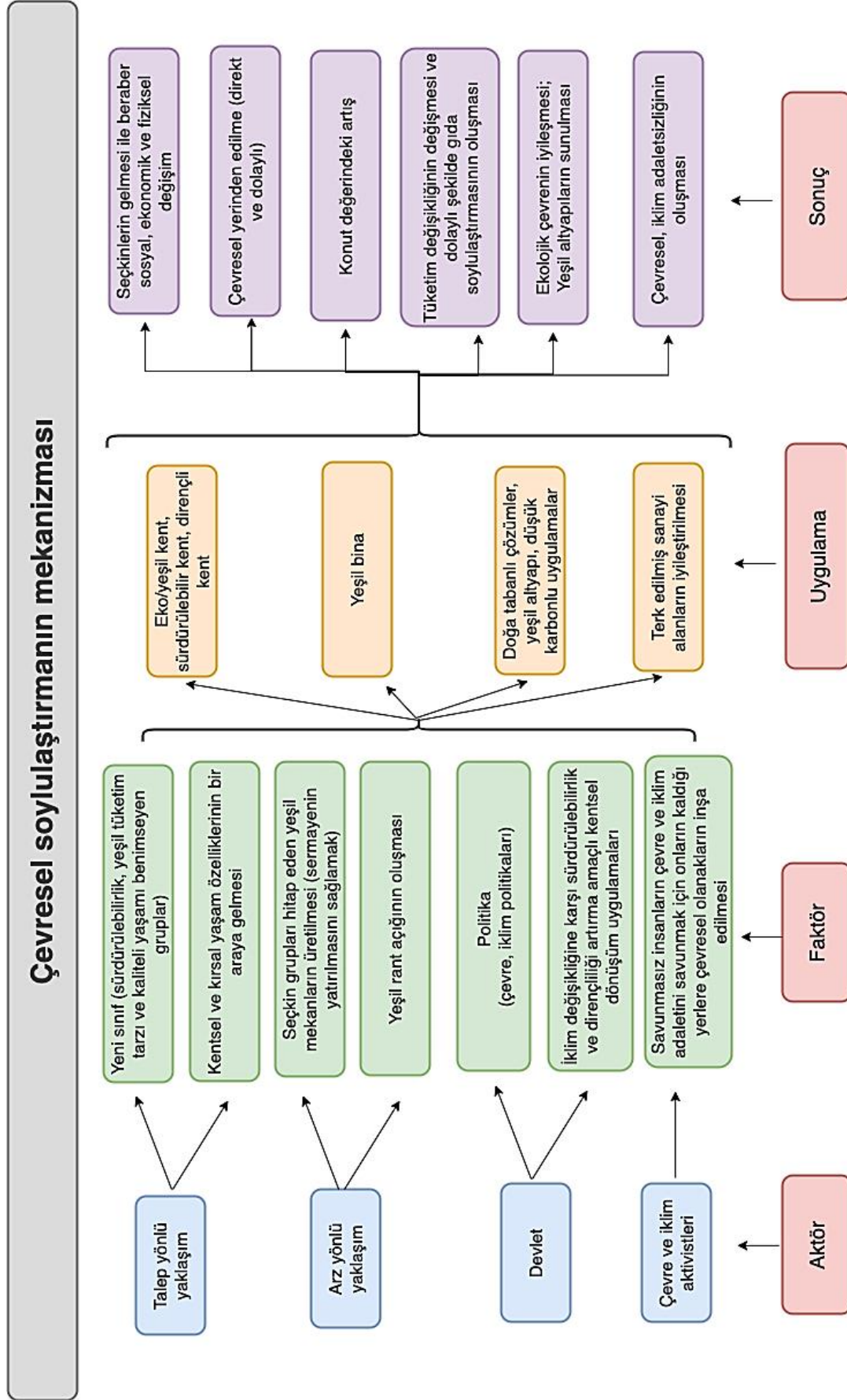
4.4. Bölüm Sonucu

Bu tez çalışması, son zamanlarda alanyazında ilgi gören kentsel alanlardaki çevresel/yeşil/ekolojik/eko/iklim/karbon/dirençlilik olarak farklı şekilde ifade edilen soylulaştırma olgusunu incelemektedir. Soylulaştırma tartışmaları içinde çevre boyutuna vurgu yapmaktadır. Bu kavramlar genelde benzer konular ile ele alınmakla birlikte bazı açılardan küçük farklılıklar içermektedir. Örneğin, yeşil soylulaştırma kavramı alanyazına bakıldığında, daha çok kentlerde bulunan yeşil alan (park, yeşil yol, topluluk bahçesi, kentsel yeşillendirme uygulamaları vb.) odaklı çalışmaları içermektedir. Ekolojik/eko soylulaştırma ise çevre gündemlerinin yarattığı savunmasız insanların kamusal alanlardan dışlanması ile ilgili konulara odaklanmaktadır. Çevresel soylulaştırma ise, alanyazında geniş

kapsamlı kullanılan bir kavram olarak görülmektedir. İklim soylulaştırması ise kıyı alanlarındaki taşkından dolayı sakinlerin güvenli bölgelere yerleşmesi ile ilgili konuları içermektedir. Karbon soylulaştırması daha çok enerji verimliliğini sağlamak amaçlı kullanılan uygulamaları ve kentsel dönüşüm projeleri ile ilgilidir. Dirençlilik soylulaştırması ise, kıyı kentlerindeki sel/taşkın etkilerini azaltmak için kullanılan yapısal uygulamalar üzerinden ele alınmaktadır. Soylulaştırmanın çevre yönleri ile ilgili bu yeni biçimlerin oluşum sebepleri çok aktör ve faktör ile ilişkili olmaktadır (Şekil 4.3). Örneğin kentsel alanlarda yeşil alanların çoğalması, sürdürülebilirlik, çevresel/iklim adaleti, iklim değişikliğine uyum politikaları ve uygulamaları hem de neoliberalizmin kâr amaçlı kullanmasıyla kentsel alanlarda çevresel/yeşil/ekolojik/eko/iklim/karbon/dirençlilik soylulaştırma olgusu oluşmaktadır. Soylulaştırmanın bu çevre boyutu ile ilgili biçimleri farklı adlar ile tanımlanmış olsada aslında aynı problemleri ele aldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, tez çalışmasında bu farklı adlandırmalar ile geçen soylulaştırma biçimleri genel olarak çevresel soylulaştırma olarak adlandırılmıştır.

Araştırma eğilimi açısından incelendiğinde, çevresel soylulaştırmanın çevresel adalet kavramı ile birlikte son zamanlara doğru iklim ve karbon soylulaştırması ve iklim adaleti kavramına doğru kaymakta olduğu görülmektedir (Bkz. Şekil 3.9) Bu da soylulaştırma konusunun günümüzdeki en önemli konu olan iklim değişikliğini dahil edecek kadar genişlemekte olduğunu göstermektedir. Şekil 4.3’de çevresel soylulaştırma kavramının gelişim mekanizmasını özetleyen bir şema oluşturulmuştur.

Bu bölümün sonuna kadar tez kapsamında ele alınan konular, şehirdeki seçkinler için çevresel ayrıcalık oluşturan konut piyasası dinamiklerinin hakimiyeti karşısında “kentsel çevre adaleti” kavramının planlama süreçlerinde üzerinde durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda örnek çalışma alanı olarak belirlenen ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma sürecini anlamak, neoliberal kentsel politikaların yıkıcılığına karşı önlemler geliştirmek açısından elzemdir.

Şekil 4.2. Çevresel soylulaştırmanın gerçekleşme süreci

5. ALAN ÇALIŞMASI

ORAN Mahallesi Ankara'nın emlak piyasası içinde değerli mahalleleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Doğa ile içiçe ve prestij yaşam konforu sunan mahalle, Ankara'nın eski (50 yıllık) bir mahallesidir. Ankara'daki kamu arazileri ile kentsel dönüşüm hareketi, 2000'li yılların ilk yarısında ORAN mahallesi ve çevresini de içine almıştır. Yıllarca süren ekolojik doğal çevre temelli konut, ticari geliştirme ve kentsel dönüşümden sonra, ORAN mahallesi prestij konut alanı olarak yüksek gelir grubunun yaşam, tüketim ve eğlence bölgesi haline gelmiştir. Bakıldığında, bu değişim belirgin bir soylulaştırma olgusunun yansımasıdır. Son 20 yılda ORAN mahallesinde doğanın çekiciliği ile oluşan lüks yaşam alanları, çeşitli alışveriş merkezleri, ticaret merkezleri, karma kullanım özelliği olan kapalı siteler yapılmaya başlanmıştır. Soylulaştırma olgusunun gelişme sürecinin uzun bir süreç olması ve çok yönlü özelliklere sahip karmaşık bir olgu olduğu gerçeğine dayanarak bu bölüm, ORAN mahallesinde yaşanan çevresel soylulaştırma olgusunun gelişme sürecini ve özelliklerini aktarmaktadır.

5.1. ORAN Mahallesinin Kent İçindeki Konumu ve Çevresel Özellikleri

ORAN mahallesi, Başkent Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunmaktadır ve Ankara'nın güney kısmında yer almaktadır (Şekil 5.1). Mahalle Ankara'nın merkezi olan Kızılay'dan yaklaşık 11 km uzaklıktadır. ORAN mahallesinin çevresine bakıldığında Turan Güneş Bulvarı ile şehir merkezine ulaşım kolaylıkla sağlanmaktadır. Mahallenin batı tarafı Konya yolu ile sınırlanmaktadır. Mahalle, batı ve güney yönlerinden ODTÜ ormanı ile çevrelenmektedir. Bunun yanı sıra güney tarafı yine Eymir gölü ile komşu olan doğal alanların uzantısındadır (Şekil 5.2). Bakıldığında ORAN mahallesi belirgin bir coğrafi avantaja ve erişilebilirliğe sahiptir. Bu nedenle ORAN ve çevresi Başkent Ankara'nın tercih edilen konut yerleşim bölgelerinden biridir.

Coğrafi özellikler açısından ORAN mahallesi Ankara çanağının dışında yer almaktadır (Şekil 5.3). Bu durum, mahallenin özel mikro klima ve temiz hava özelliklerini barındırmasına da neden olmaktadır (Kazancı, 2014). Ayrıca ORAN mahallesi doğal manzara değeri yüksek olan bir bölgedir. Mahallenin bu özelliği, konut seçiminde talebi yönlendiren en önemli faktörlerden biridir.

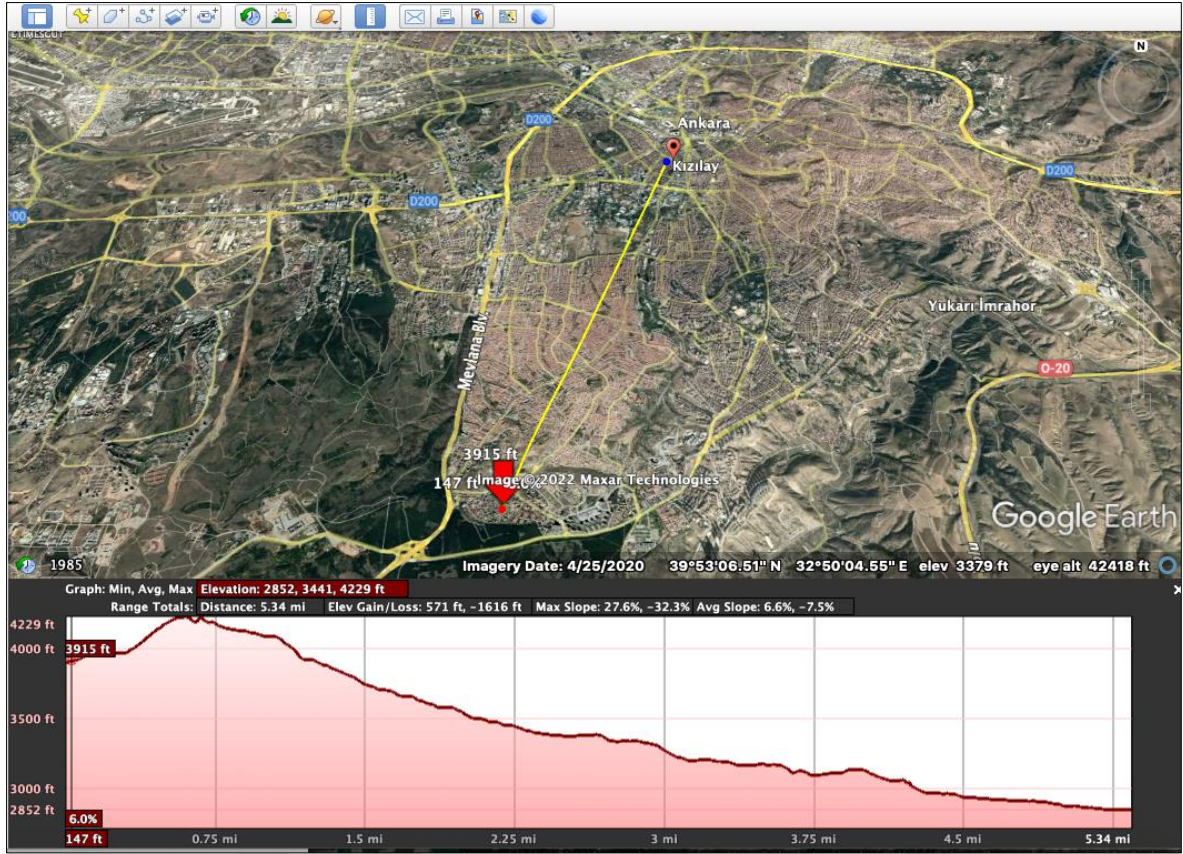
ORAN mahallesi'nin yüzölçümü 15,179m², nüfusu 11.894 kişidir. Nüfus yoğunluğu 762,925 kişi/km² dir (Endeksa, 2022). Mahalle sınırları içinde 6.295 konut ve 653 işyeri bulunmaktadır (Endeksa, 2022).

Şekil 5.1. Ankara ORAN Mahallesi ve çevresi (Google Earth, 2022)

Şekil 5.2. ORAN mahallesinin çevresinde bulunan çevresel olanaklar (Google Earth, 2022)

Şekil 5.3. ORAN mahallesinin rakım yüksekliği (Google Earth, 2022)

ORAN mahallesinin çevresel soylulaştırmaya yol açtığını açıklamak için mahallenin tarihsel gelişimine bir göz atmak gerekmektedir. Tez çalışmasının aşağıdaki bölümlerinde ORAN Şehrinin doğuşu, TBMM milletvekili lojmanları ve lojmanların yıkımından sonraki Park Oran Konutlarının yapım süreci ile Kuzu Effect ve One-Tower sitelerinin yapılması ile günümüzde devam eden karma kullanımlı yüksek yapılaşma süreci ele alınmaktadır.

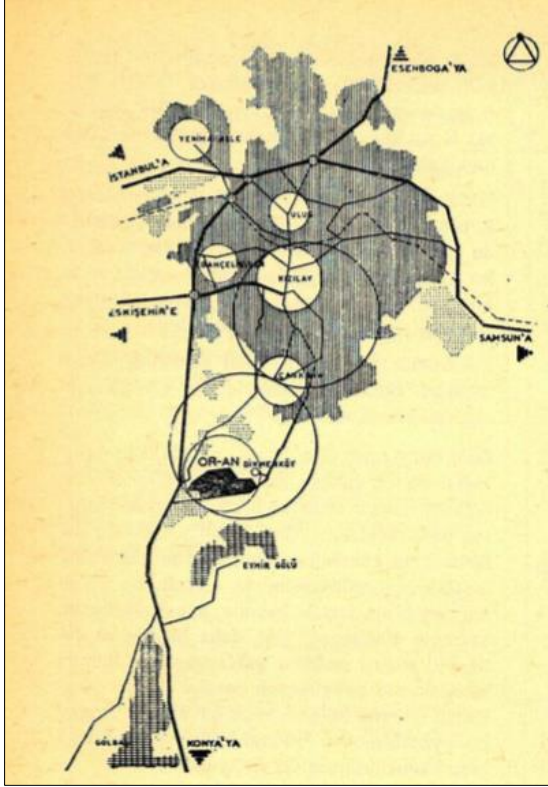
5.2. ORAN Şehrinden Kapalı Sitelere-AVM'lere Uzanan Yol

ORAN Şehri'nin öyküsü (1970-1984) (Çevresel soylulaştırma sürecinin öncesi)

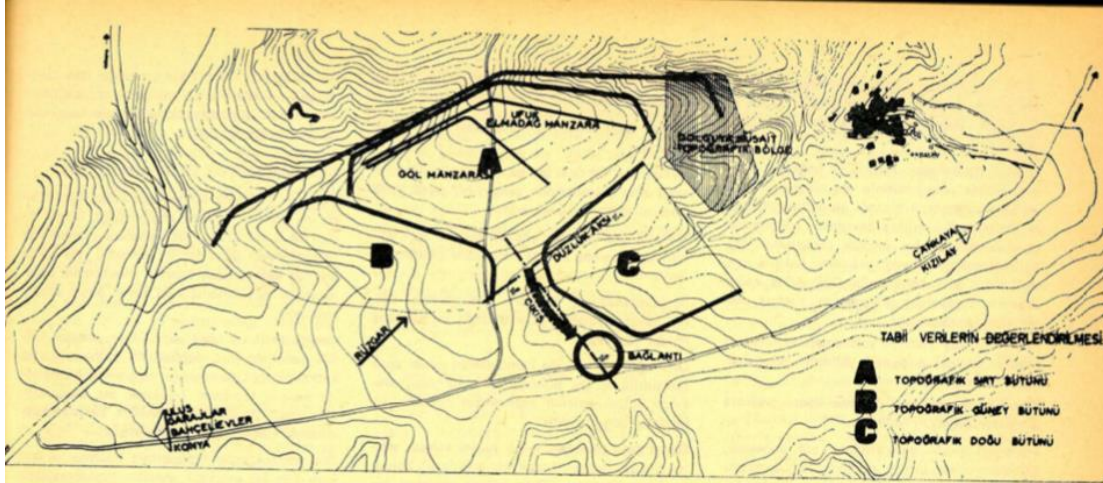
ORAN projesi için o zamanlarda yerleşim alanı olarak Eskişehir yolu belirlenmiştir, ancak Eskişehir yolu üzerindeki arsa fiyatı yüksek olduğu için daha uygun arsa fiyatı olan şu anki ORAN mahallesinin bulunduğu arazi tercih edilmiş (Aktan, 2008). Alan iklim özellikleri nedeniyle Ankara sakinlerinin 1970'lerde spor ve mesire alanı olarak tercih ettiği bir bölge olmuştur (Kazancı, 2014). Bu özellikler ve konut ihtiyaçları sonrasında ORAN şehri olarak adlandırılan ilk özel toplu konut projesi, Ankara kent sınırına yakın olduğu için Ankara'nın

uydu kenti olarak uygun bir konuma sahip olduğu düşünülerek yerleşim alanı olarak seçilmiştir (Kazancı, 2014) (Şekil 5.4, Şekil 5.5).

İlk başta projeyi Orta Anadolu (OR-AN) Emlak Şirketi üstlenmiştir. İlgili yazılı kaynaklar incelendiğinde, ORAN şehri her açıdan çok kapsamlı ve iyi planlanmış bir proje olarak nitelendirilmiştir (Kazancı, 2014). Örneğin, 110 hektarlık bir alana düşük katlı konutlar ve merkezde yüksek katlı iş alanı olarak binalar tasarlanmıştır. Mahallenin komşuluk bağına güçlendirmek için yeşil alanlar, sokaklar ve yaya yolları buna göre tasarlanmıştır (Anonim, 1970). Bunun yanı sıra ORAN Şehri temel olarak bahçe kent modelini benimseyerek tasarlanmıştır (Aktan, 2008). Şehir merkezinden uzakta olması nedeniyle kendi kendine yeten bir yaşam çevresinin oluşturulması da amaçlanmıştır (Aktan, 2008).

Şekil 5.4. ORAN Şehri'nin coğrafi konumu (Anonim, 1970)

Şekil 5.5. ORAN Şehri'nin doğal verilerinin değerlendirilmesi (Anonim, 1970)

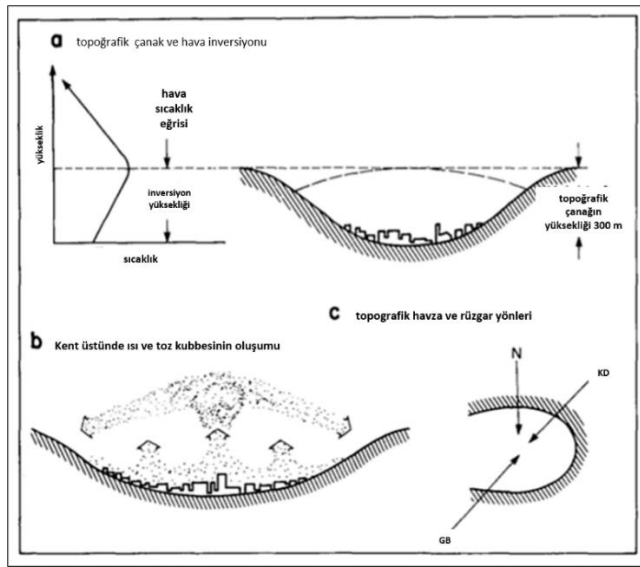

Şekil 5.6. ORAN Şehri'nin maket fotoğrafı (Aktan, 2008)

ORAN Şehri'nde planlanan 7000 adet konutu ORAN şirketi aşama aşama inşa etmeyi hedeflemiştir (Aktan, 2008). Projenin asıl amacı, düşük fiyatlı konut inşa etmek olsa da sonrasında, üretilen konutlar orta-üst gelir grubu tarafından tercih edilmiştir (Aktan, 2008). Aynı zamanda ORAN mahallesinin coğrafi konum olarak yüksek rakımda olması ve havanın kent içine göre soğuk olması ısınma masraflarının yükselmesine neden olmuştur ve bu durum sakinlerin maliyetleri karşılamasını zorlaştırmıştır (Kazancı, 2014).

1970'li yıllarda Ankara kentinin hava kirliliği, önemli bir kentsel sağlık sorunu olarak yaşanmıştır (Kazancı, 2014). Ankara bir ucu batıya doğru açık olan bir topoğrafik çanak içinde yer alır. Bu durum kirli havanın kent üstünde asılı kalmasına neden olur. Bu nedenle kirli hava solumak istemeyen Ankaralıları, 1970'li yıllarda kooperatifler yoluyla mevzi

planlar ile havası temiz topoğrafik çanağın dışında önemli bir konut talebi oluşturdular. Ankaralıların topoğrafik çanağın dışında yerleşme eğilimleri, kentin planlama çalışmalarına da entegre edildi. Ankara 2015 yılı için yapılan üst ölçekli planlama çalışmalarında, kentin batı koridorundaki gelişimi hava kirliliği (Şekil 5.7) sorununu aşmak için bir planlama ilkesi olarak yer aldı (Altaban ve Güvenç, 1990). ORAN Şirketi, ORAN Şehrinin inşa edildiği yerin coğrafi konumundan dolayı sakinlerine temiz bir hava sunmayı ve planlama ilkeleri kapsamında yaşam alanını “temiz hava” ideali (Şekil 5.8) ile inşa etmeyi planlamıştır (Aktan, 2008; Kazancı, 2014).

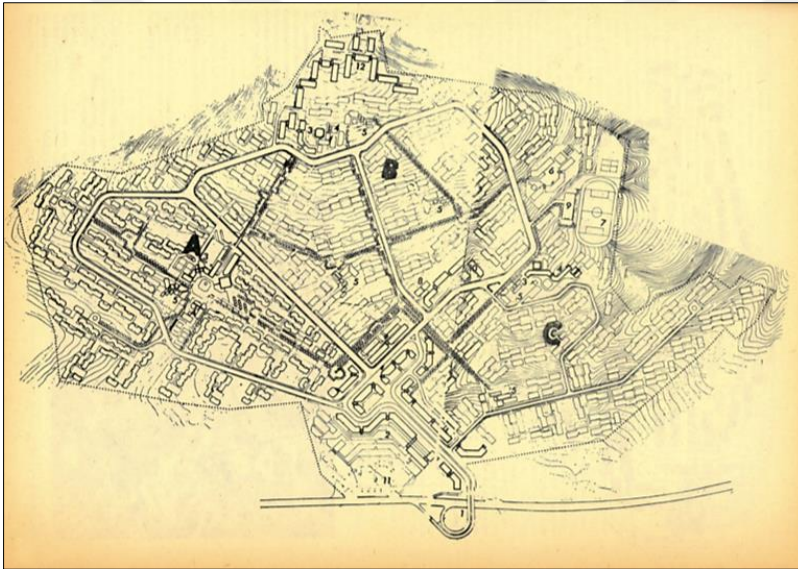

Şekil 5.7. Ankara kentinin çanak morfolojisi ve hava kirliliği ilişkisi (Altaban ve Güvenç,1990)

Şekil 5.8. ORAN şirketinin ORAN temiz hava şehri ile ilgili tasarladığı reklam broşürü (Aktan, 2008)

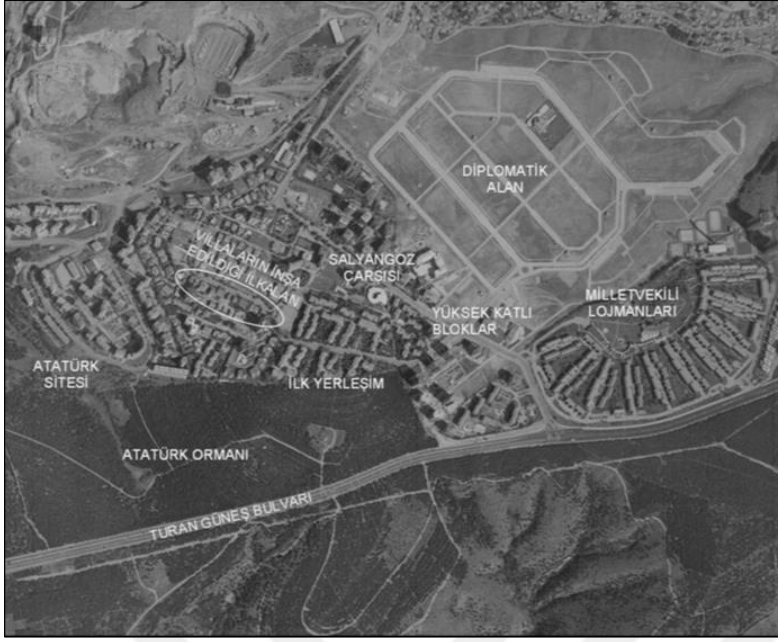
ORAN şehri başlangıçta üç mahalle olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.9). Orta Anadolu emlak şirketi başlangıçta ilk projeden kazanacağı kâr ile diğer kısımları tamamlamayı hedeflemiştir (Aktan, 2008). Ancak Batı mahallesi ile adlandırılan mahalle yapıldıktan sonra, şirket ekonomik sıkıntıya girdiğinden dolayı şirket ortakları ve müteahhitler arasında anlaşmazlık ortaya çıkmıştır (Aktan, 2008). Şirket de kendisini zor durumdan kurtarmak için planlanan ORAN Şehri içindeki inşaatı henüz başlamayan arsalarını satışa çıkarmıştır (Aktan, 2008). Sonrasında ORAN şirketinin bazı arsaları kooperatif için istimlak edilerek eski ORAN şehri yapısına uygun olmayan çok katlı Atatürk sitesi inşa edilmiştir (Kazancı, 2014). Böylece ORAN şirketinin arsaları satması ile hedeflenen yerleşim alanı tamamlanamamış ve ORAN mahallesinin gelişiminde yeni bir dönem başlamıştır.

Şekil 5.9. ORAN Şehri'nin tasarlanan mahalleleri (Anonim, 1970)

TBMM Milletvekili Lojmanları (1984-2004) (çevresel soyulaştırma sürecinin ilk aşaması):

ORAN şehri projesi içindeki diğer arsalar devlet tarafından diplomatik site ve milletvekili lojmanlarının yapılması için istimlak edilmiştir (Aktan, 2008) (Şekil 5.10). 1990 yılında milletvekili lojmanları bitirilmiştir. 1995 yılında milletvekillerinin sayısının artması nedeniyle ek konuta ihtiyaç duyulmuştur ve 1997 yılında ise ek binalar (Şekil 5.11, Şekil 5.12) tamamlanmıştır (Aktan, 2008).

Şekil 5.10. ORAN Şehri projesinin sonlanmasından sonraki arazi kullanımı (Aktan, 2008)

Şekil 5.11. TBMM Milletvekili lojmanları (Kale, 2008)

Şekil 5.12. TBMM Milletvekili lojmanları yıkılmadan önceki fotoğrafı (Eski Ankara fotoğraflar, 2022)

2002 yılında devlet, milletvekili lojmanları arsasının satılmasına karar vermiştir (Kale, 2008). Sebebi ise bir yandan arsayı daha iyi bir yatırıma dönüştürecek şekilde değerlendirmek, diğer yandan ise milletvekillerinin halk ile iç içe yaşamasını teşvik etmektir (Kale, 2008). Böylelikle milletvekili lojmanları bina ömrünü doldurmadan yıkılmaya başlamıştır (Şekil 5.13). Milletvekili lojmanlarının yıkılmasından sonra boşa çıkan araziye değerlendirmek için farklı yatırım önerileri sunulmuştur ve en son daha çok kâr elde edilebilecek Panora AVM'nin inşa edilmesine karar verilmiştir (Kale, 2008).

Milletvekili lojmanlarının yıkılması olayına bakıldığında devlet eliyle milletvekilleri yerinden edilmiş ve ekolojik çevre hem de ulaşım açısından avantajlı bir alan yeniden değerlendirmeye alınarak arazi kullanım ve imar planı kararlarıyla rant artışı sağlanmıştır.

Şekil 5.13. Milletvekili lojmanlarının yıkılım sürecindeki bir görüntü (Galpay, 2007)

Park Oran Konutları, Kuzu Effect ve One-Tower (2007-günümüze) (çevresel soylulaştırmanın gelişme aşaması):

2007 yılında yıkılan lojman alanının bir kısmında, Park Oran konutları inşa edilmeye başlamıştır. Rant değerini hedefleyen dikey şekilde yükselen binalar ve çevrelenmiş içe dönük bir proje olarak Park Oran konutları, yüksek konut değerini metalaştırdığı doğa manzarasından (orman ve göl) ve kapalı site içinde tasarlanan yapay doğal alanlarının (yeşil alan kullanımı, peyzaj düzenlemesi ile havuzlar) özelleştirilmiş kullanımı üzerinden yaratmaktadır (Şekil 5.14, Şekil 5.15). Bu alanda çevresine yüksek binalar, iş yerleri, lüks tüketime yönelik ticari işletmeleri kendisine çekerek prestij alanı olarak üst gelir gruplarına hitap etmeye başlamıştır.

Park Oran konutları yapıldıktan kısa bir süre sonra yanına “One-Tower” projesi, alışveriş ve konut işlevli karma kullanımlı, yüksek katlı olarak inşa edilmiştir. Yine Oran mahallesinin giriş kısmına, Atakent Sitesi (farklı kurumlarda çalışanlara tahsis edilen lojman alanı) de yıkılarak yerine LEED sertifikalı karma kullanımlı “Kuzu Effect” projesi inşa edilmiştir (Şekil 5.16). Bir mahalle içine yan yana neredeyse birkaç yüz metre yakınlıkta 3 tane

alışveriş merkezi ve doğa manzarasını pazarlayan konut yapılarının yükselmesi, bu alanın yeşil rant dolayısıyla bir çekim noktası olarak öne çıktığını göstermektedir (Şekil 5.17,).

Şekil 5.14. Eymir gölü ve Park Oran konutlar (Kosovalı, 2012)

Şekil 5.15. Park ORAN konutları site içi görüntüsü (ACE Mimarlık, 2022)

Şekil 5.16. Kuzu Effect'ten ODTÜ ormanı ve Eymir gölü manzarasına bakış reklam fotoğrafı (Başyurt, 2016a)

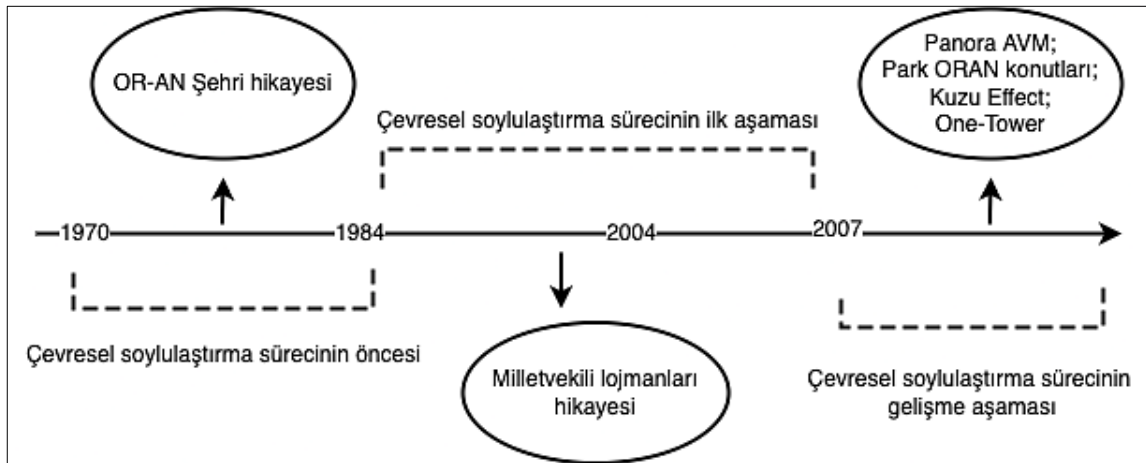
Şekil 5.17. Park Oran Konutları, ONE-TOWER ve Kuzu Effect (Nazliaka, 2016)

Şekil 5.18. ORAN mahallesinin yakın zamanlardaki fotoğrafı (Başyurt, 2016b)

Yukarıda açıklanan tüm bu sürece bakıldığında, ORAN mahallesi sürekli bir yapılaşma ve değişim süreciyle karşı karşıya kalmıştır. Bu da bir rant değerinin peşinde olan devlet-özel sektör iş birliğini yansıtmaktadır.

Günümüze kadar, ORAN mahallesi şekil 5.19’da gösterildiği gibi üç aşamadan sonra Ankara’da üst düzey grupların bir araya geldiği prestijli bir yaşam ve tüketim mekanına dönüşmüş durumdadır.

Şekil 5.19. ORAN mahallesindeki çevresel soyulaştırma gelişiminin zaman çizelgesi

5.3. ORAN Mahallesinin Fiziksel, Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Fiziksel değişim

Batı mahallesinin dışında ORAN şirketinin dağılmasından sonra arazilerin farklı kullanılması ORAN mahallesini hep fiziksel değişime maruz bırakmıştır. Milletvekili lojmanları yıkıldıktan sonra yapılan alışveriş merkezi ve sonrasında inşa edilen Park Oran konutları, Kuzu Effect ve One-Tower projeleri ORAN mahallesinde büyük bir fiziksel değişiklik meydana getirmiştir. Bu alanlara yüksek katlı iş alanları ve alışveriş merkezi yapıldıktan sonra beraberinde üst gelir gruplarına hitap eden farklı tüketim işletmeleri (kafe, sinema ve diğer eğlence mekanlar) yan yana dizilmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra diplomatik sitede çalışanlar da üst gelirli grubuna hitap eden farklı kullanımların yaygınlaşmasını destekleyerek, soylulaştırma sürecini teşvik etmektedir. Google Earth haritasından bakıldığında ORAN şirketinin bitirdiği Batı mahallesi dışında, satılan neredeyse tüm arazide bir spekülatif yatırımın içinde kalarak yüksek binalarla doldurulmaktadır. Özellikle Eymir Gölü ve ODTÜ ormanına yönelen ve Turan Güneş Bulvarına bakan kısımda ve mahalleye girişte yükselen yüksek çok katlı binalar, ORAN mahallesini bir duvar gibi çevrelemiş durumdadır. Günümüzde, eski ORAN şehri projesinden oldukça farklı bir konut yaşam çevresi oluşmuştur (Şekil 5.20). Eski projedeki düşük yoğunluklu ve kamusal yeşil alanlar, yüksek katlı binalar tarafından işgal edilmiş durumdadır (Şekil 5.21). 2008 Tarihinde Dikmen Mahallesi 29086 Ada 1 parsel-29087 ada 1 parsel-16743 ada 6 parsel ve 16743 ada 7 parsel imar değişikliğiyle “Nazım ve Uygulama imar planı değişiklikleri ile, söz konusu sosyal tesis alanının her bir bölgenin KAKS’a konu alanının %6’sından fazla olmayacağı, yine her bir bölgenin KAKS’a konu inşaat alanı dışında olacağı, söz konusu sosyal tesis alanında, bu alanda yaşayacak nüfusa hitap edecek olan sauna, jimnastik salonu, yüzme havuzu vb gibi kullanımların yer alabileceği ve sosyal tesis alanının yerinin vaziyet planı ile belirleneceği hükme bağlanmıştır” beraber şimdiki Park ORAN konutları imara dahil olmamak üzere kendi doğalarını inşa etmiştir (Bkz. EK-1, EK-2). Kamusal alanların özelleştirilerek içe kapalı siteler haline dönüşmesi ayrıca bu süreci daha da belirgin hale getirmektedir. Yapılan havuz ve yeşil alanlar da kapalı site içerisine yerleştirilerek sadece üst gelir grubunun kullanılması için ayrıcalıklı bir doğal alan olarak izole edilmiş durumdadır. Böylece özelleştirilen yeşil alanlar ve doğa manzaraları sadece üst sınıf tarafından kullanılmaktadır. Bu da bir çevresel adalet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

ORAN mahallesi gerek yapılar olsun gerek çevresel olanaklar olsun her açıdan kaliteli ortam sunarak mahalledeki üst düzey sakinlere yönelik gelişme eğilimindedir. Bunların hepsinin bir araya toplanması ve bir prestij alanı olarak ORAN mahallesinde baş göstermesi belirgin bir soylulaştırma göstergesidir.

Şekil 5.20. ORAN mahallesi'nin ilk planı ve günümüzdeki fiziksel değişimin karşılaştırılması (Anonim, 1970(a); Google Earth, 2022(b))

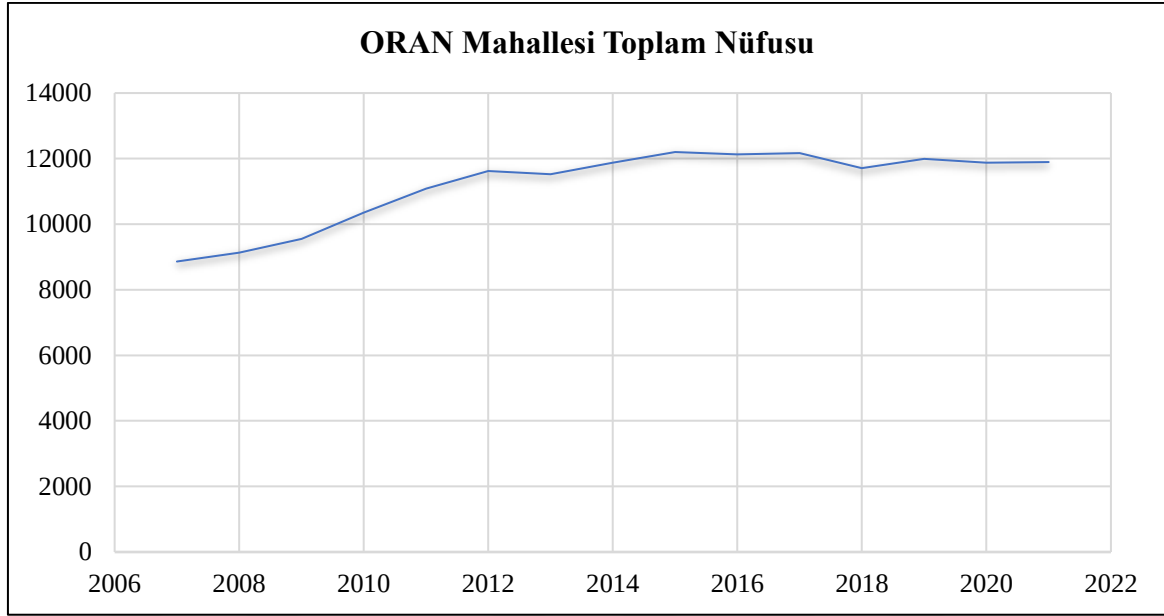

Şekil 5.21. Milletvekili lojman alanlarının yıkım öncesi (2004 yılı) ve yıkım sonrası AVM ve Park Oran konutlarının inşası (2008 yılı) (Tuğcu, 2008)

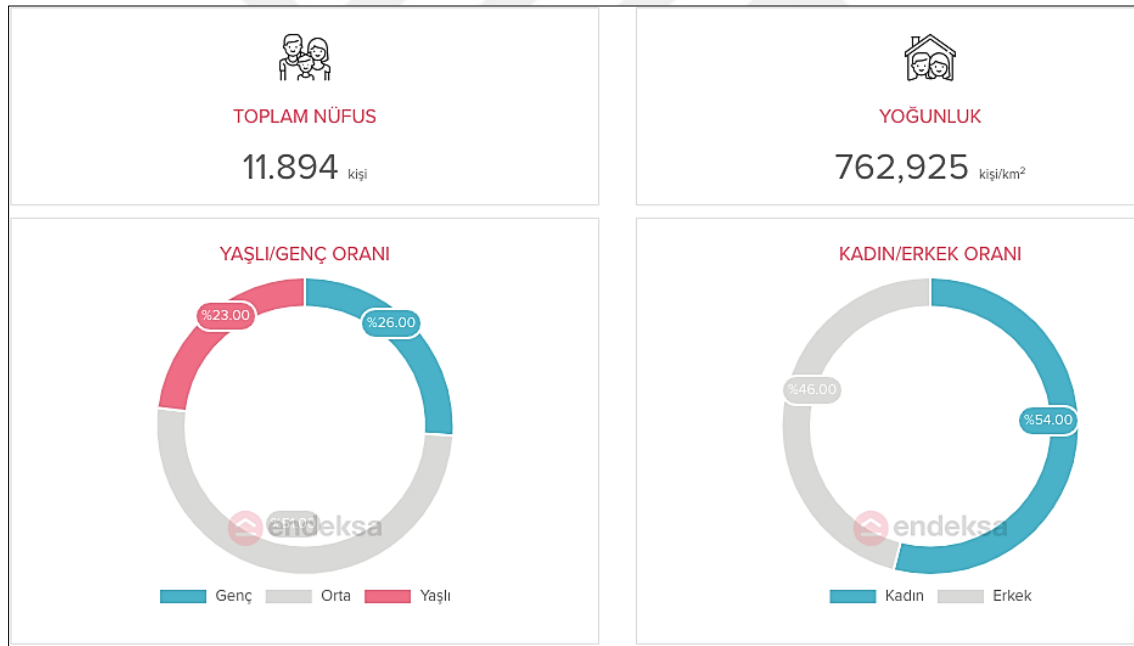
Sosyal değişim

Park Oran konutlarının bulunduğu kentsel alan, ekolojik açıdan zengin doğal yaşamın içinde yer almaktadır. Manzara olarak orman ve göl peyzajına hakim konutlar, sitenin ortak

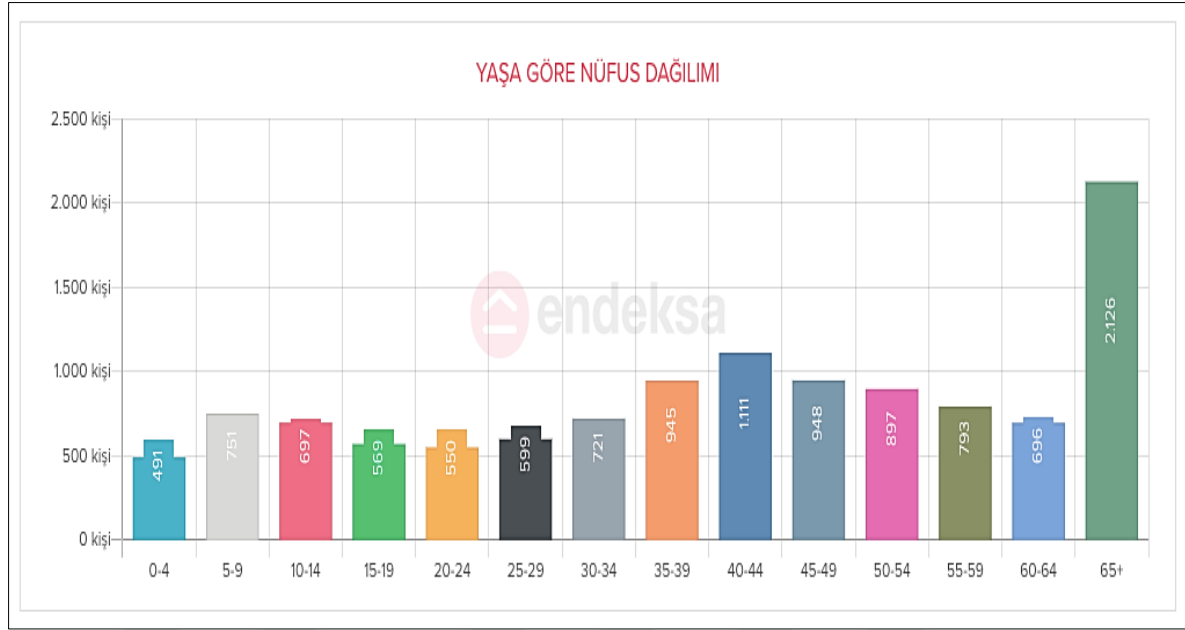
alanında oluşturulan yapay doğal alanlar ile kent içindeki prestij konut alanları içinde doğayı metalaştırarak sağladığı lüks yaşam ortamı diğer tesislerinin ve kültürel ortamın sunulması birlikte yüksek gelirli grubu kendisine çekmeyi sağlamıştır. Nufusune websitesinde (www.nufusune.com) hazırlanan verilere göre, demografik yapısı açısından bakıldığında, Park Oran konutları inşa edildikten sonra mahalle nüfusu belirgin şekilde yükselmiştir (Şekil 5.22). Endeksa ORAN bölge raporundaki diğer demografik veriler (yaş, eğitim düzeyi, medeni durumu) incelendiğinde, mahallede en çok orta yaş grubu nüfus (%51) yaşamaktadır (Şekil 5.23, Şekil 5.24). Genç ve yaşlı nüfus gruplarının oranı da birbirine yakındır. ORAN mahallesi muhtarı ile yapılan yüz yüze görüşmede, muhtarın şimdiki Batı mahallesini (düşük katlı) daha çok emekli nüfusun tercih ettiğini belirtmiştir. Sakinlerin eğitim durumuna bakıldığında, üniversite mezunu oranı oldukça yüksektir (%58). Mahallede yaşayanların eğitim düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir (Şekil 5.25). ORAN mahallesindeki sakinlerin eğitim seviyesi Çankaya (%57,8) ilçesi ve Ankara (%36,7) şehri ve sakinlerin ortalama eğitim seviyesinden yüksektir. Medeni durumlarına bakıldığında, evlilerin oranı (%47,6) yüksek olmakla birlikte bekar olanların da azımsanamayacak şekilde yüksek olması (%19,2) dikkat çekmektedir (Şekil 5.26). Hane halkı verilerine bakıldığında, gerek hane halkı sayısı, gerek kişi başı gelir ve hane halkı geliri açısından bulunduğu ilçe ve şehirden oldukça yüksektir (Şekil 5.27). ORAN mahallesinde hane halkı açısından tek çocuklu aileler, orta yaşlı nüfus, lisans mezunu ve hane halkı gelirindeki yükseklik sosyal statü açısından soylulaştırıcı grupların varlığına işaret edebilir. Bu göstergeler de ORAN mahallesinin ekolojik çevre faktörü ile birleşerek çevresel soylulaştırma göstergelerini oluşturmaktadır.

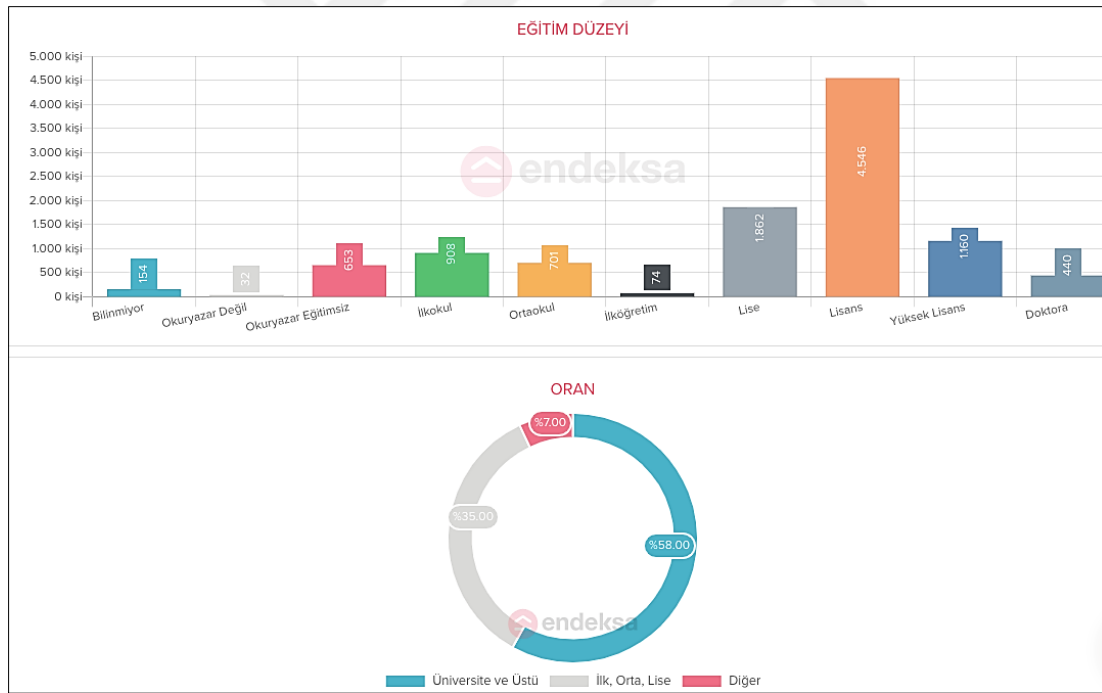
Şekil 5.22. ORAN mahallesi toplam nüfus yıllık dağılımı (Nufusune, 2022)

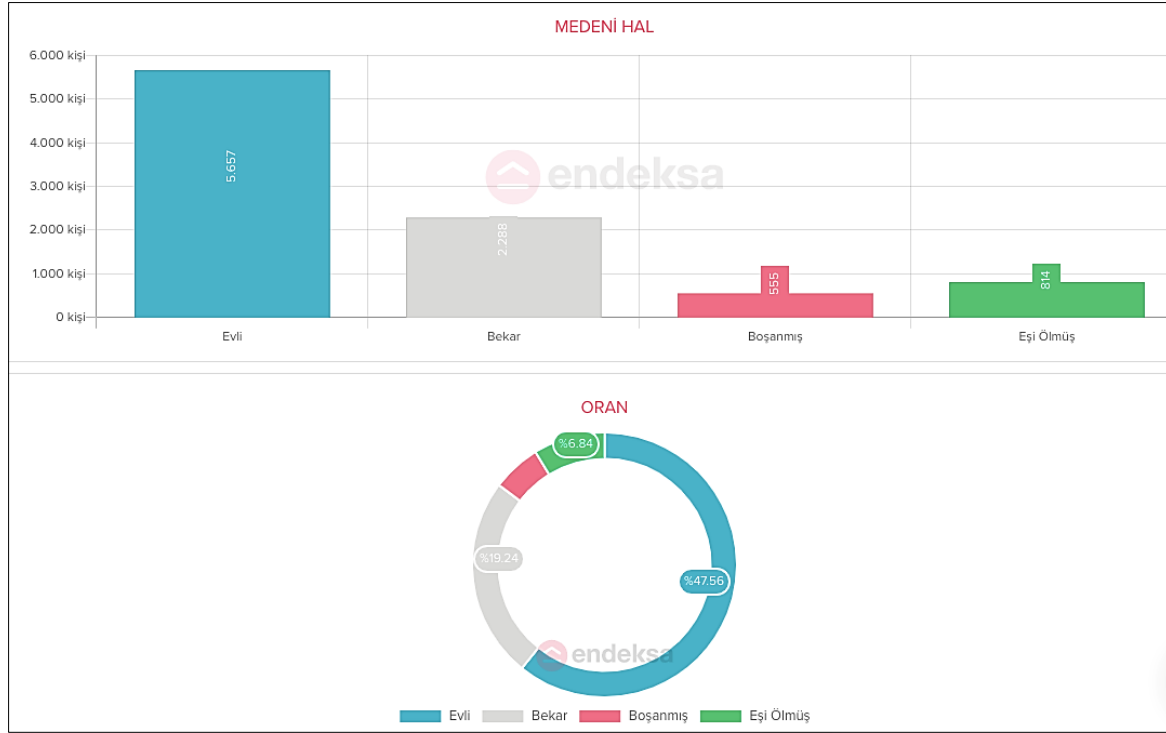
Şekil 5.23. ORAN mahallesinin demografik yapı özellikleri (Endeksa bölge raporu, 2022)

Şekil 5.24. ORAN mahallesinin yaş dağılımı (Endeksa bölge raporu, 2022)

Şekil 5.25. ORAN mahallesinin eğitim düzeyi (Endeksa bölge raporu, 2022)

Şekil 5.26. ORAN mahallesinin medeni hali (Endeksa bölge raporu, 2022)

Şekil 5.27. ORAN mahallesi, Çankaya ilçesi ve Ankara ili Hanehalkı gelir durumu karşılaştırması (Endeksa, 2022)

Şekil 5.28’de gösterildiği gibi ORAN mahallesi sosyo-ekonomik statü (SES) durumu oldukça yüksektir. Örneğin A+ ve A grup (En üst tabaka grubu) %60 oranındadır. Bu da mahallenin üst gelir düzeyinde prestijli bir bölge olduğunu yansıtmaktadır. B grup (üstün altı grup) oranı da %21 oranındadır. Orta grup C ise %11 oranındadır. Düşük grup olarak ifade edilenlerin oranı %8 düzeyindedir. Bu da ORAN mahallesi üst düzey gruplara hitap eden bir mahalleye dönüştüğünü yansıtmaktadır.

Ek olarak, ORAN mahallesi diplomatik siteye komşu olduğu için yabancı uyruklu sakinlerin de yaşadığı bir mahalle olarak farklı kültürel grupları içermektedir. Saha gözlemleri ve muhtar görüşmesi sonucunda bu yabancı nüfusun da ORAN mahallesi sosyo-kültürel ve demografik yapısının değişimindeki rolüne dikkat çekmek gerekir.

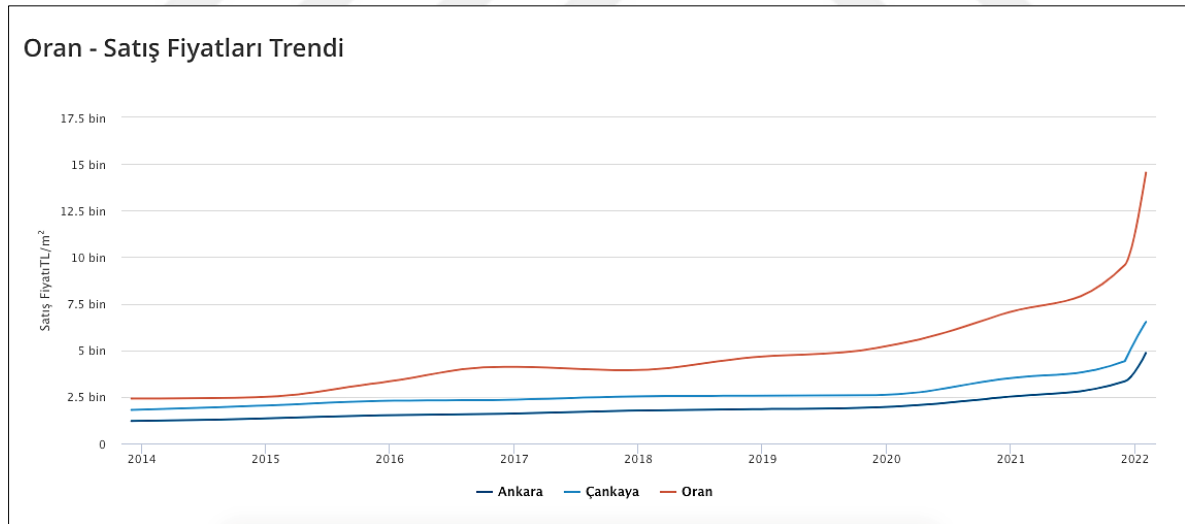
Şekil 5.28. ORAN mahallesi sosyo ekonomik statü (SES) durumu (Endeksa, 2022)

Konut değerindeki değişim

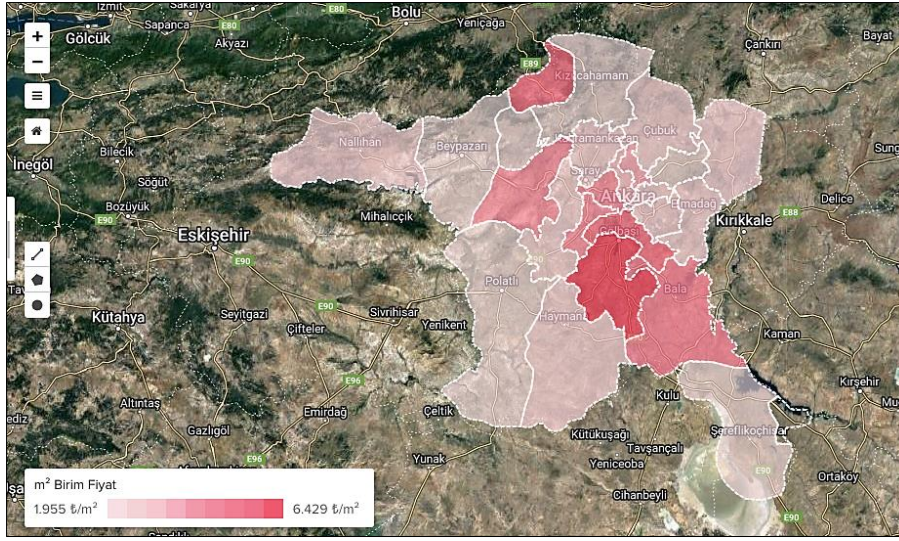
Soylulaştırma, sermayenin yeniden yatırımını ve üst gelir grubunun hareketliliğini içerdiğinden dolayı doğal olarak emlak değerlerini yükseltmektedir. Konut fiyatlarındaki artış hızı da bu eğilimi ve süreci yansıtmaktadır. Zingat web sitesinin verilerine göre konut fiyatındaki değişime bakıldığında (Şekil 5.29), Çankaya ilçesi ve Ankara kentine göre ORAN mahallesi konut değerindeki değişim oldukça yüksektir. Şekil 5.30’a bakıldığında

konut metrekare değerinin en yüksek olduğu bölge Gölbaşı ilçesidir. ORAN mahallesinin bulunduğu Çankaya ilçesi de 3. sırada gelmektedir. Bunun sebebine bakıldığında belli açıdan bu iki ilçenin doğal çevreye yakınlığının etkili olduğu söylenebilir. Özellikle bu tez çalışmasında seçilen ORAN mahallesinde yer alan Park Oran Konutları, Kuzu Effect ve One-Tower yapıları oldukça yüksek katlı olduğundan dolayı çevredeki doğal alanlar orman ve göl manzarasından yararlanmaktadır. Bu konutların yüksek yoğunluğa sahip olması ve oldukça yüksek katlı tasarlanması bir tesadüf değildir. Bundan yola çıkarak buraya yerleşen sakinlerin yeşil tüketim yaşam tarzını benimsediğini, aynı zamanda geliştiricilerin de bu avantajı kullanarak konut projesi geliştirerek bir çevresel soylulaştırma zemini oluşturduğu söylenebilir.

ORAN mahallesinde yer alan emlak firmaları ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda, mahallenin özellikle yüksek katlı binalarının olduğu alanlarda, konut fiyatının kat yüksekliğine göre değiştiği saptanmıştır. Örneğin, üst katlarda yer alan evler, daha yüksek fiyatla kiralanmakta ve satılmaktadır. Bu da aslında ORAN mahallesinin sunduğu doğal çevrenin metalaştığını göstermektedir.

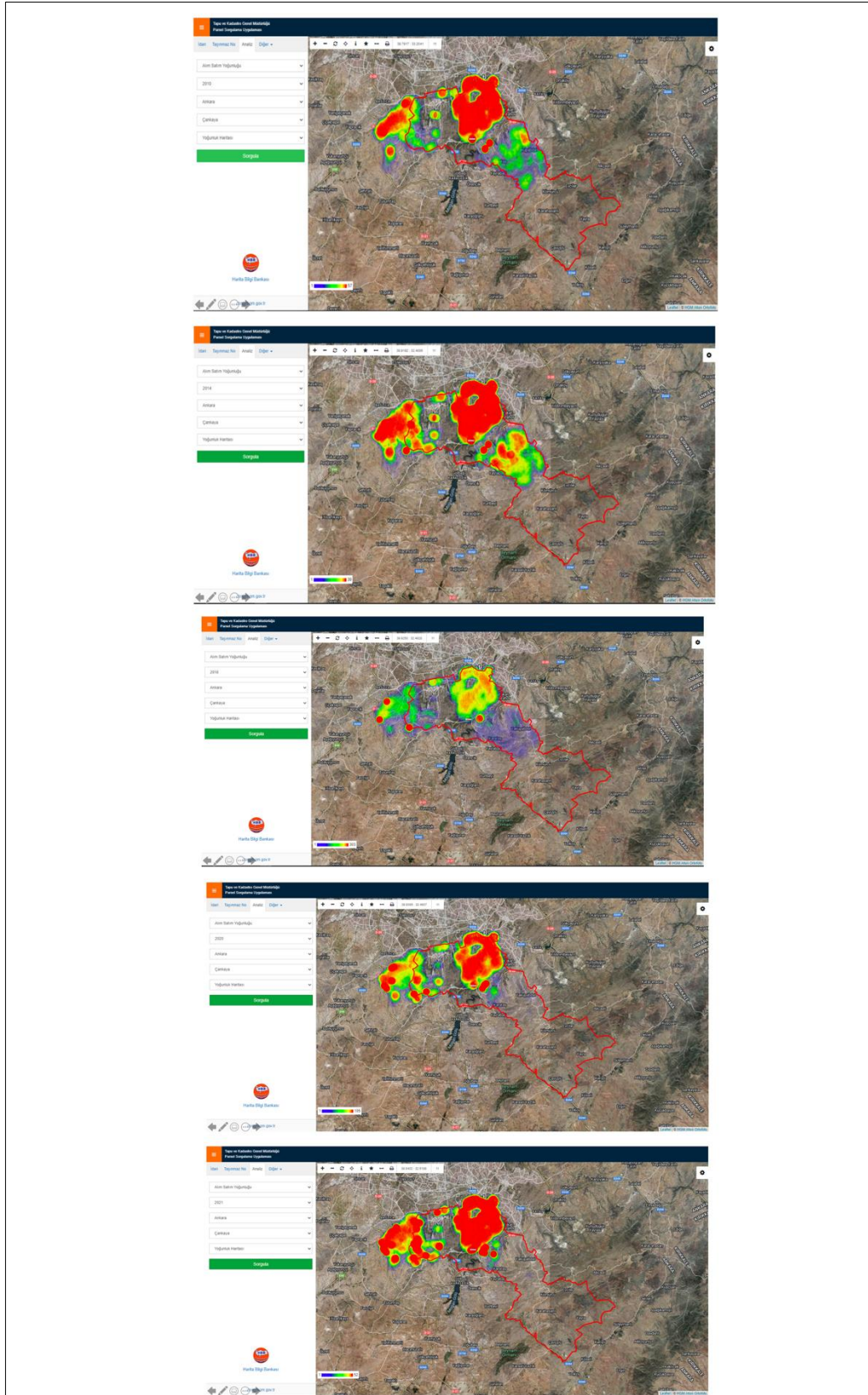

Şekil 5.29. Ankara, Çankaya ve ORAN mahallesinin konut değerindeki artış hızı (Zingat bölge raporu, 2022)

Şekil 5.30. Ankara ilinin farklı ilçelerinin konut değeri dağılımı (Endeksa, 2022)

Şekil 5.31’de gösterilen Çankaya ilçesinin 2010-2021 yılları arasındaki alım-satım yoğunluk haritasına bakıldığında, alım-satım yoğunluğunun daha çok Çankaya ilçesinin merkezi kısmında ve batı kısmında yoğunlaştığı görülmektedir. Park ORAN konutları yapılması sonrasında Turan Güneş Bulvarı üzerinde ve manzaraya hakim noktalarda alım-satım yoğunluğu üst seviyede gerçekleşmiştir. 2020 yılından itibaren ilçe çeperlerinde de bariz bir şekilde alım-satım yoğunluğunun arttığı görülmektedir. Bu da yaşanan Covid-19 pandemisinden sonra insanların daha çok doğa ile iç içe olan alanları terci etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şekil 5.31. Ankara Çankaya ilçesinin 2010-2021 yıllar arasındaki alımsatım yoğunluk haritası (Takbis, 2022)

5.4. ORAN Mahallesi'ndeki Dönüşüme Çevresel Soylulaştırma Lensi ile Bakmak

Karmaşık bir süreç olan çevresel soylulaştırmanın oluşumunu sağlayan çeşitli nedenler mevcuttur. Çevresel soylulaştırma ile ilgili alanyazına bakıldığında hem talep hem arz yönlü iki yaklaşım ile bu olgu açıklanmaktadır (Anguelovski ve diğerleri, 2019a). Bunun dışında tez çalışmasının önceki bölümünde açıklık getirildiği gibi yine farklı faktörler de önemli rol oynamaktadır. Merkezi veya yerel yönetimlerin uyguladıkları kentsel politikalar da çevresel soylulaştırmanın gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır. Örneğin kentsel yeşillendirme veya daha iyi yaşam kalitesi sunmak gibi hedefleri gerçekleştirmeye yönelik eylemler, bu yolu daha da kolaylaştırmaktadır. Aşağıda çevresel soylulaştırma, farklı yanları ile değerlendirilmektedir.

5.4.1. Arz (üretim) yönlü yaklaşım teorisi ile değerlendirmek

Arz yönlü teori açısından bakıldığında, ORAN mahallesinde oluşan çevresel soylulaştırma süreci temelde rant açığının ortaya çıkması ve soylulaştırılmış alan üretimini yansıtmaktadır.

Hızlı kentleşme ve neoliberal kentleşme politikaları ile beraber dünyada soylulaştırma olgusu şekillenmektedir. Sürekli ve hızlı sermaye yatırımı ile Ankara kentinin kentleşme sürecinde, kentsel alanlarda arazi rant düzeyi keskin bir şekilde yükselmektedir. Başkent Ankara'nın Güneyinde yer alan ORAN mahallesi, 1970'lerde ORAN şehri adındaki proje altında değerlendirilmeye başlamıştır. ORAN mahallesinin bulunduğu konumdan kaynaklı coğrafi özellikleri, bu alanda özellikle milletvekili lojmanları yıkıldıktan sonra bir rant açığı şekillenmiştir. Böylelikle soylulaştırmanın oluşumuna uygun bir zemin oluşmuştur. ORAN mahallesinin rant açığı oluşumunda devletin aldığı rol büyük önem taşımaktadır. Devlet ilgili kentsel dönüşüm koşullarını yerine getirince, geliştiriciler bu alanı daha yüksek rant ile değerlendirerek bir kentsel dönüşüm projesi gerçekleştirmiştir. Devlet-özel sektör iş birliği ile ORAN mahallesi yeni sınıfın tüketimine uygun biçimde şekillendirilmiştir. Bunun yanı sıra ORAN mahallesini kent merkezine bağlayan Turan Güneş Bulvarı'nın açılmasından sonra mahallenin erişilebilirliğine bağlı olarak değeri daha da yükselmiştir.

Bunun dışında, ORAN mahallesinin çevresinde diğer doğa ve çevre odaklı yerleşim projeleri peş peşe inşa edilmeye başlanmıştır. Örneğin Oksijen kent, Koz ORAN ve Altın Sinpaş projeleri ORAN mahallesinin çevresinde yer alan doğal çevreyi metalaştıran konut projeleri

5.4.2. Talep (tüketim) yönlü yaklaşım teorisi ile değerlendirmek

Günümüz kentlerinde insanlar daha çok kaliteli bir çevrede yaşamayı tercih etmektedir. Özellikle hızlı kentleşme ve çevre kirliliğinden uzaklaşmak isteyen bir kesimin oranı yükseliş göstermektedir. Son zamanlarda yaşanan Covid19 pandemi süreci de düşük yoğunluklu ve doğal alanlara yakın konut yaşam alanlarına olan talebi tetiklemiştir. Yaşam tarzı tercihleri, bu yeni sınıfların kentsel alanlarda bulunan doğa ve diğer yeşil alanlara olan göçünün arkasındaki ana itici güç olmuştur. Kentleşmenin getirdiği bir dizi çevresel sorun orta ve üst gelir grubunu eski yaşam şeklinden doğa ile iç içe olan bir yaşama olan ihtiyacını şekillendirmiş ve konut seçiminde itici bir faktör olmuştur.

Günümüz kentlerindeki yoğun hava kirliliğinden, sıkıcı betonlaşmış çevreden ve yaşam şeklinden uzaklaşmak isteyen orta ve üst gelir grupları temiz hava, doğal manzara açısından sunulan olanakların olduğu konut alanlarını tercih ederek bu tarz alanlara yönelmektedir. Bazen bunun gibi doğa ile iç içe alanlar kent merkezinden uzakta olsa da ulaşımın kolay olması ve kendi arabaları ile işe gidip gelmede sıkıntı olmadan bir alternatif yaşam tarzı sunulmaktadır.

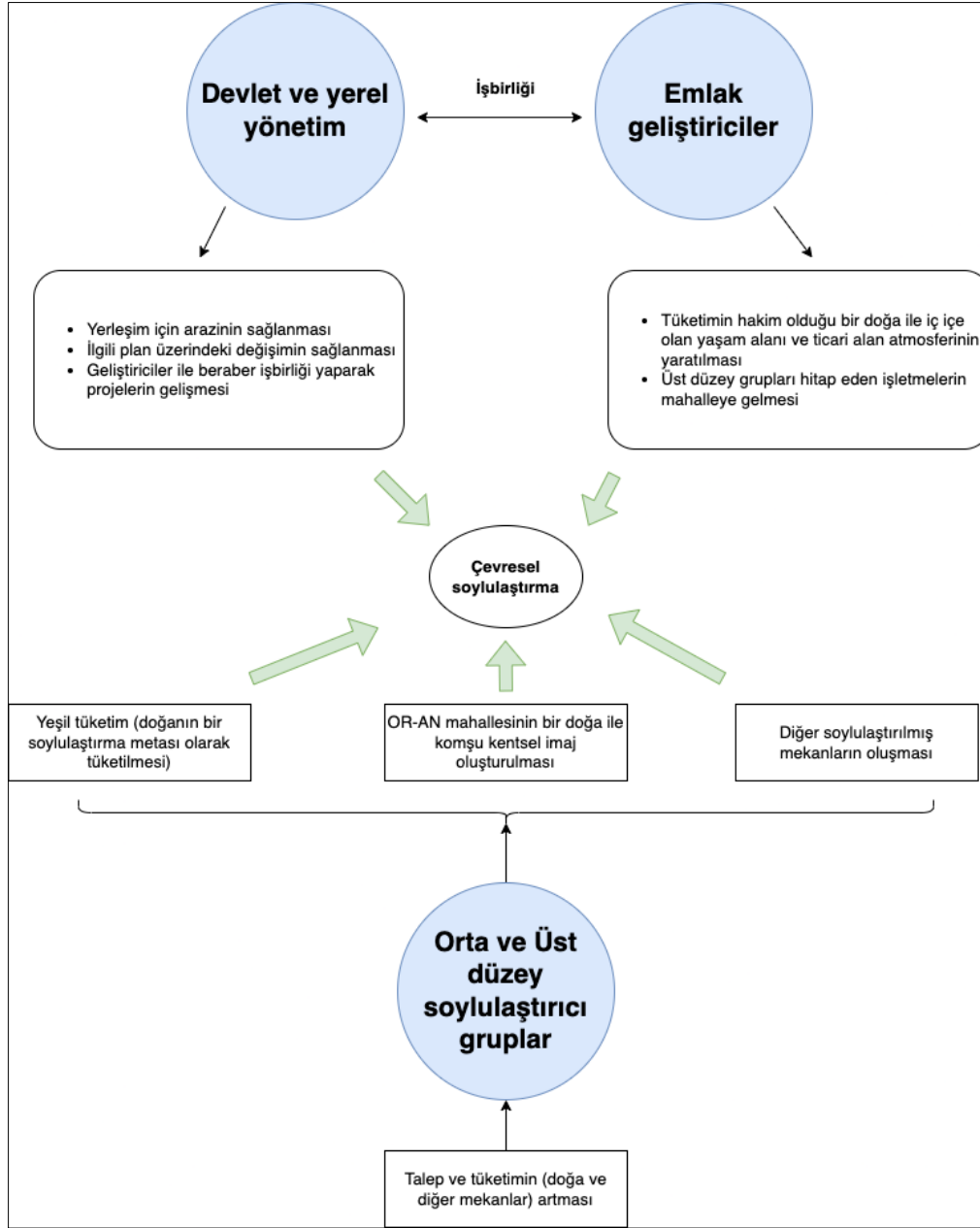
Başkent Ankara'nın diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında, ORAN mahallesinin çekiciliği kendisinde bulunan doğanın varlığı olduğu söylenebilir. Mahalle orman ve göl manzarası ile çevrelenmektedir. Aynı zamanda sağlıklı temiz hava, mikro iklimanın sağladığı ortam, yeşil tüketimi benimseyenler için ideal bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Tam da bu eşsiz çevresel olanaklar nedeniyle giderek daha çok üst gelir grubu ORAN mahallesini tercih etmektedir. Bu yeni sınıfın tercihleri, doğrudan mahallelerin çevresindeki tüketim değişikliklerine yol açabilmektedir. ORAN mahallesindeki bu yeni sınıf kendine has bir tüketim modelini mahalleye yansıtmaktadır. ORAN mahallesindeki eşsiz doğal ortam yeni sınıf için bir değer kazandırmaktadır. Böylelikle ORAN mahallesi bir kırsal alanın taşıdığı doğal çevre ve kentsel yaşam atmosferi yaratmaktadır. ORAN mahallesinin ilk projesinde ORAN şehri olarak kent merkezinden uzak kendi kendine yeten bir uydu kent yaratma arzusu da temelde buna dayandığı söylenebilir. Şu anki ORAN da kendi kendine yeten hem kentsel hem kırsal alan özelliği taşıyan bir yaşam ortamı şekillenmiş durumdadır. Bunların hepsi ORAN mahallesini bir doğa ile yakın temaslı yaşam alanı kimliği oluşturarak daha çok benzer tüketim alışkanlığı olan kesimi kendisine çekmektedir. Böyle bakıldığında, ORAN mahallesi kapalı sitelerin ortaya çıkardığı hem yeni bir kullanıcı kültürü ile hem de doğa ile

olan yakınlığını bir araya getirerek bir metalaşma süreci geçirmektedir. Bunun dışında mahallede bu yeni sınıfı daha iyi temsil eden tüketim mekanları açılmaktadır. Yan yana dizilmiş alışveriş merkezi, kafe ve diğer işletmeler tam da bu yeni sınıfa hizmet etmek için toplanmaktadır.

5.5. Bölüm Sonucu

ORAN mahallesi ilk başlangıçta Ankara'nın konut sorunlarını ve o zamanki hava kirliliğinden kurtulmak için tasarlanmış ilk özel sektör tarafından üretilen bir toplu konut projesi olmuştur. 1980'lerde ORAN şirketinin ekonomik sıkıntılar nedeniyle arazileri satması ORAN şehrinin ilk planından uzaklaşmasına yol açmıştır. Satılan araziler farklı kullanımlar için değerlendirilmiştir. Diplomatik site, alışveriş merkezi üst gelir grubuna hitap etmekte olan eğlence ve iş merkezlerine dönüşmektedir. Milletvekili lojmanlarının yıkılmasından sonra boş alanı günümüzdeki Panora AVM ve yanında bulunan PARK ORAN Konutları yapılarak merkezi yönetim eliyle soylulaştırma başlatılmıştır. Bunun yanı sıra doğa ve yeşil alanlara olan sakinlerin talebi de bu sürece eklenerek bir çevresel soylulaştırma olgusu meydana gelmiş durumdadır. Burada önemli olan doğal çevrenin varlığı ve oluşturduğu bir yeşil rant açığı bu sürecin başlatılmasındaki bir motivasyon olmuştur.

Ankara ORAN mahallesinin çevresel soylulaştırma olgusunun mekanizması aşağıdaki şekil 5.34 gibi özetlenebilir.

Şekil 5.34. ORAN mahallesi çevresel soylulaştırma oluşum mekanizması

ORAN mahallesinde oluşan çevresel soylulaştırma olgusu merkezi yönetim ve yerel yönetim, geliştiriciler ve orta-üst gelir grubu tarafından oluşturulmaktadır. Günümüzde, yerel yönetim kentsel kalkınmayı hedefleyerek soylulaştırmaya katkıda bulunmaktadır. Çevresel soylulaştırma da soylulaştırmanın önemli bir çeşidi olarak kentlerin ekonomik kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Yerel yönetimler böylelikle hem kentsel imajı oluşturma hem ekonomik katkı sağlandığı için çevresel soylulaştırmayı önemli bir strateji olarak kullanmaktadır. Bu süreç içerisinde, yerel yönetim çevresel soylulaştırmayı üç yönden teşvik etmiştir. Örneğin, arazinin elde edilmesini sağlamış, planlama faaliyeti ile

imar haklarını artırmış ve ekonomik kalkınma için geliştiriciler ile iş birliği yapmıştır. İlk olarak, yerel yönetim, konut sıkıntısını gidermek için arazinin yeniden yerleşiminin zeminini hazırlamıştır. Ardından, ORAN mahallesindeki arazilerin kullanım özelliklerini ve yeniden değerlendirilmesini yasallaştırmıştır. Aynı zamanda, yatırımı çekerek ve çevreyi iyileştirerek teşvik edilen gelişme yoluyla iyi bir tüketim ortamı yaratmaya çalışmıştır. ORAN mahallesinin günümüzdeki durumuna gelmesinde yerel yönetim, ilk başlangıçta eski Ankara'nın konut sıkıntılarını gidermeyi amaçlayarak hareket etse de gün geçtikçe kamu refahı tarafında değil, bunun aksine ekonomik kalkınmayı tercih ederek geliştiricilerin her yönden yatırım yapmasının önünü açmıştır.

Çevresel soylulaştırmanın oluşumunu sağlayan diğer aktör olarak geliştiriciler arasında, sermaye artışıyla hareket eden emlak geliştirici firmalar ve ticari işletmeler yer almaktadır. Emlak geliştirici firmalar liderliği ele alarak, sermaye yatırımı yaparak mahallenin kontrolünü ele geçirmiş ve tüketimin hakim olduğu bir doğayla çevreli, ticari alan ve ortam yaratarak yüksek gelir gruplarını kendisine çekmiştir. Bu yeni ve lüks tüketim mekanları daha önceden var olan ve mahalleye hizmet eden küçük esnaf dükkanlarını artan kiralar nedeniyle dolaylı bir şekilde kapanması veya yer değiştirmesine neden olabilir. ORAN mahallesinde bu durum tespit edilmese de tüm süreç boyunca, emlak geliştiricileri konut ve ticari alan inşasını üst gelir grubuna odaklanarak geliştirmekte ve sunulan konut ve diğer ticari alanlar artık mahalle sakinlerine hizmet vermekten uzaklaşmış durumdadır. Bu durum özellikle ORAN mahallesinin giriş kısmında yer alan yan yana dizilmiş yüksek katlı alışveriş merkezi ile bir bütün olan kapalı sitelerde belirginleşmiştir.

Orta ve üst gelir grupları çevresel soylulaştırmanın ayrılmaz bir parçasıdır. ORAN mahallesindeki orta ve üst gelir gruplarının büyümesiyle birlikte sayıları artan yeni bir kullanıcı grubunun tüketim ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması, farkında olunmadan çevresel soylulaştırmanın gelişimini de desteklemektedir. Orta ve üst gelir grubunun talebinden ve tüketiminden dolayı geliştirilmiş ve yaratılmış çevresel olanaklar, konutlar ve ticari alanlar geliştiricilerin arz ettiği mekan (metalar) ile bir birini pekiştirmektedir. Kendi tüketim davranışları da ORAN mahallesi çevresinde benzer bir tüketim alanının oluşmasına yardımcı olmuş durumdadır. ORAN mahallesi artık orta gelirli grupların bir araya toplandığı değil üst gelir grubunun yerleştiği prestij alanına dönüşmüş durumdadır. Geliştiriciler ve soylulaştırıcılar karşılıklı olarak birbirine hizmet vererek çevresel soylulaştırmanın belli alandan çevresindeki alanlara kadar yayılmasını sağlamaktadır. Örneğin, ORAN mahallesi

evresinde bulunan Oksijen ORAN ve Altın Sinpaş projeleri için verilen reklamlara bakıldığında, ORAN mahallesindeki doğanın varlığını bir metalaştıran ve daha gösterişçi tüketimi teşvik eden, st gelir gruplarına yönelik kapalı site tarzı yaşam biçiminin desteklenmekte olduğu görülmektedir.

ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma olgusunun oluşum mekanizmasını analiz ederek, yerel yönetim, geliştiriciler ve orta-st gelir gruplarının yer aldığı bir sa ayağının oluştuğu söylenebilir. Yerel yönetim, geliştiriciler ve orta-st gelir grupları birbirlerini destekleyici bir sistem oluşurmaktadır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Soylulaştırma kavramı 1964 yılında tanımlanmasından bu yana disiplinler arası bir araştırma konusu olmaya devam etmektedir. Soylulaştırma geçtiğimiz bu süreç içerisinde sürekli değişim göstermektedir ve artık kavram ile ilişkili çok sayıda farklı yaklaşımlar mevcuttur. Hızlı kentleşme ve küreselleşme nedeniyle, soylulaştırma küresel bir olgu haline gelmektedir ve yeni özellikleri ile çeşitli şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, günümüzde yeniden inşa yoluyla soylulaştırma, süper soylulaştırma, turistleştirme, kırsal soylulaştırma ve öğrencileştirme gibi yeni soylulaştırma çeşitleri çok sık görülen soylulaştırma çeşitleri olmaktadır. Benzer şekilde çevresel soylulaştırma da son zamanlarda, soylulaştırma kavramının önemli bir çeşidi olarak ortaya çıkmaktadır. İklim değişikliğinin günümüzde acil çözülmesi gereken en önemli konu haline gelmesi ve kentsel alanlarda ekolojik krizlerin giderek belirgin olması ile birlikte kentsel yeşil alanların ekolojik çevre ve yaşanabilir yaşam üzerindeki rolü giderek dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. Böylelikle birçok ülke, son yıllarda dikkatlerini çevresel iyileştirme odaklı kentsel dönüşüme yönlendirmektedir ve bu şekilde karşılaştığı problemleri çözmeye çalışmaktadırlar. Spesifik olarak bu çevresel iyileştirme eylemleri eski terk edilmiş sanayi alanların temizlenip yeniden iyileştirilmesi, yeşil alanların inşa edilmesi ve doğal manzaraların yaşam alanı ile birlikte sunulması gibi eylemleri içermektedir. Genel olarak yerel yönetim, plancılar ve emlak geliştiricileri çevresel iyileştirme odaklı kentsel dönüşüm uygularken çevresel ve ekonomi açısından kalkınmayı daha çok ön plana koymaktadır. Böylelikle ekonomik açıdan dezavantajlı olan gruplar bundan olumsuz etkilenmektedir. Bu gruplar, yerinden edilme ile karşı karşıya kalarak çevresel soylulaştırma etkisi altında kalmaktadır .

Günümüz kentleri, hem çevresel iyileştirme amaçlı kentsel dönüşüm hem de kentlilerin doğa ile iç içe yaşama talebinden ibaret ikili arka planıyla karşı karşıyadır. Bu, arz ve talep ikilisi kaliteli çevresel yaşam alanı sunma amaçlı emlak piyasasında benzeri görülmemiş bir yeni yol açmaktadır. Çoğu soylulaştırıcı grup, kaliteli çevrelere sahip yaşam alanlarında yaşamayı tercih etmektedir. Bir yandan yerel yönetimler, plancılar ve emlak geliştiricileri kentlerde bulunan terk edilmiş alanlara yeşil alanlar inşa etmektedir ve kentsel alanlarda bulunan doğal varlıkların bol olduğu alanlarda sakinlere iyi yaşam kaliteli yerleşim alanları sunma çabasındadırlar. Diğer yandan ulaşımın kolaylaşması ve teknolojinin gelişmesi ile beraber kentliler, özellikle üst düzey kesim ve yeni yaratıcı sınıfların çalışma ve yaşam tarzında büyük değişiklikler olmaktadır. Bu nedenle orta ve üst gelir gruplarının yerleşim alanı

seçerken ulaşım, eğitim ve iş imkanları gibi faktörlerin yanı sıra ekolojik ve çevresel faktörler de yerleşim alanının seçimini etkileyen faktörler arasında öne çıkmaktadır. Bu arka planı göz önünde bulundurarak hareket etmekte olan yerel yönetim, kâr amacı güden emlak geliştiricileri artık kentsel kalkınmanın sürdürülebilirlik, kentsel yeşillendirme ve yaşanabilir konforlu yaşam alanı sunmak üzerinde daha da kârlı olacağının farkına varmaktadır. Yukarıda bahsedilen faktörlerden dolayı son zamanlarda çevresel soylulaştırma olgusu, soylulaştırma alanyazınünde giderek önem kazanmıştır.

Çevresel soylulaştırma olgusunun ortaya çıkması mevcut soylulaştırma olgusunu daha da karmaşık hale getirmektedir ve genişletmektedir. Soylulaştırma olgusunu incelerken artık bazı yeni özellikler ve göstergeler ile bu karmaşık kavramı okumak gerekmektedir. Özellikle çevresel soylulaştırma olgusunun taşıdığı bazı özellikleri günümüz soylulaştırma kavramına ekleyerek okumak, soylulaştırma kavramının daha da bütüncül anlaşılmasında faydalı olacaktır.

Çevresel soylulaştırma göstergeleri temel olarak iki açıdan değerlendirilebilir. Birincisi genel soylulaştırmanın ortak göstergeleridir. Ortak göstergeler temel olarak ekonomik yapının değişimi, sosyo-kültürel değişiklikleri kapsar. Örneğin, genel soylulaştırma göstergeleri, ekonomik yapının değişimi (konut değerindeki artış, kira bedellerinde yükselme, hane halkı gelirindeki yükselme); sosyo-kültürel yapıdaki değişim (genç ve orta yaş grubu oranındaki yükselme; eğitim seviyesinde gelişme) göstergelerini içermektedir. İkincisi, çevresel soylulaştırmanın genel soylulaştırma göstergelerine eklediği göstergelerdir. Örneğin, hava kalitesindeki iyileşmenin konut değerindeki artışa neden olması; doğal çevre manzarasının bir meta olarak pazarlanmasından kaynaklanan konutların dikey büyümesi ve bu doğal manzaraya erişim durumu ile paralel olarak konut fiyatlarının katlara göre belirlenmesi; yeşil alanların iyileştirilmesi veya eklenmesi ile beraber çevredeki konutların değerindeki artış; konut değerinin afet riskinin az görüleceği güvenli yerlerde daha yüksek olması; yeşil binaların konut değerindeki artışa sebep olması; yeşil alanlara yakın olan alanlardaki diğer işletmelerin (kafe, sağlıklı gıda ve diğer üst gelir grubuna hitap eden işletmeler) çoğalması gibi yeni özellikler çevresel göstergeler olarak genel soylulaştırma göstergelerine eklenebilir. Özetle, ortak göstergeler genel soylulaştırmanın özelliklerini vurgulamaktadır, özel göstergeler ise daha çok doğal çevre unsurlarını ve bu unsurlara erişim durumunu vurgulamaktadır. Böylelikle ORAN mahallesindeki değişimi çevresel

soylulaştırma göstergeleri üzerinden okumak “soylulaştırma kavramını” bu bağlamda keşfetmeye de olanak tanımaktadır.

Tez kentsel dönüşüm ve değişimi yönlendiren diğer süreçlerin yanı sıra hem doğal hem de tasarlanan yeşil olanakların metalaştırılması ile ortaya çıkan rant üzerinden çevresel soylulaştırma sürecini açıklamaktadır. Ankara ORAN mahallesi örneğinde yaşanan fiziksel, sosyo-ekonomik değişim, çevresel soylulaştırma tartışmaları kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tez çalışmasının ana sonuçları aşağıdaki şekilde ayrıntılı olarak özetlenebilir.

ORAN Şehri’nin havası temiz düşük yoğunluklu bahçeli bir konut alanı olarak talep oluşturulması ile başlayan toplu konut projesi günümüzde karma kullanımların arttığı, alışveriş merkezi ve kapalı siteler ile gösterişçi tüketimin orman ve göl manzarası için yükseldiği bir kentsel alana dönüşmüş durumdadır. Soylulaştırmanın, Türkiye’de ve dünya da yaşanan kentsel dönüşümün yarattığı çevrelerin ayrılmaz bir parçası haline geldiği söylenebilir. Kentsel dönüşüm izlenen ekonomi politikalarının uzantısında kendi niteliğini yitirmiş ve genelleştirilmiş bir soylulaştırma sürecine dönüşmüştür. Bu süreçte ilk adım yerel yönetimlerin planlama yoluyla kentsel dönüşümün yönelimini ve modelini yukarıdan aşağıya doğru tasarımları ile atıldığı söylenebilir. Ardından, konut yapısının değişimi ve diğer arazi kullanım kararları ile doğanın meta olarak kullanıldığı yaşam alanlarının şekillenmesini teşvik etmektedir. ORAN’daki konut geliştirmeye yönelik arazilerin karma kullanımlar için satılması, 2000’li yıllarda emlak piyasalarını değiştiren mevzuat düzenlemeleri, ekonomik kalkınmaya yönelik olarak inşaat sektörünün desteklenmesi, ardından devlet destekli krediler ve gayrimenkul yatırım girişimciliği modeli ile mahalledeki rant artışı sistematik olarak derinleşmektedir.

ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırmanın gelişim süreci ve özellikleri, Türkiye’de kentlerin çevre odaklı kentsel dönüşümün bir sosyal, ekonomik ve fiziksel yeniden yapılanma süreci olduğunu yansıtmaktadır. Bu süreç yukarıdan aşağıya ve sermaye tarafından yönetilmektedir. Alanyazındaki benzer çalışmalar ile karşılaştırıldığında, bu tür bir çevre odaklı kentsel dönüşüm, devlet öncülüğündeki yıkım ve yatırım teşviklerinde ve büyük geliştiriciler tarafından doğal çevre ile iç içe olan alanlar ve ticaret kullanımının öne çıktığı ofis-konut ve alışveriş merkezlerinin geliştirilmesinde yansıtılan çok önemli bir yukarıdan aşağıya geliştirme özelliğine sahiptir. Bu süreçte önemli rol oynayan ana aktör

kentsel dönüşüm sürecini yöneten yerel yönetimlerden geliştiricilere (gayrimenkul geliştirme ortaklıklarına) kaymıştır. Benzer şekilde, soylulaştırmanın beşinci dalgasındaki süreçte olduğu gibi uluslararası sermaye piyasaları tarafından desteklenen finansal sermayenin aracılığı ile devletten özel sektörler doğru kaydığı izlenmektedir. Gayrimenkul yatırım girişimcileri aracılığı ile üretilen yapıların (konut, işyeri vb.) menkul kıymet piyasasında finansal bir değer taşıyan enstrüman olarak işlem görmesi, özellikle konutun niteliğini de dönüştürmüştür. Çevresel soylulaştırma sürecinde, arazi kullanımı, ticaret-ofis-konut gibi karma kullanımların olduğu kapalı siteler türü konut komplekslerinin özelleştirdiği yeşil alan ve donatıları sosyal yapıyı ve peyzajı yeniden şekillenmektedir. Sunulan tüm hizmetler gerek doğal çevre gerek konut kalitesi ve diğer olanakların tümü daha çok üst gelir grubuna hizmet verme amaçlı tasarlanmaktadır. Bu fiziksel, sosyo-ekonomik yeniden yapılanma süreci ve niteliği, mekansal gelişmede düşük ve orta gelirli grupların göz ardı edilmekte olduğunu ve bir çevresel eşitsizlik oluşturduğunu göstermektedir. Gelir gruplarının mekansal kutuplaşması kentte daha da derinleşmektedir.

Yerel yönetim, geliştiriciler ve orta-üst gelir grubu, ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırmanın ortaya çıkmasını ve gelişmesini karşılıklı çıkar ilişkisi kurarak sağlamaktadır. Ancak bu kentsel dönüşüm modeli, yerel halkın (özellikle düşük gelirli grupların) çıkarlarını daha çok kar karşılığında feda etmiş durumdadır. Merkezi ve yerel yönetimlerin gelir elde etme ve şehrin imajını iyileştirme amacıyla yaptığı uygulamalar, ilgili planlama araçlarını kullanarak yıkım ve yeniden yerleşim yoluyla kalkınmayı ve geliştiricilerle iş birliğini teşvik eder. Daha sonra, geliştiriciler sermaye dönüşümünü tamamlamak ve değer arttırmak amaçlı soylulaştırılmış ortamı yaratarak, tüketimin hakim olduğu alanları ve ortamı geliştirerek genel çevresel soylulaştırma gelişimini teşvik ederler. Son olarak, orta ve üst sınıf tüketim ve talep ihtiyaçları doğrultusunda geliştiricilerin sunduğu çevresel ve ticari hizmet tesislerini tüketir ve kullanır. Bu nedenle, ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma, devletin zemin hazırladığı, ortak geliştiricilerin öncülük ettiği ve üst gelir grubunun desteklediği bir mekanizmadır.

ORAN mahallesinde yaşanmakta olan çevresel soylulaştırma olgusunun mahalledeki sakinler üzerinde bazı olumsuz etkileri mevcuttur. ORAN girişindeki lüks konut alanları dışındaki batı mahallesinde ikamet eden sakinlerin çoğu ev sahibi olduğu için yerinden edilme olayı yaşanmamıştır. Ancak, ORAN mahallesi muhtarı ile yapılan görüşmeler sonucunda, Batı mahallesinin ORAN şehrinin ilk tamamlanmış olan 4 katlı düşük

yoğunluklu konutlarının “yıkılıp yüksek katlı binalara dönüştürülmesi” teklifinde bulunan müteahhitlerin baskısı altında olduğunun altını çizmek gerekir. Soylulaştırma olgusu uzun bir süreç içerisinde sonucunu gösteren bir olgu olduğu için ORAN mahallesindeki değişimin yakından takip edilmesi gerekir. Ayrıca, sosyal etkileşim açısından bakıldığında, çevresel soylulaştırmanın bir göstergesi olarak mahalle sakinleri arasındaki uyumun azalmış olduğu söylenebilir, Özellikle Batı mahallesi ile ORAN girişindeki çok katlı içe dönük kapalı siteler sakinlerinin arasındaki sosyal ağı yok etmektedir. Sonuç olarak, çevresel soylulaştırma, kentlilere temiz, yaşanabilir barınma alanı sağlayarak sakinlerin konut ihtiyacını karşılamaya fayda sağlamıştır, ancak bundan daha çok üst gelir grubu ve yatırımcılar yararlanabilmektedir. Eski yerleşim alanındaki sakinler giderek marjinalleştirilmekte, sosyal ayrışmalar daha belirgin hale gelmekte ve Batı mahallesi sakinleri daha yüksek yapıların inşası talebi ile yerinden edilme riski ile karşı karşıyadır.

Bu tez çalışması, kentsel yeşil alanların geliştirilmesi ve sunulmasının soylulaştırma ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır. Alan ile ilgili tarihi ve diğer ilgili yazılı kaynaklar ve muhtar ile görüşme sonucunda, büyük yeşil alanların ve gölün sunduğu doğa manzarasının çevresel soylulaştırma için önemli bir itici güç olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, çevresel soylulaştırmayı etkileyen ana faktörlerin yeşil alanların sunduğu hoşnutluk(manзара) olduğunu yansıtmaktadır (Bryson, 2013). Bu tez çalışmasının sonuçları yine, çevresel soylulaştırmanın büyük yeşil alan projelerinden kaynaklanma olasılığının daha yüksek olduğu sonucunu doğrulamaktadır (Rigolon ve Nemeth, 2018). Alan çalışması analizi sonucundan, büyük ölçekteki yeşil alanlar üzerinde daha çok sermayenin yatırım potansiyeli olduğunu ve çevredeki arazilerin değerini artırma potansiyelin olduğu düşünülmektedir. Ek olarak, coğrafi konum ve diğer olanakların sağladığı avantajları nedeniyle genellikle daha üst düzey kesimin toplandığı hem ekolojik çevre hem de çeşitli ticaret alanlarının bir araya geldiği yer haline gelme eğiliminde olduğu söylenebilir. Yerel yönetimin aldığı önemli kararlar ve politikalar da çevresel soylulaştırmanın oluşmasında büyük önem taşımaktadır (Sieg ve diğerleri, 2004; Quastel, 2009).

Bunun dışında, sosyo-kültürel, konut değeri, ekolojik ve yapısal çevre dahil olmak üzere seçilen alanda çevresel soylulaştırma olgusunun oluşup oluşmadığı analiz edilmiştir. Yeşil alan, üst düzey konut, iş ve ticaret alanları, komşuluk ilişkileri ve sosyo-kültürel araştırma sonucunda, ORAN mahallesinin bulunduğu çevrede büyük bir yeşil alan olarak orman ve göl manzarası ve temiz hava geliştirilen konutların pazarlanmasında önemli rol

oyunmaktadır. Ayrıca üst gelir grubuna yönelik ticari firmalar ve karma kullanımlı yapı stokunun artışı da çevresel soylulaştırmanın oluşturduğu dolaylı etkiler olarak gösterilebilir.

Bu tez çalışması ayrıca, örnek alana ilişkin yazılı tarihsel veri toplama ve görüşmeler yoluyla çevresel soylulaştırmada farklı paydaşların oynadığı rolleri de açığa çıkarmaktadır. Çevresel soylulaştırma sürecinde devlet adına merkezi yönetimin, arazileri kamulaştırarak ve kullanım değerini yükselten kullanım ve yapılaşma kararlarını içeren imar haklarını plan aracılığı ile meşrulaştırması, böylece garimenkul emlak geliştirme firmaları tarafından değer paylaşımına yönelik geliştirilmesinde ve kullanılmasında kilit bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin aldığı bu tür kararlar genellikle kentsel ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için sakinlerin yaşam ortamını iyileştirmeyi amaçlar. Ancak, fiili uygulama sürecinde, belirgin bir rant oluşumundan dolayı daha fazla politik ve ekonomik fayda elde etmek için gereğinden fazla yapılaşmaya ve kullanıma açılmaktadır. Sonrasında emlak geliştiricileri, bu fırsatı değerlendirmek için ve üst gelir gruplarını kendisine çekmek için çevresel iyileştirme odaklı emlak geliştirme projelerini öne sürerek bu alanlarda daha çok ayrıcalık tanınan bir prestij alan üretme eğiliminde olmaktadır.

Sonuç olarak bu tez çalışması, Ankara ORAN mahallesindeki çevresel soylulaştırma olgusunu keşfetmektedir. Araştırma sonucunda, çevresel soylulaştırma ile sunulan doğal manzara arasında belirli bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. ORAN mahallesi ile ilgili bazı verilerin eksik olması ve mahallelerdeki sakinler ile anket yapma izninin verilmemesi sebebiyle bazı ekonomik ve sosyo-kültüre veriler kapsayıcı nitelikte sunulamamıştır. Gelecekte bunun üzerinde daha fazla araştırılma yapılması önerilmektedir. Bunun dışında, ORAN mahallesinin çevresindeki mahallelerde yeni yapılmakta olan doğal varlıklara, temiz havaya dikkat çeken temalı konut projelerinin de ORAN mahallesinde yaşanan çevresel soylulaştırma olgusu ile olan ilişkisi ve etkileri üzerinde araştırmalar yapılabilir. Çünkü ORAN mahallesindeki bu eğilim, bölgedeki diğer mahallelerde de benzer temalı konut projelerinin inşası için zemin hazırlamıştır.

KAYNAKLAR

- Aalbers, M. B. (2019). Introduction to the forum: From third to fifth-wave gentrification. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 110(1), 1-11.
- Abel, T. D. and White, J. (2011). Skewed riskscales and gentrified inequities: Environmental exposure disparities in Seattle, Washington. *American Journal of Public Health*, 101(S1), S246-S254.
- Aktan, A. (2008). *OR-AN toplu konut yerleşimi'nin toplu konut gelişimi içindeki yeri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 108-169.
- Altaban, Ö. and Güvenç, M. (1990). Urban planning in Ankara. *Cities*, 7(2), 149-158.
- Anguelovski, I. (2015a). Alternative food provision conflicts in cities: Contesting food privilege, injustice, and whiteness in Jamaica Plain, Boston. *Geoforum*, 58, 184-194.
- Anguelovski, I. (2015b). Healthy food stores, greenlining and food gentrification: Contesting new forms of privilege, displacement and locally unwanted land uses in racially mixed neighborhoods. *International Journal of Urban and Regional Research*, 39(6), 1209-1230.
- Anguelovski, I. (2016). From toxic sites to parks as (green) lulus? New challenges of inequity, privilege, gentrification, and exclusion for urban environmental justice. *Journal of Planning Literature*, 31(1), 23-36.
- Anguelovski, I., Connolly, J. J. T. and Brand, A. L. (2018a). From landscapes of utopia to the margins of the green urban life: For whom is the new green city? *City*, 22(3), 417-436.
- Anguelovski, I., Connolly, J. J. T., Garcia-Lamarca, M., Cole, H. and Pearsall, H. (2019a). New scholarly pathways on green gentrification: What does the urban 'green turn' mean and where is it going? *Progress in Human Geography*, 43(6), 1064-1086.
- Anguelovski, I., Connolly, J. J. T., Masip, L. and Pearsall, H. (2018b). Assessing green gentrification in historically disenfranchised neighborhoods: A longitudinal and spatial analysis of Barcelona. *Urban Geography*, 39(3), 458-491.
- Anguelovski, I., Connolly, J. J. T., Pearsall, H., Shokry, G., Checker, M., Maantay, J., ... Roberts, J. T. (2019b). Opinion: Why green "climate gentrification" threatens poor and vulnerable populations. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(52), 26139-26143.
- Anguelovski, I., Shi, L., Chu, E., Gallagher, D., Goh, K., Lamb, Z., ... Teicher, H. (2016). Equity impacts of urban land use planning for climate adaptation: Critical perspectives from the Global North and South. *Journal of Planning Education and Research*, 36(3), 333-348.
- Anonim. (1970). Ankara'da Or-An toplu konut yerleşimi. *Mimarlık Dergisi*, 8(82), 22-40.

- Aune, K. T., Gesch, D. and Smith, G. S. (2020). A spatial analysis of climate gentrification in Orleans Parish, Louisiana post-Hurricane Katrina. *Environmental Research*, 185, 109384.
- Benson, E. M. and Bereitschaft, B. (2020). Are LEED-ND developments catalysts of neighborhood gentrification? *International Journal of Urban Sustainable Development*, 12(1), 73-88.
- Beretta, I. (2018). The social effects of eco-innovations in Italian smart cities. *Cities*, 72, 115-121.
- Blok, A. (2020). Urban green gentrification in an unequal world of climate change. *Urban Studies*, 57(14), 2803-2816.
- Bockarjova, M., Botzen, W. J. W., van Schie, M. H. and Koetse, M. J. (2020). Property price effects of green interventions in cities: A meta-analysis and implications for gentrification. *Environmental Science and Policy*, 112, 293-304.
- Bouzarovski, S., Frankowski, J. and Tirado Herrero, S. (2018). Low-carbon gentrification: When climate change encounters residential displacement. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(5), 845-863.
- Brown, O. (2008). Migration and Climate Change. *International Organization for Migration* (IOM), Geneva.
- Bryson, J. (2013). The nature of gentrification. *Geography Compass*, 7(8), 578-587.
- Bullard, R. D. and Wright, B. H. (1993). Environmental justice for all: Community perspectives on health and research. *Toxicology and industrial health*, 9(5), 821-841.
- Checker, M. (2011). Wiped out by the “greenwave”: Environmental gentrification and the paradoxical politics of urban sustainability. *City and Society*, 23(2), 210-229.
- Chen, C. (2006). CiteSpace II: Detecting and visualizing emerging trends and transient patterns in scientific literature. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(3), 359-377.
- Chen, Y., Yue, W. and La Rosa, D. (2020). Which communities have better accessibility to green space? An investigation into environmental inequality using big data. *Landscape and Urban Planning*, 204, 103919.
- Clark, E. (2005). The order and simplicity of gentrification —A political challenge. In R. Atkinson and G. Bridge (Eds), *Gentrification in a global context*. Abingdon, UK: Taylor and Francis, 263.
- Cole, H. V., Lamarca, M. G., Connolly, J. J. T. and Anguelovski, I. (2017). Are green cities healthy and equitable? Unpacking the relationship between health, green space and gentrification. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 71(11), 1118-1121.
- Cole, H. V., Triguero-Mas, M., Connolly, J. J. T. and Anguelovski, I. (2019). Determining the health benefits of green space: Does gentrification matter? *Health and Place*, 57, 1-11.

- Curran, W. and Hamilton, T. (2012). Just green enough: Contesting environmental gentrification in Greenpoint, Brooklyn. *Local Environment*, 17(9), 1027-1042.
- Daim, T. U., Rueda, G., Martin, H. and Gerdtsri, P. (2006). Forecasting emerging technologies: Use of bibliometrics and patent analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 73(8), 981-1012.
- Dale, A. and Newman, L. L. (2009). Sustainable development for some: Green urban development and affordability. *Local environment*, 14(7), 669-681.
- Davidson, M. and Lees, L. (2005). New-build 'gentrification' and London's riverside renaissance. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 37(7), 1165-1190.
- De Koning, K. and Filatova, T. (2020). Repetitive floods intensify outmigration and climate gentrification in coastal cities. *Environmental Research Letters*, 15(3), 034008.
- Dooling, S. (2009). Ecological gentrification: A research agenda exploring justice in the city. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33(3), 621-639.
- Eckerd, A. (2011). Cleaning up without clearing out? A spatial assessment of environmental gentrification. *Urban Affairs Review*, 47(1), 31-59.
- Forsyth, A. and Peiser, R. (2021). Lessons from planned resettlement and new town experiences for avoiding climate sprawl. *Landscape and Urban Planning*, 205, 103957.
- Glass, R. (1964). *London: aspects of change* (No.3). London: MacGibbon and Kee. 17-19.
- Goodling, E., Green, J. and McClintock, N. (2015). Uneven development of the sustainable city: Shifting capital in Portland, Oregon. *Urban Geography*, 36(4), 504-527.
- Goossens, C., Oosterlynck, S. and Bradt, L. (2020). Livable streets? Green gentrification and the displacement of longtime residents in Ghent, Belgium. *Urban Geography*, 41(4), 550-572.
- Gotham, K. F. (2005). Tourism Gentrification: The case of New Orleans' vieux carre (French Quarter). *Urban Studies*, 42(7), 1099-1121.
- Gould, K. A. and Lewis, T. L. (2016a). Green gentrification and hurricane Sandy: The resilience of the green growth machine around Brooklyn's Gowanus Canal. In Karen O'Neill and Daniel J. Van Abs (Eds.), *Taking chances*, Rutgers University Press, 145-163.
- Gould, K. A. and Lewis, T. L. (2016b). *Green Gentrification: Urban Sustainability and The Struggle for Environmental Justice*. London: Routledge, 13-15.
- Gould, K. A. and Lewis, T. L. (2018a). From green gentrification to resilience gentrification: An example from Brooklyn. *City and Community*, 17, 12-15.
- Gould, K. A. and Lewis, T. L. (2018b). Green gentrification and disaster capitalism in Barbuda: Barbuda has long exemplified an alternative to mainstream tourist development in the Caribbean. After Irma and Maria, that could change. *NACLA Report on the Americas*, 50(2), 148-153.

- Gould, K. A. and Lewis, T. L. (2021). Resilience gentrification: Environmental privilege in an age of coastal climate disasters. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3, 687670.
- Gulstrud, N. M., Gooding, S. and van Den Bosch, C. C. K. (2013). Green space branding in Denmark in an era of neoliberal governance. *Urban forestry and urban greening*, 12(3), 330-337.
- Haase, D., Kabisch, S., Haase, A., Andersson, E., Banzhaf, E., Baró, F., ... Wolff, M. (2017). Greening cities – To be socially inclusive? About the alleged paradox of society and ecology in cities. *Habitat International*, 64, 41-48.
- Hackworth, J. and Smith, N. (2001). The changing state of gentrification. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 92(4), 464-477.
- Hamnett, C. (1991). The blind men and the elephant: The explanation of gentrification. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 16, 173.
- Harlan, S. L., Pellow, D. N., Roberts, J. T., Bell, S. E., Holt, W. G. and Nagel, J. (2015). Climate justice and inequality. *Climate Change and Society: Sociological Perspectives*, New York: Oxford University Press, 127
- Harper, E. T. (2020). Ecological gentrification in response to apocalyptic narratives of climate change: The production of an immuno-political fantasy. *International Journal of Urban and Regional Research*, 44(1), 55-71.
- Harris, B., Rigolon, A. and Fernandez, M. (2020). “To them, we're just kids from the hood”: Citizen-based policing of youth of color, “white space,” and environmental gentrification. *Cities*, 107, 102885.
- Immergluck, D. and Balan, T. (2018). Sustainable for whom? Green urban development, environmental gentrification, and the Atlanta Beltline. *Urban Geography*, 39(4), 546-562.
- İnternet: Park Oran Konutları. (2022). Web: <https://acemimarlik.com/proje-detay/parkoran-konutlari>. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Başyurt, H. (Nisan, 2016a). Ankara Kuzu Effect AVM ve konut projesi. Web: http://wowturkey.com/t.php?p=/tr743/Hamza_BASYURT_kuzu_efect10.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Başyurt, H. (Nisan, 2016b). Ankara Kuzu Effect AVM ve konut projesi, Web: http://wowturkey.com/t.php?p=/tr743/Hamza_BASYURT_kuzu_grubu_9.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Birleşmiş Milletler. (Şubat, 2015). Goal 11: Make cities inclusive, safe, resilient and sustainable. Web: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/>. Erişim Tarihi: 22.03.2021.
- İnternet: Ankara ilinin farklı ilçelerinin konut değeri dağılımı. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/endeks/>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesi demografik yapı özellikleri. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/en/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesi sosyo ekonomik statü (SES) durumu. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesi, Çankaya ilçesi ve Ankara ili Hanehalkı gelir durumu karşılaştırması. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesinin eğitim düzeyi. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesinin medeni hali. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: ORAN mahallesinin yaş dağılımı. (2022). Web: <https://www.endeksa.com/tr/analiz/ankara/cankaya/oran/demografi>. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: Eski ankara fotoğrafları. (2022). Web: https://www.instagram.com/p/CbzIaAQD7kG/?utm_medium=share_sheet. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: Galpay. (Nisan, 2007). Ankara Park Oran- (Eski Milletvekili Lojmanları) - 12 Blok 31 Kat. Web: http://wowturkey.com/t.php?p=/tr147/galpay_070330_1111_013_0427.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: Kosovalı, O. (Mayıs, 2012). Ankara Park Oran- (Eski Milletvekili Lojmanları) - 12 Blok 31 Kat. Web: http://wowturkey.com/t.php?p=/tr518/Oktay_Kosovali_Park_Oran.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022

İnternet: Nathan, A. (Temmuz, 2019). Climate is the newest gentrifying force, and its effects are already re-shaping cities. Web: <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2019/climate-newest-gentrifying-force-effects-already-re-shaping-cities/>. Erişim Tarihi: 07.01.2021.

İnternet: Nazliaka, O. (Temmuz, 2016). Ankara Park Oran- (Eski Milletvekili Lojmanları) – 12 Blok 31 Kat. Web: http://wowturkey.com/t.php?p=/tr748/onurnazliaka_IMG_9972.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022

- İnternet: ORAN mahallesi nüfusu çankaya ankara. (2022). Web: <https://www.nufusune.com/1590-ankara-cankaya-oran-mahallesi-nufusu#:~:text=ORAN%20MAHALLES%C4%B0%20N%C3%9CFUSU%20%C3%87ANKAYA%20ANKARA&text=ORAN%20mahallesinin%20N%C3%BCfusu%20Toplam%2011.894,belediyenin%20niteli%C4%9Fi%20B%C3%9CY%C3%9CK%C5%9EEH%C4%B0R%20%C4%B0L%C3%87E'dir>. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Oksijen ORAN. (2022). Web: <https://www.oksijenoran.com/>. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Ankara Çankaya ilçesinin 2010-2021 yıllar arasındaki alımsatım yoğunluk haritası. (2022). Takbis, Web: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: Tuğcu, Y. (Haziran, 2008). Ankara Park Oran- (Eski Milletvekili Lojmanları) - 12 Blok 31 Kat. Web: http://wowturkey.com/t.php?p=tr236/ytugcu_Panora_ParkORAN_a.jpg. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- İnternet: ORAN emlak endeksi, analiz ve bölge raporları. (2022). Web: <https://www.zingat.com/cankaya-oran-bolge-raporu>. Erişim Tarihi: 21.04.2022
- Jelks, N. O., Jennings, V. and Rigolon, A. (2021). Green gentrification and health: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(3), 907.
- Jo Black, K. and Richards, M. (2020). Eco-gentrification and who benefits from urban green amenities: NYC's High Line. *Landscape and Urban Planning*, 204, 103900.
- Kale, E. Ö. (2008). *Density as a transformative power of urbanization: milletvekili lojmanlari/park oran konutlari*, Master thesis, Middle East Technical University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara, 41-60.
- Kazancı, N. (2014). Or-An Şehri, Oran Sitesi. *İdealkent*, 5(11), 348-359.
- Keenan, J. M., Hill, T. and Gumber, A. (2018). Climate gentrification: From theory to empiricism in Miami-Dade county, Florida. *Environmental Research Letters*, 13(5), 054001.
- Krings, A. and Schusler, T. M. (2020). Equity in sustainable development: Community responses to environmental gentrification: Equity in sustainable development. *International Journal of Social Welfare*. 29(4), 321-334.
- Lang, S. and Rothenberg, J. (2017). Neoliberal urbanism, public space, and the greening of the growth machine: New York City's High Line park. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 49(8), 1743-1761.
- Łaszkiewicz, E., Kronenberg, J. and Marcińczak, S. (2018). Attached to or bound to a place? The impact of green space availability on residential duration: The environmental justice perspective. *Ecosystem Services*, 30, 309-317.
- Lees, L. (2000). A reappraisal of gentrification: Towards a 'geography of gentrification'. *Progress in Human Geography*, 24(3), 389-408.

- Lees, L. (2003). Super-gentrification: The case of Brooklyn heights, New York City. *Urban Studies*, 40(12), 2487-2509.
- Lees, L., Slater, T. and Wyly, E. K. (2008). *Gentrification*. New York: Routledge, 148-188.
- Ley, D. (1980). Liberal ideology and the postindustrial city. *Annals of the Association of American geographers*, 70(2), 238-258.
- Ley, D. (1986). Alternative explanations for inner-city gentrification: A Canadian assessment. *Annals of the Association of American Geographers*, 76(4), 521-535.
- Ley, D. (1994). Gentrification and the politics of the new middle class. *Environment and planning D: Society and space*, 12(1), 53-74.
- Liu, W., Wang, J., Li, C., Chen, B. and Sun, Y. (2019). Using bibliometric analysis to understand the recent progress in agroecosystem services research. *Ecological Economics*, 156, 293-305.
- Long, J. and Rice, J. L. (2019). From sustainable urbanism to climate urbanism. *Urban Studies*, 56(5), 992-1008.
- Loughran, K. (2014). Parks for profit: The High Line, growth machines, and the uneven development of urban public spaces. *City and Community*, 13(1), 49-68.
- Maantay, J. and Maroko, A. (2018). Brownfields to greenfields: Environmental justice versus environmental gentrification. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(10), 2233.
- Mabon, L. and Shih, W.Y. (2021). Urban greenspace as a climate change adaptation strategy for subtropical Asian cities: A comparative study across cities in three countries. *Global Environmental Change*, 68, 102248.
- McAlpine, S. A. and Porter, J. R. (2018). Estimating recent local impacts of sea-level rise on current real-estate losses: A housing market case study in Miami-Dade, Florida. *Population Research and Policy Review*, 37(6), 871-895.
- Millington, N. (2015). From urban scar to 'park in the sky': Terrain vague, urban design, and the remaking of New York city's High Line Park. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 47(11), 2324-2338.
- Ngom, R., Gosselin, P. and Blais, C. (2016). Reduction of disparities in access to green spaces: Their geographic insertion and recreational functions matter. *Applied Geography*, 66, 35-51.
- Papachristos, A. V., Smith, C. M., Scherer, M. L. and Fugiero, M. A. (2011). More coffee, less crime? The relationship between gentrification and neighborhood crime rates in Chicago, 1991 to 2005. *City and Community*, 10(3), 215-240.
- Patrick, D. J. (2014). The matter of displacement: a queer urban ecology of New York City's High Line. *Social and Cultural Geography*, 15(8), 920-941.

- Pearsall, H. (2010). From brown to green? Assessing social vulnerability to environmental gentrification in New York city. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 28(5), 872-886.
- Pearsall, H. and Anguelovski, I. (2016). Contesting and resisting environmental gentrification: Responses to new paradoxes and challenges for urban environmental justice. *Sociological Research Online*, 21(3), 121-127.
- Pearsall, H. and Eller, J. K. (2020). Locating the green space paradox: A study of gentrification and public green space accessibility in Philadelphia, Pennsylvania. *Landscape and Urban Planning*, 195, 103708.
- Phillips, M. (1993). Rural gentrification and the processes of class colonisation. *Journal of Rural Studies*, 9(2), 123-140.
- Quastel, N. (2009). Political ecologies of gentrification. *Urban Geography*, 30, 694-725.
- Redfern, P. A. (1997). A new look at gentrification: 1. Gentrification and domestic technologies. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 29(7), 1275-1296.
- Redfern, P. A. (2003). What makes gentrification “gentrification”? *Urban Studies*, 40(12), 2351-2366.
- Rice, J. L., Cohen, D. A., Long, J. and Jurjevich, J. R. (2020). Contradictions of the climate-friendly city: New perspectives on eco-gentrification and housing justice. *International Journal of Urban and Regional Research*, 44(1), 145-165.
- Rice, J. L., Long, J. and Levenda, A. (2021). Against climate apartheid: Confronting the persistent legacies of expendability for climate justice. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 0(0), 1-21.
- Rigolon, A. and Németh, J. (2018). “We’re not in the business of housing:” Environmental gentrification and the nonprofitization of green infrastructure projects. *Cities*, 81, 71-80.
- Rigolon, A. and Németh, J. (2020). Green gentrification or ‘just green enough’: Do park location, size and function affect whether a place gentrifies or not?. *Urban Studies*, 57(2), 402-420.
- Rose, D. (1984). Rethinking Gentrification: Beyond the uneven development of Marxist urban theory. *Environment and Planning D: Society and Space*, 2(1), 47-74.
- Rupprecht, C. D. and Byrne, J. A. (2017). Informal urban green space as anti-gentrification strategy?. In W. Curran and T. Hamilton (Eds), *Just green enough*, Routledge, 209-226
- Sbicca, J. (2019). Urban agriculture, revalorization, and green gentrification in Denver, Colorado. In *The politics of land*. Emerald Publishing Limited.
- Sharifi, F., Nygaard, A., Stone, W. M. and Levin, I. (2021). Green gentrification or gentrified greening: Metropolitan Melbourne. *Land Use Policy*, 108, 105577.

- Shaw, K. (2008). Gentrification: What it is, why it is, and what can be done about it: Gentrification. *Geography Compass*, 2(5), 1697-1728.
- Shokry, G., Anguelovski, I., Connolly, J. J. T., Maroko, A. and Pearsall, H. (2021). “They didn’t see it coming”: Green resilience planning and vulnerability to future climate gentrification. *Housing Policy Debate*, 1-35.
- Shokry, G., Connolly, J. J. T. and Anguelovski, I. (2020). Understanding climate gentrification and shifting landscapes of protection and vulnerability in green resilient Philadelphia. *Urban Climate*, 31, 100539.
- Sieg, H., Smith, V. K., Banzhaf, H. S. and Walsh, R. (2004). Estimating the general equilibrium benefits of large changes in spatially delineated public goods. *International Economic Review*, 45(4), 1047-1077.
- Smith, G. S., Breakstone, H., Dean, L. T. and Thorpe, R. J. (2020). Impacts of gentrification on health in the US: A systematic review of the literature. *Journal of Urban Health*, 97(6), 845-856.
- Smith, N. (1979). Toward a theory of gentrification a back to the city movement by capital, not people. *Journal of the American Planning Association*, 45(4), 538-548.
- Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier Gentrification and the Revanchist City*. London: Routledge, 33-55.
- Smith, N. (2002). New globalism, new urbanism: Gentrification as global urban strategy. *Antipode*, 34(3), 427-450.
- Smith, N. and Williams, P. (Eds). (1986). *Gentrification of the city*. London: Routledge Library Editions, 3.
- Spotswood, E. N., Benjamin, M., Stoneburner, L., Wheeler, M. M., Beller, E. E., Balk, D., ... McDonald, R. I. (2021). Nature inequity and higher COVID-19 case rates in less-green neighbourhoods in the United States. *Nature Sustainability*, 4(12), 1092-1098.
- Tubridy, F. (2021). The green adaptation-regeneration nexus: Innovation or business-as-usual? *European Planning Studies*, 29(2), 369-388.
- Ty Miller, J. and Thai Vu, A. (2021). Emerging research methods in environmental displacement and forced migration research. *Geography Compass*, 15(4), e12558.
- Uribe-Toril, J., Ruiz-Real, J. and de Pablo Valenciano, J. (2018). Gentrification as an emerging source of environmental research. *Sustainability*, 10(12), 4847.
- While, A., Jonas, A. E. G. and Gibbs, D. (2004). The environment and the entrepreneurial city: Searching for the urban ‘sustainability fix’ in Manchester and Leeds. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(3), 549-569.
- Wiggins, M. (2018). Eroding paradigms: Heritage in an age of climate gentrification. *Change Over Time*, 8(1), 122-130.

- Wolch, J. R., Byrne, J. and Newell, J. P. (2014). Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. *Landscape and Urban Planning*, 125, 234-244.
- Wolch, J., Wilson, J. P. and Fehrenbach, J. (2005). Parks and park funding in Los Angeles: An equity-mapping analysis. *Urban Geography*, 26(1), 4-35.
- Yazar, M. (2018). *The policy mobility of energy efficiency and green gentrification in the urban renewal of Istanbul*, Master thesis, Boğaziçi University, Institute of Environmental Science, İstanbul, 39-42.
- Yazar, M., Hestad, D., Mangalagiu, D., Saysel, A. K., Ma, Y. and Thornton, T. F. (2020). From urban sustainability transformations to green gentrification: Urban renewal in Gaziosmanpaşa, Istanbul. *Climatic Change*, 160(4), 637-653.
- Zukin, S. (1987). Gentrification: Culture and capital in the urban core. *Annual Review of Sociology*, 13(1), 129-147.

EKLER

EK-1. Ankara ili, Çankaya İlçesi, Dikmen mahallesi 29086 ada imar plan değişikliği plan açıklama raporu

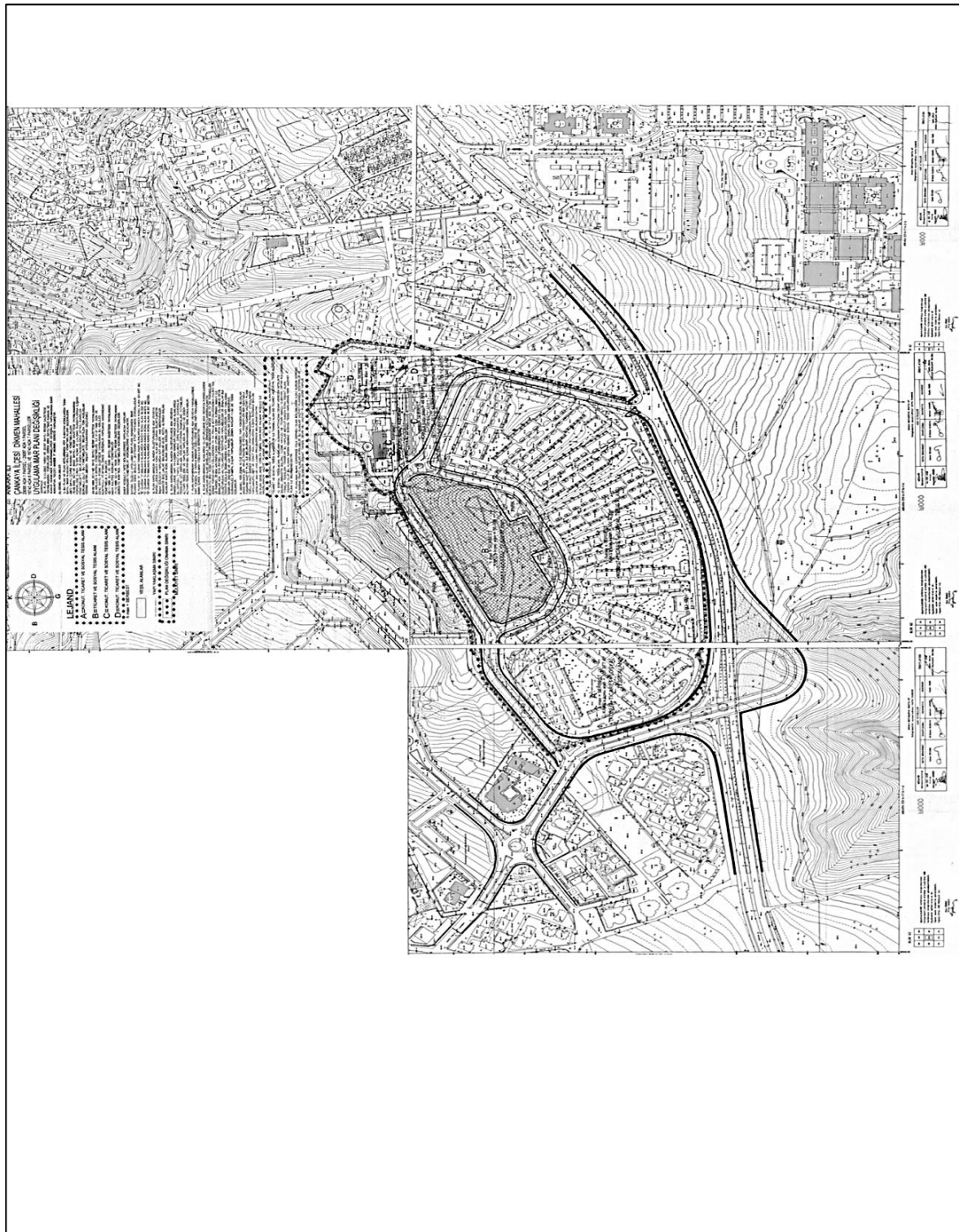
ANKARA-ÇANKAYA
29086 ADA 1 PARSEL - 29087 ADA 1 PARSEL -
16743 ADA 6 PARSEL VE 16743 ADA 7 PARSEL
İMAR PLANI DEĞİŞİKLİĞİ
PLAN AÇIKLAMA RAPORU

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Dikmen Mahallesi 29086 ada 1 parsel - 29087 ada 1 parsel - 16743 ada 6 parsel ve 16743 ada 7 parsellerde, mevcut uygulama imar planında "A", "B", "C" ve "D" ile tanımlı alanlarda, söz konusu alan içerisinde yaşacak nüfusun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, "Ticaret" ya da "Konut ve Ticaret" kullanımlarının yanı sıra "Sosyal Tesis Alanı" da yapılabileceğine ilişkin olarak 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planı değişiklikleri hazırlanmıştır.

Nazım ve Uygulama imar planı değişiklikleri ile, söz konusu "Sosyal Tesis Alanı"nın, her bir bölgenin KAKS'a konu alanının %6'sından fazla olamayacağı, yine her bir bölgenin KAKS'a konu inşaat alanı dışında olacağı, söz konusu sosyal tesis alanında, bu alanda yaşayacak nüfusa hitap edecek olan sauna, jimnastik salonu, yüzme havuzu vb gibi kullanımların yer alabileceği ve sosyal tesis alanının yerinin vaziyet planı ile belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca, uygulama imar planı değişikliği ile plan değişikliği sınırları içerisinde ilgili kurum görüşü alınarak trafo alanlarının ayrılabilmesi, bu alanlara ait uygulama işlemlerinin (inşaat, tahsis, devir vb) vaziyet planına göre yapılabileceği koşulu getirilmiştir.

EK-2. Ankara ili, Çankaya İlçesi, Dikmen mahallesi 29086 ada imar plan değişikliği

GAZİ GELECEKTİR..